

**T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**BASEL III: TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE
TÜKETİCİ KREDİSİ RİSKİ ÜZERİNE ETKİLERİ**

Harun İŞİL

TEZ DANIŞMANI: Yard. Doç.Dr. Caner ATIŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

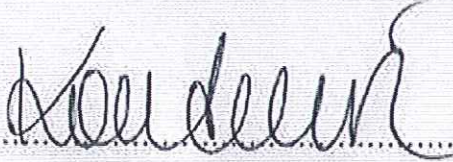
**MERSİN
EKİM, 2012**

T.C
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

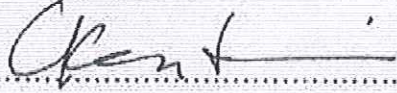
“BASEL III: TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE TÜKETİCİ KREDİSİ RİSKİ ÜZERİNE ETKİLERİ” başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından oy birliği ile İŞLETME YÖNETİMİ Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

.....

Tez Danışmanı - Jüri Başkanı: Yard.Doç.Dr. Caner ATIŞ

.....

Jüri Üyesi: Yard.Doç.Dr. Şenol KANDEMİR

.....

Jüri Üyesi: Yard.Doç.Dr. Canol KANDEMİR

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

.....

01. / 10. / 2012

Doç.Dr. Haluk KORKMAZYÜREK
Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

BASEL III: TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE TÜKETİCİ KREDİSİ RİSKİ ÜZERİNE ETKİLERİ

Harun IŞIL

Yüksek Lisans Tezi, İşletme Yönetimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yard. Doç. Dr. Caner ATIŞ

Ekim 2012, 90 sayfa

Dünyada 1980’li yıllara kadar yaygın bir şekilde uygulanan ekonomik sistemlerin iflas etmesi sonucu baş gösteren buhran dönemi bazı çevrelerce küreselleşmenin de başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Yaşanan bu olumsuzluklar finans ve bankacılık sistemlerinin denetim mekanizmalarının etkin olması gerekliliğini doğurmuştur. Bu çerçevede Avrupa Ödemeler Bankası bünyesinde faaliyet gösteren Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından, ilki 1988 yılında oluşturulan ve Basel I kriterleri olarak anılan bankacılıkta sermaye yeterliliğinin koşulları 2004 yılında Basel II ile geliştirilmiş ve sadece sermaye yeterliliği kuralları değil bankacılıkta bütüncül bir risk yönetimi esasları oluşturulması sağlanmıştır. Değişen koşullar ve mevcut düzenlemelerde ortaya çıkan yetersizliklerin etkisi ile 2010 yılı sonlarında üçüncü kuşak düzenleme kuralları üzerinde anlaşılmıştır. Basel III uygulama çerçevesi, sermaye yeterlilik koşullarında getirdiği yeniliklerin yanında alınacak ek önlemlerle 2008 finansal krizinde bankacılık ve finans kesiminde yaşanan türden olumsuzlukların minimize edilmesini amaçlamaktadır.

Bu çalışmada yeni bir uygulama olan ve aşamalı olarak 2019 yılına kadar yürürlüğe konulması planlanan Basel III kriterlerinin Türk bankacılık sektöründe tüketici kredileri riski ve gelişimi üzerindeki etkileri araştırılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Basel I, Basel II, Basel III, Tüketici Kredisi, Risk Yönetimi.

ABSTRACT

BASEL III: ITS EFFECTS ON RISK OF CONSUMER LOANS IN TURKISH BANKING SECTOR

Harun IŞIL

MBA Thesis, Department of Business Administration

Supervision: Assist. Prof. Dr. Caner ATIŞ

October 2012, Pages 90

Crisis period arisen as a result of collapse of economical systems executed commonly since 1980s in the world is assumed by some communities as onset of the globalization. Such experienced problems reveal that supervision mechanism of the financial and banking systems should be effective. In this scope, the capital adequacy conditions in banking developed first by the Basel Committee on Banking Supervision acting in the body of the European Payment Bank in 1988 and called as “Basel I criteria” were revised by Basel II in 2004 and it is ensured that it constitutes not only capital adequacy guidelines, but also guidelines of an integral risk management. With effect of any deficiencies appearing in any changing conditions and existing arrangements, it is agreed upon third generation regulatory guidelines in later 2010. Basel III application framework aims to minimize any problems experienced in banking and financial sectors in 2008 financial crisis through any measures to be taken as well as any renovations in capital adequacy condition.

In this study, any effects of the Basel III criteria that include a new application and are intended to enter into force gradually until 2019 upon risk and development of consumer loans in Turkish banking sector are investigated.

Key Words: Basel I, Basel II, Basel III, Consumer Loan, Risk Management.

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Küreselleşme ile birlikte son 30 yılda Bankacılıkta risk yönetimi kavramı da küresel bir nitelik kazanmıştır. Avrupa Ödemeler Bankası bünyesinde faaliyet gösteren Basel Komitesinin Bankacılığa dönük olarak ortaya koyduğu standartlar sadece AB’de değil Avrupa dışında da kabul görmüştür. Sürekli artan Dünya nüfusu, baş döndürücü hızla gelişen teknolojiyle birlikte büyüyen ülke ekonomileri ve finansal anlamda bunların merkezinde bulunan bankaların ulaştığı risk büyüklükleri etkin risk yönetimi uygulamayı zorunlu hale getirmiştir.

Türkiye’de de Bankacılık sektörü özellikle 1980 liberalizasyon dönemi ile birlikte büyümeye başlamıştır. Bu süreçte bankacılık sektörü sürekli gelişme göstermiştir. Son yıllarda Ülkemiz bankacılığında yapılan etkin risk yönetiminin bir sonucu olarak değerlendirilebilecek bu gelişmenin aynı zamanda risk yönetimini her geçen gün daha önemli hale getirdiğini ifade etmek hatalı olmayacaktır.

Çok geniş bir etki alanına sahip olan risk yönetimi kavramını bütünsel olarak incelemek bilimsel bir çalışmada mümkün olamayabilir. Bu nedenle kredi, piyasa, operasyonel gibi pek çok faktörden oluşan bankacılıkta risk yönetimi olgusu bu çalışmada Basel Uzlaşlarında sınırları tanımlamış, ‘kredi riskinin’ alt başlıklarından olan ‘perakende krediler’ içerisinde tanımlanmış ‘tüketici kredileri’ riski ile sınırlandırılarak incelenmiştir. Henüz uygulamaya koyulmamış olmakla birlikte daha başlangıçta G-20 zirvesinde kabul görmüş, önümüzdeki on yılda bankaların risk yönetimini ve faaliyetlerini doğrudan etkileyeceği düşünülen Basel III çerçevesinin, ülkemizde tüketici kredileri üzerinde nasıl bir etkisi olacağı yönünde bulgulara ulaşmak amacıyla yürütülen bu çalışmada bazı eksik ve/veya hatalı yönler bulunabilecektir ve bundan dolayı çalışmadan faydalanacak kişilerin hoşgörüsüne sığınıyorum.

Elbette ki bu çalışmada araştırmacı dışında doğrudan veya dolaylı olarak emeği geçen çok kişi vardır. Başta gerek yüksek lisans eğitimine başlamamda gerekse tez aşamasında büyük teşvik ve desteğini gördüğüm hocam Çağ Üniversitesi İ.İ.B.F. Dekanı Sayın Prof.Dr. Süleyman Türkel’e; öğrenimim süresince katkılarından dolayı Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü hocam Sayın Doç.Dr. Haluk Korkmazıyrek’e, başından itibaren tez çalışmamda hep yanımda olan tez danışmanı hocam Sayın Yrd. Doç.Dr. Caner Atış’a; Sayın Yrd.Doç.Dr. Barış Doğan’a; tezin uygulama aşamasında desteklerinden dolayı T.İş Bankası A.Ş. Risk Yönetimi Bölümü Kredi Riski ve Ekonomik Sermaye Birim Müdürü Sayın Neşe Gülden Sözdinler ve Risk Yönetimi Uzmanı SayınYasemin Coşkun’a; kendilerine yöneltilen anketi yanıtlama nezaketinde bulunan sektörün önde gelen bankalarının değerli yöneticilerine; adeta bir asistan özverisi ile tezin her aşamasında çok değerli katkılarda bulunan ve beni hiç yalnız bırakmayan sevgili Nildan’a; eskiden olduğu gibi şimdi de oğullarının yanında olup ondan maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen fedakâr Anneme ve Babama ve onlara ayırmam gereken zamanlardan bir miktar çaldığım sevgili Kızlarıma ve Eşime, burada adını anmadığım emeği geçen herkese teşekkürü bir borç bilirim.

KISALTMALAR

- AB: Avrupa Birliği (*European Union-EU*)
- AIRB: İleri Düzey İçsel Derecelendirme Yaklaşımı (*Advanced IRB*)
- ASA: Alternatif Standart Yaklaşım (*Alternative Standardised Approach*)
- BCBS: Basel Bankacılık Denetim Komitesi (*Basel Committee on Banking Supervision*)
- BCPs : Etkin Bankacılık Denetimi İçin Basel Temel İlkeleri (*Basel Core Principles for Effective Banking Supervision*)
- BDDK: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
- BIA: Temel Gösterge Yaklaşımı (*Basic Indicator Approach*)
- BIS: Uluslararası Ödemeler Bankası (*Bank for International Settlements*)
- CRM: Kredi Riski Azaltma Teknikleri (*Credit Risk Mitigation*)
- CP: İstişare Metni (*Consultative Paper*)
- DYY: Doğrudan Yabancı Yatırımı
- IRB: Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı (*Internal Ratings Based Approach*)
- KOBİ: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (*Small and Medium Size Enterprises*)
- LCR: Likidite Yeterlilik Oranı
- LGD: Temerrüt Halinde Kayıp (*Loss Given Default*)
- NSFR: Net İstikrarlı Fonlama Oranı
- OECD: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (*Organization for Economic Cooperation and Development*)
- PD: Temerrüde Düşme Olasılığı (*Probability of Default*)
- QIS: Sayısal Etki Çalışması (*Quantitative Impact Study*)
- SA: Standart Yaklaşım (*Standardised Approach*)
- SSA: Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım (*Simplified Standardised Approach*)
- SYR: Sermaye Yeterliliği Rasyosu
- TBB: Türkiye Bankalar Birliği
- TCMB: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
- TMSF: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
- TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu
- TÜSİAD: Türkiye Sanayici ve İş Adamları Derneği
- USD: Amerika Birleşik Devletleri Doları
- VaR: Riske Maruz Değer (*Value at Risk*)

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1.1:Varlıkların Risk Ağırlıkları (Aksoy,2007)	7
Tablo 1.2:Sermaye Yükümlülüğü Hesaplama Yöntemleri(BDDK)	10
Tablo 1.3:Basel II' de Firma ve Risk Sınıflandırması	11
Tablo 1.4:Standart Yaklaşımında Firma Derecelerine Göre Risk Ağırlığı (TBB)	11
Tablo 1.5:Özel Bankalar Minimum Sermaye Koruma Standartları(BIS).....	21
Tablo 1.6:Döngüsel Koruma Tamponu Yeterliliğine Tabi (% 2,5) Bir Bankanın Sermaye Koruma Standartları (BIS)	21
Tablo 1.7:Toplam Sermaye Yeterliliği Uygulama Takvimi-Basel III (Winston&Strawn LLP 2010).....	22
Tablo 2.1:Bankacılık Sisteminde Banka ve Şube Sayısı (TBB).	25
Tablo 2.2:Türkiye'de 1980-2009 Yılları Arasında Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları (DYY) ve Hizmet Sektörü ve Mali Sektörün Payı (Bülbul ve Emirmahmutoğlu 2010)	27
Tablo 2.3:2000-2007 Yılları Arasında Türkiye' de Tüketici Kredisi Gelişimi (TBB) ...	29
Tablo 2.4:Farklı Özellikleri İtibariyle Kredi Sınıflandırılması	30
Tablo 2.5:Tüketici Kredisi Gelişimi (1997-2001)(TBB).....	33
Tablo 2.6:Türleri İtibariyle Tüketici Kredisi Hacmi Gelişimi (2000-2011)(TBB).....	34
Tablo 2.7:Türleri İtibariyle Tüketici Kredisi Kullanan Kişi Sayısı (TBB).....	35
Tablo 2.8:Türkiye Nüfusu Projeksiyonu(Bin)(TÜİK)	36
Tablo 2.9:Türkiye'de 15-65 Yaş Arası Nüfusu Projeksiyonu(Bin)(TÜİK).....	36
Tablo 2.10:AB, ABD, Japonya ve Türkiye Temel Göstergeleri (2010)(EBF)	37
Tablo 2.11:Temel Bankacılık Verileri (AB, ABD, Japonya, Türkiye).....	38
Tablo 2.12:AB-Türkiye Tüketici Kredisi Karşılaştırma Tablosu(2010).....	40
Tablo 3.1:Türk Bankacılık Sisteminin Sermaye Yapısı(Haziran 2010)(BDDK)	41
Tablo 3.2:AB Bankacılık Sisteminin Sermaye Yeterliliği Beklentileri	45
Tablo 3.3: Önümüzdeki On Yılda Yabancı Sermaye Beklentileri.....	46

Tablo 3.4:Önümüzdeki On Yılda Sermaye Yeterliliği Beklentileri.....	47
Tablo 3.5:Basel II' nin Uygulanmasına Dönük Beklentiler.....	48
Tablo 3.6:Tüketici Kredilerinin Önümüzdeki On Yıllık Gelişimine İlişkin Beklentiler	49
Tablo 3.7:Kredi Hacmi/Milli Gelir Oranına İlişkin Beklentiler	50
Tablo 3.8:Yeni Sermaye Rejimi-Kredi Gelişimi Değerlendirmeleri	51
Tablo 3.9:Yeni Sermaye Rejimi-Tüketici Kredisi İştahı Beklentileri	52
Tablo 3.10:Yeni Sermaye Rejimi-Tüketici Kredisi Fiyatı Beklentileri	53
Tablo 3.11:Tüketici Kredilerinin Toplam Krediler İçindeki Payının Gelişimine İlişkin Beklentiler	54
Tablo 3.12:Önümüzdeki Dönemde Konut Kredisine İlişkin Beklentiler.....	55

İÇİNDEKİLER

KAPAK.....	I
TEZ İMZA SİRKÜLERİ.....	II
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR.....	V
KISALTMALAR.....	VI
TABLolar LİSTESİ.....	VII
İÇİNDEKİLER.....	IX
GİRİŞ.....	1
1.BANKACILIKTA RİSK YÖNETİMİ VE BASEL KRİTERLERİ.....	5
1.1.AVRUPA BANKACILIK SİSTEMİNDE RİSK YÖNETİMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ ve BASEL KRİTERLERİ.....	5
1.1.1.Risk Yönetimi Kavram ve Bankacılıkta Risk Yönetimi.....	5
1.1.2.Risk Yönetiminin Kurumsallaşması ve Basel I Sermaye Uzlaşısı.....	6
1.2.1990'LI YILLARIN DEĞİŞEN BANKACILIĞI VE BASEL II KRİTERLERİ ...	7
1.2.1.Basel II Uzlaşısı İhtiyacını Doğuran Etkenler.....	7
1.2.2.Basel II Sermaye Uzlaşısı.....	8
1.2.2.1.Birinci Yapısal Blok (Pillar I):Minimum Sermaye Yeterliliği.....	9
1.2.2.1.(1).Kredi Riski.....	10
1.2.2.1.(2).Piyasa Riski.....	12
1.2.2.1.(3).Operasyonel Risk.....	13
1.2.2.2.İkinci Yapısal Blok (Pillar II):Denetim Otoritesinin İncelenmesi.....	14
1.2.2.3. Üçüncü Yapısal Blok (Pillar III):Piyasa Disiplini.....	14
1.2.2.4.Basel II Uyum Çalışmaları ve Geçiş Süreci.....	15
1.3.BASEL III ÖNCESİ SÜREÇTE BASEL UZLAŞILARINAGETİRİLEN ELEŞTİRİLER.....	16
1.4.KÜRESEL FİNANSAL KRİZ VE BASEL III UZLAŞISI.....	17
1.4.1.Basel III Uzlaşısı İhtiyacını Doğuran Etkenler.....	18
1.4.2.Basel III Uzlaşısı Çerçevesi.....	19
1.4.2.1.Minimum Sermaye İhtiyacının Tanımlanması.....	19

1.4.2.1.(1).Sermayenin Tanımı, Bileşenleri ve Sermaye Yeterliliği	19
1.4.2.2.Sermayenin Güçlendirilmesine Yönelik Tedbirler Çerçevesinde Koruma Tamponları.....	20
1.4.2.2.(1).Sermaye Koruma Tamponu	20
1.4.2.2.(2).Döngüsel Koruma Tamponu.....	21
1.4.2.3.Kaldıraç Oranı Sınırlandırılması	22
1.4.2.4.Likitide Standartlarının Tanımlanması ve Likidite Oranları	23
1.4.2.5.Basel III Uygulama Takvimi ve Geçiş Süreci	24
2.TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE RİSK YÖNETİMİ ve TÜKETİCİ KREDİLERİ.....	25
2.1.2001 LİKİDİTE KRİZİ ve BANKACILIĞIN DURUMU	25
2.2.DENETİM OTORİTESİ KOORDİNASYONU: BDDK’NİN KURULMASI	26
2.3.YABANCI SERMAYENİN TÜRK BANKACILIĞINA İLGİSİ: KOBİ (İŞLETME) BANKACILIĞI VE BİREYSEL BANKACILIK POTANSİYELİ..	26
2.4.TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE TÜKETİCİ KREDİLERİ	30
2.4.1.Bankacılıkta Kredi Türleri ve Tüketici Kredileri	30
2.4.2.Tüketici Kredisi Tanımı ve Anlamı: Basel Kriterleri ve Bankacılık Pratiği Farklılıkları	31
2.4.3.2001 Krizi Sonrası Tüketici Kredilerinin Gelişimi	32
2.4.4.Tüketici Kredisi Gelişiminde Beklentiler ve Değerlendirmeler	35
2.4.5.Avrupa Birliği Ülkelerinin Tüketici Kredilerine Bakış ve Türkiye Karşılaştırması.....	36
2.4.5.1.Avrupa Birliği ve Türk Bankacılık Sisteminin Karşılaştırılması ve Değerlendirmeler.....	37
2.4.5.2.Avrupa Birliği ve Türkiye’nin Tüketici Kredileri Çerçevesinde Karşılaştırılması	39
3.BASEL III SÜRECİ VE TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ	41
3.1.BASEL III KRİTERLERİ VE TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNİN DURUMU	41
3.1.1.Bilanço Dışı Aktifleştirme Yöntemi Olarak Menkul Kıymetleştirme	42
3.2.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	43

3.2.1.Araştırmanın Modeli ve Örneklemi	43
3.2.2.Araştırmanın Değişkenleri ve Dayandığı Hipotezler	44
3.2.3.Veritoplama Yöntemi	44
3.3.BULGULAR VE YORUM.....	44
3.3.1.Araştırma Verilerinin Analizi ve Değerlendirilmesi.....	44
3.3.1.1.‘Bağımsız Değişken: Basel III Kriterleri’ ile İlgili Verilerin Değerlendirilmesi	44
3.3.1.1.(1).AB Bankacılık Sisteminin Mevcut Sermaye Yapısı ve Basel III’ e Uyumu ile İlgili Değerlendirmeler.....	44
3.3.1.1.(2).Türk Bankacılık Sistemine Yabancı Sermaye İlgisine Dönük Değerlendirmeler.....	45
3.3.1.1.(3).Türk Bankacılık Sisteminin Sermaye Yeterlilik Yapısı ve Yeni Sermaye Rejimi Sürecine Uyumu Konusundaki Değerlendirmeler ..	47
3.3.1.2. ‘Bağımlı Değişken: Genel Kredi Gelişimi ile Birlikte Tüketici Kredileri’ ile İlgili Verilerin Değerlendirilmesi	49
3.3.1.2.(1).Önümüzdeki On Yılda Türkiye’ de Tüketici Kredisi Gelişimi ile İlgili Beklentiler.....	49
3.3.1.2.(2).Türkiye’ de Kredilerin AB Ülkeleri Seviyesine Ulaşması Hususunda Beklentiler.....	50
3.3.1.3. Bağımsız Değişken Basel III ve Bağımlı Değişken Tüketici Kredisi Arasındaki İlişkinin Tespitine Yönelik Verilerin Değerlendirilmesi.....	51
3.3.1.3.(1).Ülkemizde Basel Kriterlerinin Uygulanması Halinde Gelişimindeki Beklentiler ile İlgili Değerlendirmeler	51
3.3.1.3.(2).Yeni Sermaye Rejimi Uygulamalarının Tüketici Kredisi Fiyatları ve Gelişimine Etkilerinin Değerlendirilmesi.	53
3.3.1.3.(3).Yeni Sermaye Rejimi Uygulamaları Sürecinde Tüketici Kredilerinin Toplam Krediler İçindeki Payının Gelişiminin Değerlendirilmesi... 54	
3.3.1.3.(4).Yeni Sermaye Rejimi Uygulamaları Çerçevesinde Konut Finansmanı Kredilerinin Seyrine İlişkin Beklentilere Dönük Değerlendirmeler .55	
4.SONUÇ VE ÖNERİLER	57
5.KAYNAKLAR	62
6.ÖZGEÇMİŞ.....	68
7.EKLER.....	69

GİRİŞ

Risk Yönetimi kavramı finansal piyasalarla birlikte doğmuş ve kavramın önemi bu piyasaların gelişimine paralel bir nitelikte artmaya devam etmiş ve etmektedir. Doğal olarak finansal piyasalar içinde risk yönetimi kavramının ön plana çıktığı alt piyasa bankacılıktır. Çünkü bankacılık sektörü ulusal bir ekonomide olsa dahi sadece içinde bulunduğu ekonomik sistemi değil küreselleşen dünya ekonomisi ile birlikte tüm dünya piyasaları ile etkileşim içinde ve bu çerçevede az veya çok tüm ekonomik alt sistemleri etkileyen bir yapıya kavuşmuştur diyebiliriz. Bununla birlikte bankacılık sektörü, aktörü olduğu para ve sermaye piyasaları ile birlikte içinde bulunduğu ekonominin diğer piyasaları olan faktör piyasaları (reel ekonomi diye de adlandırılmaktadır) ve hane halkı ile de doğrudan etkileşim içindedir. Bankacılık sistemini risk yönetimi araçları ile kontrol altında tutmaya dönük özellikle son 20 yıl içinde yapılagelen ciddi regülasyonlar bu saptamayı doğrular niteliktedir.

Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) bünyesinde faaliyet gösteren “Bankacılık Düzenleme ve Denetim Uygulaması Komitesi” ya da bilinen kısa adıyla Basel Komitesi 1988 yılından itibaren Basel I olarak adlandırılan, II. ve III. Boyutları da belirlenen, günümüze kadar süregelen bir denetim sistemi oluşturmuştur. Bu çalışmada da, amacı bankacılıkta etkin bir risk yönetimi oluşturmak olan, bu denetim sisteminin tarihsel gelişimi ve detaylarına yer verilecektir.

Yukarıda kısaca açıklanmaya çalışılan bu denetim sistemini Türk Bankacılık Sistemi de uygulamaktadır. Yapılan bir dizi erteleme ile II. Kuşak denetim sistemi ülkemizde ancak 2012 yılı Temmuz ayında uygulanmaya başlasa da henüz çok yeni olan III. Kuşak denetim sisteminin Türk Bankacılık Sistemine olası etkileri şimdiden tartışılmaya başlanmıştır.

Bankacılıkta risk yönetimi ve denetim sistemleri, pek çok bileşenden oluşan risk olgusunda ‘sermaye yeterliliği’ ve ‘kredi riski’ ne öncelik vermektedir. Değişen bankacılık sistemi ve yaşanan olumsuz örnekler ‘operasyonel risk ve piyasa risklerinin’ de göz ardı edilemeyeceğini göstermiş bu nedenle Basel II ile birlikte ‘operasyonel riskler’ de denetim sisteminde yer almıştır.

Türkiye ekonomisinde tarihsel izler bırakan Şubat 2001 ‘likidite krizi’ sonrası, ekonomik krizler sonrasında genellikle görülen ardışık büyümelere paralel olarak bankacılık sistemi de büyümüş ve gelişmiştir. Dikkat edileceği üzere büyümeyle birlikte gelişme de yaşanmıştır ve bu gelişme kriz sonrası uluslararası denetim sisteminin Türk Bankacılığında da uygulanmasının sonuçlarından biridir.

Kriz sonrası büyüyen Türkiye ekonomisi; tek partili siyasal iktidarın, ekonominin aktörlerinde yaratmış olduğu istikrar algısı ile piyasa faizlerinin hızlı düşüş eğilimi içine girmesiyle, kurumsal ve ticari kredilerle birlikte ve hatta bunlardan daha hızlı bir şekilde (Cumhuriyet tarihinde rekor seviyelere ulaşan ithalatın etkisiyle) tüketici kredileri de artış göstermiştir.

Bu çalışmada, yukarıda kısaca tanımlanan bankacılık sisteminin denetimine dönük Basel III kriterlerinin Türk Bankacılık Sisteminde uygulanmasının sistemin risk yapısını ne yönde etkileyeceği araştırılmaya çalışılacaktır.

Avrupa Birliği verileri ışığında, çeşitli rasyolar ile değerlendirildiğinde kredi hacmi bu ülkelerin çok gerisinde kaldığı aşikâr olan Türkiye’de, bu ülke grupları ortalaması seviyelerine gelmemiz halinde sermaye yapısı ve Basel III kriterleri yeterliliğimiz tartışılmaya çalışılacaktır.

Sonuç olarak problemi ‘Türkiye’de son yıllarda sürekli ve ivmeli olarak artan tüketici kredilerinin gelişmiş batı ülkeleri seviyesine gelmesi halinde (halen bu seviyenin çok

altındadır) Türk Bankacılık Sisteminin sermaye yeterliliğinin Basel III kriterleri çerçevesinde buna uygun olup/olamayacağı veya uygun yapıya kavuşturulup/kavuşturulamayacağı' şeklinde tanımlayabiliriz.

Çalışmanın birinci bölümünde bankacılıkta risk yönetimi ve Basel kriterleri hakkında ayrıntılı bilgi verilmiş ve tarihsel gelişimi irdelenmiştir. İkinci bölümde Türk Bankacılık sisteminde risk yönetimi ve tüketici kredilerinin gelişimi ele alınmıştır. Basel III sürecinde Türk Bankacılık Sisteminin incelendiği üçüncü bölümde ayrıca sektörde faaliyet gösteren bankaların risk yöneticileri ile gerçekleştirilen alan araştırması ve araştırma sonucunda ortaya çıkan bulgulardan hareketle çalışmanın sonuç ve önerileri de yer almaktadır.

AMAÇ

Bu çalışmanın amacı 'Türk Bankacılık Sisteminde çeşitli rasyolar itibariyle AB ülkelerinin çok gerisinde olduğu aşikâr olan perakende kredilerin bu ülke grupları ortalaması seviyelerine gelmesi halinde sermaye yapısı ve yeterliliğinin Basel III kriterlerine uygun olup-olmadığını, eğer uygun değilse ne tür bir yapının gerekli olduğunun belirlenmesi' şeklinde tanımlanabilir.

Bu temel amaç çerçevesinde araştırmacının beklentisini yansıtan aşağıdaki hipotez araştırma hipotezi olarak belirlenmiştir.

Hipotez: Türk Bankacılık Sisteminin sermaye yapısı, tüketici kredilerinin AB ortalamaları seviyesine ulaşması halinde de bu yapısını koruyacak ve/veya buna paralel bir sermaye yapısı gelişimi izleyecektir.

Bu hipotezi desteklemesi düşünülen alt hipotezler şunlardır:

Alt Hipotez 1: Tüketici kredileri son on yıldaki gelişimini bundan sonra da sürdürmeye devam edecektir. Türkiye ekonomisinin gelişimi ve Türkiye'nin demografik yapısı bu görüşü destekler niteliktedir.

Alt Hipotez 2: Türk Bankacılık Sisteminde otorite, kredi gelişimini engelleyici tedbirler alabilmektedir ve alabilecektir.

Sistemin sermaye yapısı açısından bu kısıtlayıcı tedbirler gerekli olmayabilir. Mevcut Basel II kriterleri açısından bankacılık sistemimizde hali-hazırda bir noksanlık göze çarpmamaktadır. Türk Bankacılığının sermaye yapısı üçüncü kuşak denetim kriterleri Basel III'e de kolaylıkla uyum sağlayacak niteliktedir. AB'nin aksine Türk Bankacılık sisteminde ilerleyen dönemlerde de sermaye yeterliliği sorunları yaşanmayacaktır.

ÖNEM

Türkiye'de bireysel (perakende) bankacılık son 10 yılda ciddi bir ivme kazanmıştır. Bu çerçevede tüketici kredileri de büyük gelişim göstermiştir. Bu çalışmanın sonuçlarının da sürekli büyümenin yanında refah düzeyi de artmış bir Türkiye için bankacılık sisteminin gelişiminin ve hane halkı refah artışının önemini vurgulaması ve perakende kredilerin de bunlar için önemli araçlar olduğunu ortaya koyması beklenmektedir.

VARSAYIMLAR

Bu tez çalışmasında aşağıdaki varsayımlardan hareket edilecektir.

1. Türk Bankacılık Sisteminin sermaye yapısı uluslararası kabul görmüş kriterlere göre nitel ve nicel olarak yeterlidir.
2. Demografik olarak perakende krediler açısından yüksek potansiyele sahip olan Türkiye’de bu türden kredilerin gelişimi ‘kredi riski yönetimi’ açısından bir tehdit unsuru oluşturmamaktadır.
3. AB ile Türkiye karşılaştırıldığında, kredilerin Milli Gelire oranı adı geçen ülkelerde Türkiye’nin iki katı kadar yüksektir. Bu da gösteriyor ki demografik olarak görece daha avantajlı durumda olan Türkiye’nin mevcut durumdan asgari iki kat daha genişleme imkânı bulunmaktadır.

SINIRLILIKLAR

1. Öncelikle araştırma Türk Bankacılık Sistemi ile sınırlandırılmıştır.
2. Kronolojik olarak I. Kuşak ve II. Kuşak denetim kriterlerine bilgi mahiyetinde yer verilmekle birlikte bağımsız değişken olarak Basel III kriterleri kullanılacaktır.
3. ‘Kredi Riski’ bütüncül bir anlam ifade etmekle birlikte inceleme alanı ve bileşenlerin çok olması nedeniyle kavramın bütüncül olarak çalışmada kullanılması, çalışma alanını çok genişleteceğinden sadece “tüketici kredisi” boyutuyla incelenmesi daha uygun bulunmuştur.

TANIMLAR

Türk Bankacılık Sistemi: Türkiye’de faaliyet gösteren 47 ticari bankadan oluşan bankacılık sistemidir. Kuruluş ve faaliyeti ayrı kanunlara tabi, özel finans kuruluşları, Merkez Bankası ve İller Bankası gibi kurum ve kuruluşlar çalışmada bu sistemin dışında kabul edilecektir.

Basel III: Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) bünyesinde faaliyet gösteren “Bankacılık Düzenleme ve Denetim Uygulaması Komitesi” (BCBS) tarafından bankacılıkta etkin risk yönetimi yapılabilmesi ve olası risklerin bertaraf edilebilmesini teminen, sermaye yeterliliklerinin belirlenmesi temelinde, ilki 1988 yılında oluşturulan Basel kriterlerinden, ilk kez 2010 yılının Eylül ayında açıklanan III. kuşak kriterleri ifade etmektedir. Basel III kriterlerinin 2013 yılından itibaren aşamalı olarak uygulanarak 2019 yılında tamamıyla hayata geçirilmesi planlanmaktadır.

Tüketici Kredisi: Bireylerin ihtiyaçlarına dönük olarak, gelecekte elde edecekleri gelirler düşünülerek mevcut ihtiyaçlarının hemen karşılanması amacıyla tasarlanmış kredilerin genel adlandırılmasıdır. Perakende krediler, bireysel krediler gibi tanımlamaları da olan bu kredilerin konut finansmanı, taşıt, nakit vb. türleri bulunmaktadır. Bu türden kredilerle benzer nitelikleri bulunmakla birlikte kredi kartları bu sınıflandırma içerisinde yer almayı ayrı bir kategoride değerlendirilmektedir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli: Bu araştırmada hem ilişkisel araştırma modelinden hem de alan araştırması modelinden faydalanılacaktır. Basel III kriterleri değişkeni ile Tüketici Kredileri değişkeni arasındaki ilişkinin varlığı ve etkileşim derecesi tespit edilmeye çalışılacaktır.

Araştırma, 'Finans' disiplini içerisinde bir konu üzerinde yapılacağından *ampirik (deneysel)* yöntemlerden çok *a priorik (akıl yürütme)* yöntemlerden faydalanılması düşünülmektedir. Bununla birlikte Türkiye'de bankacılık sektöründe faaliyet gösteren ve sektör içerisinde yaklaşık 85% paya sahip 12 mevduat bankasının (Yatırım ve kalkınma bankaları ile katılım bankaları kapsam dışında tutulmuştur) araştırma konusuyla ilgili st düzey yöneticileri ile anket tekniği kullanılarak bir alan araştırılması yapılmıştır.

Verilerin Toplanması: Araştırmada, bankacılıkta risk yönetimini düzenleyen uluslararası kabul görmüş kriterler, Türkiye ve başka ülke uygulamaları ile mevcut durumda oluşa gelmiş tüketici kredisi istatistikleri gibi olgusal verilerden faydalanılmıştır.

Ayrıca yukarıda adı geçen anket sonuçları derlenerek mevcut durum ve önümüzdeki döneme ilişkin saptamalar yapılmaya çalışılmıştır.

1.BANKACILIKTA RİSK YÖNETİMİ VE BASEL KRİTERLERİ

1.1. AVRUPA BANKACILIK SİSTEMİNDE RİSK YÖNETİMİNİN

TARİHSEL GELİŞİMİ VE BASEL KRİTERLERİ

1.1.1. Risk Yönetimi Kavramı ve Bankacılıkta Risk Yönetimi

Risk yönetimini açıklarken öncelikle risk kavramı üzerinde durma gerekliliği bulunmaktadır. Risk “ Bir işleme ya da faaliyete ilişkin bir parasal kaybın ortaya çıkması veya bir giderin ya da zararın oluşması halinde ekonomik faydanın azalması” şeklinde tanımlanabilir (BDDK, 2006:3). Bu tanımdan da anlaşıldığı üzere risk yönetimi bir olasılık yönetimidir. Hayatın her alanında olduğu gibi ekonomik faaliyetlerde de arzu edilmeyen durumlar ortaya çıkabilmektedir. Bu arzu edilmeyen durumları asgari seviyede tutmak veya bunların asgari seviyede zarar oluşturmasını sağlamak süreci de risk yönetimi faaliyetidir.

Risk yönetimi kavramı finans sektöründe ve özellikle bankacılıkta büyük önem taşımaktadır. Çünkü risk tanımında belirtilen parasal kaybın ortaya çıkma olasılığı, parasal faaliyetlerin, finansal faaliyetlerin temel aracı olması ve odağında yer alması nedeniyle daha yüksek kabul edilmektedir. Bu durum finans sektöründe ve bankacılıkta risk yönetimini daha önemli kılmaktadır.

Gerek küresel ölçekte gerekse de ulusal sınırlar içinde son yirmi yılda yaşanan finansal krizlerin tamamında, bankacılık sektörü ya krizin tetikleyicisi olarak ya da krizi derinleştiren etken olarak hep anahtar rol oynamıştır. Krizin doğma ve gelişme sürecindeki payının yanında bankacılık, krizden çıkışın ve ekonominin yeniden canlılık kazanması yönündeki çabaların da temel unsurudur (Rodoplu ve Ayan, 2008: 3).

Bankaların risk yönetimi süreci risk unsurlarının tanımlanması, ölçümü, izlenmesi ve kontrolü en sonunda da bulgular çerçevesinde gerekli aksiyonların alınması evrelerinden oluşmaktadır. Bankaların etkin bir risk yönetimi için gerekli olan yetkin kadrolar, bilgi işlem altyapısı vb. gibi faktörlerin yanı sıra bankacılık sisteminin bir otorite tarafından denetlenmesi de büyük önem taşımaktadır.

Türkiye’de de BDDK’nın kurulması ile birlikte daha önce birkaç kurum tarafından yürütülen denetim faaliyetlerinin tek bir kurum çatısı altında toplanması sağlanmıştır. Böylelikle son on yıllık süreçte risk yönetiminin kontrolü de daha etkin yapıyor denilebilir.

Basel kriterlerinde de tanımlandığı üzere bankaların üç temel risk unsurundan bahsedilebilir. Bunlar, kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risktir. Bu risk faktörleri pek çok alt bileşenden oluşabilmektedir. İlerleyen bölümlerde bunlar hakkında detaylı bilgi verilecektir.

Türkiye’de bankacılık sektörünün yakın tarihi incelendiğinde, risklerin iyi yönetilememesi nedeniyle bazı bankaların faaliyetlerinin sonlandırılmak zorunda kaldığı görülmektedir. Yakın tarihimizde özellikle Demirbank ve İmar Bankası olayları bunun en iyi örneklerindedir. Demirbank’ın ‘piyasa riskinin’ iyi yönetilememesinden, İmar Bankası’nın da ‘operasyonel riskin’ iyi yönetilememesinden dolayı faaliyetlerine son verilmiştir.

1.1.2. Risk Yönetiminin Kurumsallaşması ve Basel I Sermaye Uzlaşısı

Bankacılıkta risk yönetiminin standartlarını sistemik bir şekilde belirlemenin ilk adımı olarak kabul edilen Basel I Sermaye Uzlaşısı, Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) bünyesinde çalışmalarını sürdüren Basel Bankacılık Denetim Komitesi (BCBS) tarafından oluşturulmuştur. 1988 yılında hazırlanan bu standartların ardından Komite çalışmalarını sürdürmüş ve Basel II ve Basel III olarak adlandırılan içeriği zenginleştirilmiş standartları belirlemiştir. İlk etapta 10 gelişmiş ülkenin(G10) bir araya gelmesiyle oluşturulan komite halen Arjantin, Avustralya, Belçika, Brezilya, Kanada, Çin, Fransa, Almanya, Hong Kong, Hindistan, Endonezya, İtalya, Japonya, Kore, Lüksemburg, Meksika, Hollanda, Rusya, Suudi Arabistan, Singapur, Güney Afrika, İspanya, İsveç, Türkiye, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere 26 ülke temsilcisi ile faaliyetlerini yürütmektedir (BIS,02.12.2011, www.bis.org/bcbs/history.htm). Basel I Sermaye Uzlaşısı (veya Uyumu) dünyadaki ilk sermaye yeterliliği ölçüm yöntemidir. İlk etapta sadece kredi riskini risk unsuru olarak kabul eden 1988 yılındaki uzlaşuya ilave olarak ‘piyasa riskini’ de hesaplamalara dâhil eden 1996 yılındaki metin yayımlanmıştır (BDDK 2005:1). Basel I ölçütleri ile bankalar için risk taşıyan varlıklar tanımlanmış ve sermayenin bu riskleri ne ölçüde karşılayacağını gösteren asgari bir rasyo tespit edilmiştir. Böylelikle aşağıda basit olarak formüle edilmiş olan Sermaye Yeterliliği Rasyosunun (SYR) asgari %8 seviyesinde gerçekleşmesi gerekliliği vurgulanmıştır (Başar, 2007:6).

$$SYR = \frac{\text{Öz Kaynak}}{\text{Risk Ağırlıklı Varlıklar} + \text{Gayrinakdi Krediler}} \geq 8 \%$$

Oranı veren eşitlik incelendiğinde paydada yer alan, Varlıkların risk ağırlıkları, varlığın niteliği, likiditeye dönüşme yeteneği, karşı tarafın niteliği, teminat özelliği vb. kriterlere göre 0’dan başlayarak 10%, 20%, 50% ve 100% olmak üzere değişik oranlarda sınıflandırılmıştır. Varlık türünde detaylı sınıflandırma aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1.1: Varlıkların Risk Ağırlıkları

Risk Ağırlığı	Varlık Türü
% 0	1. Nakit 2. Merkezi hükümetten ya da merkez bankasından yerel para birimi cinsinden alacaklar 3. OECD üyesi merkezi hükümetlerden ve merkez bankalarından alacaklar 4. OECD merkezi hükümetlerinin çıkardığı menkul kıymetlerin teminat olarak verildiği veya OECD merkezi hükümetlerinin bizzat garantisi altındaki alacaklar
%0, %10, %20 veya %50 (Ulusal Değerlendirmeye Tabi)	Merkezi hükümet ve merkezi hükümetin garantisi altındaki borçlar dışında kalan kamu kuruluşları
%20	1. Uluslararası Kalkınma Bankaları ve bu bankalar tarafından ihraç edilen menkul kıymetler ve bu bankalar tarafından garanti edilen borçlar 2. OECD ülkeleri bankalarından alacaklar ve OECD ülkelerindeki bankalar tarafından garanti edilen alacaklar 3. OECD ülkesi dışındaki ülke bankalarından vadesine bir yıl ve daha az süre kalmış alacaklar ile yine bu bankaların garantisi altında olan vadesine bir yıl ve daha az süre kalmış alacaklar 4. Ulusal olmayan OECD kamu sektörü kuruluşlarından alacaklar 5. Nakit alacaklar
%50	İpotekli Konut Kredileri
%100	1. Özel Sektörden alacaklar 2. OECD ülkesi dışındaki ülke bankalarından vadesine bir yıldan daha uzun süre kalmış alacaklar 3. OECD ülkesi dışındaki ülkelerin merkezi hükümetlerinden alacaklar (Ulusal para cinsinden değil ise) 4. Kamu sektörü tarafından işletilen ticari işletmelerden alacaklar 5. Bina, fabrika ve teçhizat ve diğer sabit varlıklar 6. Gayrimenkul ve diğer yatırımlar 7. Diğer bankalar tarafından ihraç edilmiş sermaye benzeri enstrümanlar 8. Tüm diğer varlıklar

Kaynak: (Aksoy,2007)

Tabloda da görüldüğü üzere OECD üyesi ülkelerin ve/veya bu ülkelerde faaliyet gösteren bankaların riskleri daha düşük oranlarda dikkate alınmıştır(Kulüp Kuralı).¹ Oranın pay kısmında yer alan Öz kaynaklar (Toplam Sermaye) ise dört bileşenden oluşmaktadır:

Öz kaynaklar (Toplam Sermaye) = (Ana Sermaye + Katkı Sermaye + Üçüncü Kuşak Sermaye) – Sermayeden İndirilen Değerler

Sermayeyi oluşturan bileşenlere ilişkin açıklamalara Ek 1'deki tabloda yer verilmiştir.

1.2. 1990'LI YILLARIN DEĞİŞEN BANKACILIĞI VE BASEL II KRİTERLERİ

1.2.1. Basel II Uzlaşısı İhtiyacını Doğuran Etkenler

Birinci bölümde de değinildiği gibi Basel I uzlaşısı sadece 'Kredi Riski' ne karşı bir sermaye yeterliliği ölçümünü temel almışken 1996 yılında yapılan düzenleme ile 'piyasa riski' ne karşı da önlem alınması gerektiği belirtilmiştir. Dünyada 1980'li yıllarla birlikte başlayan ve 90'larda ivme kazanan küreselleşme olgusu, farklı

¹ Kulüp kuralı, Basel I Sermaye Yeterliliği Uzlaşısında, OECD(Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Ajansı) ülkelerinin sermaye yeterliliği hesaplamalarından muaf tutulması olarak tanımlanmaktadır.

coğrafyalarda meydana gelen makro-ekonomik devinimlerin birbirleri ile etkileşiminin ne denli açık olduğunu göstermiştir. Nitekim 1970'den sonra meydana gelmiş 93 finansal krizin 51 tanesi başka ülkelere bulaşma eğilimi göstermiştir (Tunay, 2010: 10). Finansal ve makro-ekonomik krizlerin yanında her türlü ekonomik krizi doğurabilecek nitelikte olan bankacılık krizlerinin 90'lı yılların başından itibaren ABD, Japonya, İsveç gibi G-10 ülkeleri dâhil Güney Amerika Ülkeleri, Türkiye, Endonezya, Tayland gibi gelişmekte olan ülkelerde etkili bir şekilde görülmesinin, bankacılıkta risk yönetiminde 'piyasa riski' kavramının geliştirilmesine neden olduğu düşünülmektedir (Altıntaş 2004: 51).

Piyasa riskinin de sermaye yeterliliği hesaplamalarına dâhil edilmesi bazı çevrelerce yeterli bulunmamıştır. Sürekli gelişim gösteren bankacılık uygulamalarının, uygulamadan doğan riskler içerdiği (Operasyonel Risk) ve bu risklerin ölçülmesi gerekecek nitelikte önemli olduğu yönündeki eleştiriler Basel II kriterlerinde dikkate alınmıştır. Bankacılık sisteminin teknolojiyen, teknik nedenlerden, insan hataları ve suiistimallerden kaynaklanabilecek olumsuzlukların da bir risk unsuru olarak kabul edilmesi ve hesaplamalara dahil edilmesi uygun bulunmuştur. Böylelikle 1988 yılındaki uzlaşıdan farklı olarak 2004 yılında, detaylarına ilerleyen bölümlerde yer verilecek olan üç risk bileşenli (Kredi Riski, Piyasa Riski ve Operasyonel Risk) sermaye yeterlilik hesaplamasının esasları belirlenmiştir.

Basel I uzlaşısı uygulamasının ülkeler nezdinde farklılaşmasını gerektiren ve OECD ülkelerini adeta 'risksiz' kabul eden ve birlik dışındaki ülkelerin keskin eleştirilerine maruz kalan 'Kulüp Kuralı' da yeni bir uzlaşuya zemin hazırlayan en önemli faktörlerden biri olarak kabul edilmektedir. Nihayet Basel II uzlaşısı, kalkınma, demokrasi, insan hakları gibi medeniyet figürleri prensipleri ile kurulmuş geniş katılımlı sayılabilecek bir birliğin, tanımlanmış bir kritere dayanmayan 'risksiz' kabul edilme durumunu ortadan kaldırmıştır.

Tüm bu etkenlerle birlikte Basel I uzlaşısı, Basel II ile birlikte geçerliliğini yitirmemiş aksine mevcut durumun değişen koşullarla birlikte yeniden ele alınarak daha detaylı ve güncel gereksinimleri karşılamaya dönük düzenlemeler haline getirilmiştir denilebilir. Risk kavramının tanımı ve bileşenleri geçen süre içinde çok değişse de sermayenin ilk uzlaşıda belirlenen çerçevesi ikinci uzlaşıda da geçerliliğini korumaya devam etmiştir.

1.2.2. Basel II Sermaye Uzlaşısı

Tam metni Haziran 2004 de yayınlanan Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel-II), bankaların sermaye yeterliliklerinin ölçülmesine ve değerlendirilmesine ilişkin olarak Basel Bankacılık Denetim Komitesi (*Basel Committee on Banking Supervision – BCBS*) tarafından yayımlanan standartlar bütünüdür (BDDK, 2005: 2).

Basel II uzlaşısı yalnız Basel I uzlaşısında ilk kez somut olarak ortaya konmuş sermaye yeterliliği standartlarının çerçevesini değiştirmekle kalmamış bununla birlikte sermaye yeterliliği ölçümünün kimin tarafından – otorite – nasıl yapılacağına da kurallarını belirlemiştir.

Basel II kriterlerini ve uzlaşının içeriğini irdelemeden önce Basel I uzlaşısından 2004 Haziranına kadar olan süreci ele almak yerinde olacaktır. İlk uzlaşının ortaya koyulmasından sonra (1988) uzlaşuya olan eleştiriler ve uygulanma evresinde kendini gösteren eksiklikler veya konjonktürel değişiklikler neticesinde baş gösteren ihtiyaçlar, yeni uzlaşının şekillenmesinde etkili olmuştur.

Bu çerçevede Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından piyasa risklerinin sermaye yeterliliğine dâhil edilmesini içeren bir doküman üç yıllık bir çalışma neticesinde son

hali verilerek 1996 yılında yayımlanmıştır (BCBS, 1996: 1). 1996 yılında aslında önemli bir değişiklik olarak kabul edilebilecek, ‘Piyasa Riski’ unsurunun da sermaye yeterliliğine dâhil edilmesi, 90’lı yıllarda ülke krizlerinin görece artmaya başlaması ve küreselleşmenin etkisi ile bir krizin diğer bir ülke ekonomisinde de kriz yaşanmasına yol açabilmesidir. Bu durum piyasa risklerinin tanımlanması ve sermaye ihtiyacının belirlenmesinde göz önüne alınması gereğini ortaya koymuştur.

Basel Komitesi, finansal piyasalarda meydana gelen gelişmeleri ve Basel-I’in sermaye yeterliliği ölçümüne ilişkin eksikliklerini dikkate alarak Haziran 1999’da Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısına (*Basel-II*) ilişkin ilk istişari metni (*Consultative Paper-1*) yayımlamıştır. Ardından 2001 yılı başında ikinci istişari metin (*Consultative Paper -2*), Nisan 2003’te ise üçüncü istişari metin (*Consultative Paper -3*) yayımlanmıştır. Söz konusu istişari metinler, gerek ülke denetim otoritelerinden gerekse bankalar ve diğer ilgili taraflardan alınan yorumlar çerçevesinde revize edilerek yenilenmiş ve Basel II ye ilişkin nihai metin Haziran 2004’te yayımlanmıştır (BDDK, 2005: 3).

Nihai metinde yeni uzlaşımın içeriğine geniş bir şekilde yer verilmiştir. Yeni uzlaşım üç yapısal blok üzerine temellendirilmiştir. Birinci yapısal blok yine önceki uzlaşım olduğu gibi sermaye yeterliliği esaslarını düzenlemektedir. İkinci yapısal blok, bankaların sermaye yeterliliğinin bir denetim otoritesi incelemesine tabi tutulması gerekliliğinin esaslarının belirlenmesine dönüktür.

Üçüncü yapısal blok ise piyasa disiplini olarak adlandırılan, bankaların sermaye yeterlilik durumlarının kamuoyu ile paylaşılması bu suretle sermaye yeterliliklerinin hem bir oto-kontrol mekanizması ile denetlenmesi hem de kamuoyu ve otoritenin bankaların sermaye yeterliliği hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlayacak bir mekanizmadır. İlk uzlaşım farklı olarak iki başlık altında değişik konulara dönük esasların düzenlenmesi bizleri, Basel II uzlaşımının salt bir sermaye yeterlilik düzenlemesi değil fakat bankacılıkta etkin bir risk yönetimi uygulama esasları bütünü olduğu sonucuna ulaştırabilmektedir.

1.2.2.1. Birinci Yapısal Blok (Pillar I) : Minimum Sermaye Yeterliliği

Basel II uzlaşımında da ilk uzlaşım olduğu gibi bankaların riskleri için bulundurmaları gereken sermaye ihtiyacının tespiti öncelikli konu olarak ele alınmış ve minimum Sermaye Yeterliliği Oranı (%8) korunmuştur.

SYR = Toplam Sermaye(Sermaye Tabanı) / Risk Ağırlıklı Varlıklar + Gayri nakdi Krediler ve Yükümlülükler ≥ 8%

Minimum sermaye yeterlilik oranı önceki uzlaşım ile farklılık göstermemekle birlikte, Risk Ağırlıklı Varlıkların bileşenleri yeni uzlaşım da genişletilmiş, 1996’da tanımlanan ‘Piyasa Riskine’ ilave olarak ‘Operasyonel Risk’ de hesaplamalara dâhil edilmiştir. Bu durum Basel II ’de yapılan en önemli değişikliklerden biri olarak kabul edilmektedir.

Eşitliğin payda kısmında yer alan Risk Ağırlıklı Varlıklar kredi riski, piyasa riski ve operasyonel riskten oluşmaktadır. **Kredi riski**, bankanın kullandığı kredinin, satın aldığı menkul kıymetin veya herhangi bir şekilde verdiği paranın geri dönüşünün kısmen ya da tamamen olmamasını, **Piyasa riski**, finansal piyasalarda oluşan volatiliteye bağlı olarak, faiz oranları, döviz kurları ve hisse senedi fiyatlarında meydana gelen değişimler sonucunda, bir bankanın zarar etme veya sermaye kaybetme riskini, **Operasyonel risk** ise, bir bankanın işlemeyen ya da uygun olmayan iç süreçler, insanlar, sistemler ya da dış etkenler nedeniyle ortaya çıkabilecek zarara uğrama riskini ifade etmektedir (TBB, 2006: 3).

Basel II kriterlerinde tanımlanan bu farklı risk unsurlarının hesaplama yöntemlerine ilişkin açıklamalar uzlaşma metninde açıklanmıştır. Bu hesaplama yöntemini gösteren tablo aşağıdadır.

Tablo 1.2: Sermaye Yükümlülüğü Hesaplama Yöntemleri (BDDK)

	PİYASA RİSKİ	KREDİ RİSKİ	OPERASYONEL RİSK
BASİT		Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım	Temel
ORTA	Standart Yaklaşım	Standart Yaklaşım	Alternatif Standart Yaklaşım Standart Yaklaşım
GELİŞMİŞ	Riske Maruz Değer (VaR) Yaklaşımı	Temel İçsel Derecelendirme Gelişmiş İçsel Derecelendirme	İleri Ölçüm Yaklaşımı

Kaynak: BDDK, e.t. 04.11.2011

1.2.2.1.(1). Kredi Riski

Bankaların en önemli faaliyet alanlarından biri olması ve ihtisas gerektiren bir faaliyet bütününe ifade etmesi nedeniyle kredi riski yönetimi Basel çalışmaları içinde de ilk ele alınan risk türü olmuştur. Basel Komitesi kredi riski yönetiminin esaslarını şu şekilde tespit etmiştir (BCBS, 2000: 1):

- Kredi riskiyle ilgili çevresel ortamın oluşturulması,
- Kredi verme sürecinin etkin biçimde işlemesi,
- Kredi riskinin tanımlanması, yönetimi, ölçümü ve izleme işlevlerinin sürdürülmesi,
- Kredi riski ile ilgili içsel ve dışsal olarak yeterli kontrolünün sağlanması,
- Üst yönetim tarafından onaylanmış kredi risk strateji ve politikalarının belirlenmesi,
- Kredi risk yönetiminin organizasyonel yapısının oluşturulması,
- Kredi risklerinin tanımlanması, ölçülmesi, izlenmesi, kontrolü,
- Kredi riskine ilişkin uygun kontrollerin uygulanması.

Basel II uzlaşması diğer risklerin ölçülmesinde olduğu gibi kredi riski ölçülmesinde de bankalara farklı alternatifler sunmaktadır. Bu yaklaşımlardan ilki, standart yaklaşım diğeri ise içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımdır. İçsel derecelendirme yaklaşımları da Temel ve İleri İçsel derecelendirme yaklaşımları olarak ikiye ayrılmaktadır (Oktay ve Temel, 2007: 169).

Standart yaklaşım varlıkların sınıflandırılması ve risklerin ağırlıklandırılması üzerine kurulmuştur. Bu yaklaşım, bir firmaya verilecek kredi için ayrılması gereken sermayenin tespitinde, firmaların 'Perakende' veya 'Kurumsal' olarak sınıflanmış olmasına dikkat çekmektedir (Aksoy, 2007: 34). Aynı nitelikteki bir riskin ne türden bir firma üzerinde olduğu, bu risk için farklı tutarda sermaye ihtiyacını doğurmaktadır. Kurumsal, Kobi ve Perakende olarak tanımlanmış firmaların bu niteliğinin tespitine yarayan kriterler ve risk ağırlığını gösteren bilgilere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 1.3: Basel II' de Firma ve Risk Sınıflandırması

Kredi Tutarı (K)	Yıllık Satış Cirosu (C)	Sınıflandırma	Risk Ağırlığı
K > 1.000.000.- EURO	C > 50.000.000.- EURO	Kurumsal	%100
K > 1.000.000.- EURO	C < 50.000.000.- EURO	Kurumsal-(KOBİ)	Derecelendirme notuna göre(Not Yoksa %100)
K < 1.000.000.- EURO	C > 50.000.000.- EURO	Kurumsal	%100
K < 1.000.000.- EURO	C<50.000.000.- EURO	Perakende-(KOBİ)	Standart(%75)

Kaynak:www.bis.org (e.t. 04.12.2011)

Tabloda da görüldüğü üzere Basel II de Basel I den farklı olarak firmaların derecelendirme notlarına göre risk ağırlığına tabi tutulması uygulaması getirilmiş, derecelendirilmemiş firmaların ise %100 risk ağırlığına sahip olacağı belirtilmiştir. Bu durum, bankaların dereceye sahip firmalarla çalışmayı tercih etmesine, firmalarınsa yüksek dereceye sahip olma gayretine yol açabilecektir. Farklı derecelendirme notu skalasına göre farklı risk ağırlığı uygulanacaktır. Kredi riskinin ölçülmesinde kullanılan yaklaşımlardan 'standart' yaklaşımın kullanılmasında gerekli firma derecelerine karşılık gelen risk ağırlıklarına aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 1.4: Standart Yaklaşımda Firma Derecelerine Göre Risk Ağırlığı

Dışsal Derecelendirme Notu	Perakende Risk Ağırlığı	Diğer Firmalar İçin Risk Ağırlığı
AAA dan AA- ye kadar	75%	20%
A+ dan A-ye kadar		50%
BBB + dan BB-ye kadar		100%
BB- den düşük		150%
Derecelendirilmemiş		100%

Kaynak: www.tbb.org.tr (e.t.08.12.2011)

Uzlaşta, risk varlıklarının türleri şu şekilde sıralanmıştır (A. Yüksel, 2004: 10) :

- Hazine ve Merkez Bankalarına Verilen Krediler
- Diğer Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Verilen Krediler
- Çok Taraflı Kalkınma Bankalarına Verilen Krediler
- Bankalara Verilen Krediler
- Menkul Kıymet Şirketlerine Verilen Krediler
- Şirketlere Verilen Krediler
- Perakende Krediler
- İkamet Amaçlı Gayrimenkul İpoteği Karşılığı Verilen Krediler
- Ticari Amaçlı Gayrimenkul İpoteği Karşılığı Verilen Krediler
- Yüksek Risk Kategorileri

Bankaların yapıları ve büyüklükleri itibariyle birbirinden ayrışmaları nedeniyle standardize edilmiş tek bir yöntemle ölçümlene yapmak özellikle ihtisaslaşmış ve belirli bir büyüklüğe ulaşmış bankalar için yüksek seviyelerde sermaye zorunluluğuna yol açabilmektedir. Bu durum Basel II de getirilen İçsel Derecelendirmeye Dayalı (İDD) Yaklaşım ile giderilebilmektedir. Denetim otoritesinin değerlendirmesine tabi bu yaklaşım temel ve gelişmiş olarak iki farklı şekilde uygulanabilmektedir. Temel yaklaşımda, banka borçlunun temerrüde düşme olasılığını kendisi tespit etmektedir.

Temerrüde düşme durumunda maruz kalınacak risk ve temerrüt halinde zarar parametrelerine ilişkin veri ise denetim otoritesinden sağlanmaktadır. Bu kapsamda vade boyutu, seçime bağlı bir opsiyon olarak ele alınmaktadır.

Buna karşılık gelişmiş yaklaşımda temerrüde düşme olasılığı, risk, zarar ve vade parametrelerine ilişkin verilerin banka tarafından sağlanmasına izin verilmektedir (Er, 2009: 24).

İDD yaklaşımda krediler, genel bankacılık uygulamalarına paralellik arz edecek şekilde; kurumsal krediler, hazine ve merkez bankası kredileri, banka kredileri, perakende krediler ve sermaye yatırımları olarak belirlenmiştir (BCBS, 2006: 68).

1.2.2.1.(2). Piyasa Riski

Piyasa riski, minimum sermaye yeterliliği ölçümüne 1996 yılında dâhil edilmiş ve Basel II uzlaşısında da devam etmiş bir risk unsurudur.

Dünyada Bretton Woods para sisteminin yıkılarak -1973- esnek kur sistemine geçilmesi ve 1970'lerin başlarında yükselen enflasyon oranları döviz ve para piyasalarında meydana gelen dalgalanmaları artırmıştır (Akan, 2007: 59). Basel I sermaye uzlaşısının uygulamaya girdiği yıllarda küreselleşmenin de etkisi ile ülke krizlerinin çoğalması ve sıçraması, küresel konjonktürü olumsuz etkilemiş ve Komite 1996 yılında yayınladığı metinle 'piyasa riskini' de sermaye yeterliliğinde göz önüne alınması gereken risk unsurlarından biri olarak tanımlamıştır.

Piyasa riskinin ölçülmesinde iki yöntemden faydalanılabilmektedir: Standart yaklaşım ve İçsel Model yaklaşımı. Bankaların bu yöntemlerden hangisini uygulayacağı ulusal denetim otoritesi tarafından belirlenecektir. Ancak İçsel Model kullanmak isteyen bankalar için bir dizi nitel ve nicel kriter tanımlanmıştır. Kantitatif kıstaslar riske maruz değer (RMD) tutarının hesaplanmasında kullanılacak kriterleri içerirken, kalitatif kıstaslar ise genel olarak bankanın günlük risk yönetimi uygulamaları ile entegre olmasını sağlamaya yöneliktir (Akan, 2007: 61).

Faiz oranı riski, hisse senedi pozisyonu riski, kur riski ve emtia riski olmak üzere dört riskin hesaplandığı standart yöntemde, borçlanmayı temsil eden menkul kıymet ve hisse senedi pozisyonlarından kaynaklanan spesifik riskin ve genel piyasa riskinin ayrı ayrı hesaplandığı bir yaklaşım benimsenmiştir (BCBS, 2006: 212).

Piyasa riskini ölçmede kullanılan ikinci yöntem Riske Maruz Değer (Value-at-Risk) (RMD veya VaR) yöntemidir. Riske maruz değer, finansal piyasalarda belli bir güven aralığında, belli bir dönem içinde meydana gelebilecek en yüksek zararı, geleceğe dönük bir bakışla, herkesin anlayabileceği bir cinsten (parasal olarak) ifade eden yöntemdir. Bir başka deyişle VaR, elde tutulan portföy veya varlığın değerinde belli bir zaman dilimi içinde belli bir olasılıkla meydana gelebilecek maksimum değer kaybının tahminine dayanan bir ölçüttür (Bolgün ve Akçay, 2005: 389).

1.2.2.1.(3). Operasyonel Risk

Sermaye yeterliliği ölçümünde, Basel II de ilk kez yer verilen 'operasyonel risk' kısaca, bankaların faaliyetleri sırasında kişilerden, teknolojiden (sistem) veya iş yapış biçimlerindeki (süreç) hata, suiistimal ve yetersizliklerden dolayı oluşması muhtemel zararları ifade etmektedir.

Yasal sermaye amacıyla gerçekleştirilen risk ölçümlerinde, yeknesaklığın sağlanması amacıyla detaylı olarak operasyonel risk kayıp olayları konusunda geliştirilen sınıflandırma;

1. Banka içi hile ve dolandırıcılık olayları,
2. Banka dışı hile ve dolandırıcılık olayları,
3. İstihdam uygulamaları ve işyeri güvenliği ile ilgili kayıp olayları,
4. Müşteriler, ürünler ve iş uygulamaları ile ilgili kayıp olayları,
5. Fiziki varlıklara verilen zararlarla ilgili olaylar,
6. Faaliyetlerin durması ve sistem hatalarına ilişkin kayıp olayları,
7. İşleme, teslimat ve süreç yönetimine ilişkin kayıp olayları

Şeklinde yapılmıştır (Mazıbaş, 2005:4).

Yeni uzlaşıda operasyonel riskin hesaplanması için üç farklı yaklaşım sunulmuştur: Temel gösterge yaklaşımında sermaye yükümlülüğü komite tarafından gösterge olarak seçilen brüt gelirin bir katsayısı ile çarpılması suretiyle belirlenmektedir. Katsayının %15 olarak seçilmesi benimsenmiştir. Standart yaklaşımda banka faaliyetleri sekiz ana iş koluna ayrılmakta ve her biri için sermaye yükümlülüğü hesaplanmaktadır. Bu iş kolları; kurumsal finansman, alım satım ve satış, perakende bankacılık, ticari bankacılık, ödeme ve takas, acentelik hizmetleri ve saklama, varlık yönetimi ile perakende aracılık faaliyetleridir. (Mazıbaş,2005:6)

Toplam sermaye yükümlülüğüne de bunların toplanması ile ulaşılmaktadır. İçsel ölçüm yaklaşımında ise bir tek yöntem mevcut değildir. Bankalardan kendilerine en uygun yöntemi belirlemeleri istenmektedir (Filiz, 2007: 211). Bankaların operasyonel risklerinin hesaplanmasında kullanacağı ileri ölçüm yaklaşımının uygun olup-olmadığının belirlenebilmesi için bazı kriterlere başvurulur.

I-Genel Standartlar; banka yönetiminin süreç içerisindeki rolüne, risk yönetim sisteminin geneline ve gerekli kaynakların tahsisine ilişkin kriterlerden oluşmaktadır.

II-Niteliksel Standartlar; operasyonel risk fonksiyonuna, bu fonksiyonun operasyonel birimlerle ilişkilerine, raporlamaya, sistemin yazılı prosedürlere dayanmasına, süreçlerin iç denetim sisteminde kontrolüne ve ölçüm sisteminin denetim otoritesince ve/veya bağımsız denetim kuruluşlarınca onaylanmasına ilişkin kriterlerden oluşmaktadır.

III-Niceliksel Standartlar; kullanılan ölçüm yönteminin güvenilirliğine, risk ölçütlerinin sermayenin hesaplanmasında kullanılabilmesi için taşınması gerekli detaylı özelliklere, kullanılan içsel ve dışsal verilere, senaryo analizlerine, iş çevresi ve iç kontrol faktörlerine ve risk azaltımı tekniklerinin kullanımına ilişkin detaylı kriterlerden meydana gelmektedir.

Bankalarda operasyonel risk yönetiminin başarı ile uygulanabilmesi için; risk politikalarının belirlenmesi, riskin anlaşılabilir bir dille tanımlanması, bankadaki işleyiş haritasının oluşturulması, ölçüm metodunun belirlenmesi, risk miktarı yönetiminin sağlanması, raporlamanın zamanında yapılması, stres testi içeren risk analizinin yapılması, ekonomik sermayenin dağıtımının yapılması unsurlarının göz önünde tutulması gerekmektedir (Aksoy, 2007: 30).

1.2.2.2. İkinci Yapısal Blok (Pillar II) : Denetim Otoritesinin İncelemesi

Basel II yeni sermaye uzlaşısını salt bir sermaye yeterliliği esaslarının belirlenmesi kuralları olmaktan çıkaran iki dayanaktan ilki bankacılık sisteminin 'denetim otoritesinin incelemesi' ne tabi tutulması zorunluluğudur. Uzlaşıda yer alan denetim otoritesinin incelemesi süreci, yalnızca bankaların faaliyetlerindeki tüm risklerinin sermaye ile desteklenmesinin değil bankaların risklerini izlemesi ve yönetmeleri esnasında daha iyi risk yönetimi tekniklerini geliştirmelerini kullanmalarını teşvik etmeyi amaçlamaktadır (BCBS, 2006: 264).

Denetim Otoritesinin İncelemesi dört temel prensibe dayandırılmıştır:

- Bankaların, risk profilleri ile ilişkili bütünlük bir sermaye yeterliliği değerlendirme süreci ile sermaye seviyelerinin korunmasına yönelik stratejileri bulunmalıdır.
- Denetim otoriteleri, bankaların kendi içsel sermaye yeterliliği değerlendirmeleri ve stratejileri ile birlikte yasal sermaye yeterliliğini izleme ve sağlama kabiliyetlerini de incelemeli ve değerlendirmelidir. Denetim otoritesi bu süreçten tatmin edici sonuç elde edemediğinde gerekli tedbirleri almalıdır.
- Denetim otoriteleri, bankaların asgari yasal sermaye yükümlülüğünün üzerinde sermaye ile faaliyette bulunmalarını istemeli ve asgari yükümlülüğün üzerinde sermaye bulundurmalarını sağlayacak güce sahip olmalıdır.
- Denetim otoriteleri, bankaların risk profiline göre belirlenen sermayelerinin asgari seviyenin altına düşmesini engellemek için erken müdahalede bulunabilmelidir. Sermayenin korunmadığında veya tekrar yerine koyulmadığında bankadan hızlı düzeltici tedbirlerin alınmasını istemelidir (BCBS, 2006: 265). Ülkemizde denetim otoritesi BDDK' nın bankacılık sistemi üzerindeki denetiminin etkin ve proaktif olduğunu söylemek mümkündür. Basel kriterlerine göre sermaye yeterlilik rasyosu %8 olmasına karşın BDDK direktiflerine göre SYR ülkemiz bankacılık sisteminde % 12 olarak uygulanmaktadır. Sermaye yeterlilik rasyosu bu oranın altına düşen bankalardan gerekli önlemleri almaları istenmektedir.

1.2.2.3. Üçüncü Yapısal Blok (Pillar III) : Piyasa Disiplini

Piyasa disiplini birinci yapısal blokta yer alan asgari sermaye yeterliliklerini ve ikinci yapısal blokta yer alan denetimsel gözden geçirme sürecini tamamlamak üzere piyasanın banka ile ilgili temel ve önemli bilgilere erişebilmesini sağlayacak bir kamuyu bilgilendirme süreci olarak tanımlanabilir (BDDK, 2004c: 4).

Basel II uzlaşısının son bileşenini oluşturan bu unsur, güvenli ve etkili çalışmaları için bankalara güçlü teşvikler yüklemektedir. Komite, kamuyu bilgilendirme görevini bankalara ve denetim otoritesine yükleyerek piyasa disipliniyi teşvik etmeyi amaçlamaktadır (Filiz, 2007: 212).

Piyasanın açıklama ve bilgilendirme gerekleriyle bankaları disipline etmesi ve risklerini ihtiyatlı olarak yönetmelerini sağlaması bilgi akışının etkin ve tam olmasıyla olanaklıdır (İş Bankası, 2007: 45). Bu noktada ortaya çıkan önemli bir kavram bankalar için kurumsal yönetimin gerekliliğidir. Kurumsal yönetim kavramı eşitlik, şeffaflık ve hesap verilebilirlik ilkeleri üzerine kurulu bir yönetim anlayışını ifade etmektedir. Bankaların da kurumsal yönetim ilkeleri ışığında faaliyet göstermeleri Basel II kriterlerinde üzerinde durulmuş olan piyasa disiplinine uyumda bankalara yol gösterecektir. Basel Komitesi piyasa disiplinin tesis edilmesinde etkin rol oynayacak “Sağlıklı Kurumsal Yönetim İlkeleri” adı altında bazı prensipler belirlemiştir:

1. Yönetim Kurulu üyeleri, görevlerinin gerektirdiği özelliklere, kurumsal yönetimin sağlanması konusundaki rolleri konusunda açık bir anlayışa ve bankanın işleri konusunda sağlıklı karar alma olanaklarına sahip olmalıdırlar.
2. Yönetim Kurulu, bankanın stratejik hedeflerini incelemeli, onaylamalı ve şirket değerlerinin banka örgütü kademelerine aktarılmasını sağlamalıdır.
3. Yönetim Kurulu, tüm örgüt ölçeğinde sorumluluk ve hesap verilebilirlik kanallarını açıkça tanımlamalı ve bu tanımlamalara uyulmasını sağlamalıdır.
4. Yönetim Kurulu, üst düzey yöneticilerin, çalışanları uygun yöntemlerle izlemelerini ve denetlemelerini sağlamış olmalarından emin olmalıdır.
5. Yönetim Kurulu ve üst düzey yöneticiler, bağımsız dış denetçiler ile iç denetim sistemi tarafından sağlanan hizmetlerden yeterince yararlanmalıdır.
6. Yönetim Kurulu, ücretlendirme politikalarının ve uygulamalarının, bankanın örgüt kültürü, şirketin uzun süreli hedefleri ve stratejisi ile kontrol ve denetim çerçevesi ile uyum içinde olması sağlanmalıdır.
7. Banka, şeffaf biçimde yönetilmelidir.
8. Yönetim Kurulu ve tepe yöneticileri, bankanın operasyon yapısını, bankanın tabii olduğu kuralları, şeffaflığı önleyen durumların olup olmadığını anlamalı ve ona göre davranmalıdır(Aysan, 2007:236).

Bu ilkeler kurumsal yönetimin temel unsurları olan **şeffaflık, hesap verilebilirlik ve sorumluluk** üzerine geliştirilmiştir. Bankaların bu prensipler ışığında bir yönetim anlayışı benimsemeleri, piyasanın bankacılık sistemi hakkında doğru ve zamanında bilgi edinmesine yardımcı olacaktır.

1.2.2.4. Basel II Uyum Çalışmaları ve Geçiş Süreci

Basel II kriterlerinin açıklanması ve uygulamaya konulmasını müteakip pek çok gelişmiş ülke yeni sermaye uzlaşısını bankacılık sistemlerinde uygulayacaklarını açıklamıştır. Bu çerçevede Avrupa Birliği bir yönerge (CRD – Sermaye Yeterlilik Yönergesi) hazırlayarak Basel II'nin uygulama koşullarını belirlemiştir (İş Bankası, 2007: 45).

Ülkemizde de Basel II'nin uygulamaya koyulacağı açıklanmakla birlikte uygulama takviminde yapılan revizyonlar neticesinde geçiş süreci 01.07.2011–30.06.2012 dönemine ötelenmiştir. Kurumdan yapılan açıklamada ‘Kurumumuz tarafından 24.02.2011 tarihinde yayınlanan ve aynı zamanda Basel II/CRD’ye paralel olan yeni sermaye yeterliliği düzenlemelerine uyumun sağlanması için yine Kurumumuzun aynı

tarihli kararı uyarınca 01.07.2011 – 30.06.2012 tarihleri arasında bir geçiş süreci öngörülmüştür. Bu süreçte bankaların sermaye yeterliliklerini söz konusu düzenleme taslaklarına göre de hesaplamaları ve hesaplamalarını Kurumumuz tarafından istenen formatta raporlamaları beklenmektedir' denilmektedir

(BDDK,25.12.2011,www.bddk.org.tr).

BDDK'nın 2006 yılında belirlemiş olduğu yol haritasına göre Basel-II'nin Ocak 2008'den itibaren uygulanmaya başlanacağı, uygulamada yalnızca basit ve standart ölçüm yaklaşımlarının kullanabileceği, kredi ve operasyonel riskler içinse ileri yaklaşımların kullanımına 2009 yılından itibaren izin verileceği öngörülmektedir. Denetim otoritesi olarak BDDK geçiş sürecinde bankalara sayısal etki testleri (QIS-Quantitative Impact Study) ve anket uygulamaları ile geçiş sürecinin seyrini belirlemektedir. Belirli bir bilanço dönemi itibariyle, bankalardan, Basel II de tanımlanmış ve denetim otoritesince tespit edilmiş yöntemlerle ağırlıklı risklerin tespit edilmesi ve buna göre sermaye yeterlilik rasyosunun ortaya çıkarılması sağlanmaktadır. Böylelikle eğer o dönem itibariyle Basel II uygulanmış olsa idi nasıl bir sermaye yeterlilik yapısı var olacaktı, bu belirlenmiş olmaktadır. Sayısal Etki Çalışmalarının en sonuncusu Mart 2010 dönemi için yapılmış ve Mart 2011 de kamuoyuna açıklanmıştır. Bu çalışmalar neticesinde geçiş süreci ertelemeleri yapılmış, son olarak geçiş için 01.07.2012 tarihi belirlenmiş ve uygulama bu tarihte başlatılmıştır.

1.3. BASEL III ÖNCESİ SÜREÇTE BASEL UZLAŞILARINA GETİRİLEN ELEŞTİRİLER

Basel I sermaye uzlaşısının hayata geçirilmesi ile birlikte getirilen düzenlemelerin yetersizliğinin tespiti ve yapılan ara düzenlemeler ile Basel II kriterlerinin oluşturulmasının yaşamsal bir süreç olduğu düşünüldüğünden, 1986 yılında ilk kez açıklanan kriterler ile 2010 yılı sonlarına kadar

(Basel III ün açıklanmasına kadarki süreç) olan dönem eleştirilerinin de bütünsel olarak incelenmesi daha doğru bulunmuştur.

Bu çerçevede ele alınacak ilk eleştiri, Basel I sermaye uzlaşısı ile getirilen kurallar çerçevesinde oluşturulan asgari sermaye yeterliliği hesaplamalarından OECD ülkelerinin muaf tutulmasıdır. 'Club Rule' (Kulüp Kuralı) olarak tanımlanan bu durum birlik dışındaki ülkelere büyük tepki toplamış ve uzlaşmaya getirilen en temel eleştirilerden birini teşkil etmiştir. Keza 1990'lı yıllarda küreselleşme sürecinin hız kazanması ile birlikte ülke ve/veya bölge krizlerinin bulaşma hızının geçmiş krizlere kıyasla görece daha yüksek oluşunun da etkisi ile ABD, Japonya, İskandinav Ülkeleri ve Türkiye gibi pek çok OECD ülkesi de krizlere maruz kalmış, bu krizler neticesinde adı geçen ülkelerin gerek finansal sistemleri gerekse bankacılık sistemleri de olumsuz etkilenmiştir (Altıntaş, 2004: 51). Bu durum 'Club Rule' e getirilen eleştirileri haklı çıkarmıştır.

Basel Uzlaşılmasına getirilen bir diğer eleştiri de, uzlaşısındaki kriterlerin varlık (risk ağırlıklı) tabanlı değerlendirilmesi, dolayısı ile sermaye dışındaki kaynakların risk ölçümlemesinin yapılmaması ve risk/sermaye oranının (kaldıraç) kriterlerde yer almamasıdır (Ökmen, 2005: 17). Basel III uzlaşısında 'kaldıraç' ile ilgili düzenlemeler getirilmiş olup ilgili bölümde bunun detaylarına yer verilecektir.

Basel Uzlaşılmasına getirilen önemli eleştirilerden biri de kriterlerin genel-geçer olmasına karşın her ülkenin bankacılık sisteminin kendi içinde farklılık göstermesi olduğu yönündedir. Sermaye nitelikleri farklı olan ülkelere aynı kriterleri uygulamanın rekabet açısından olumsuzlukları beraberinde getireceği vurgulanmaktadır. Nitekim Basel II

uzlaşısı ile ‘Kredi Riski’ ölçümü konusunda ‘Standart Yaklaşım’a farklı seçenekler sunulması sağlanmış olmakla birlikte Basel III ile getirilmesi planlanan ve ilk defa uygulanacak kriterlerde de yeknesaklık görülmektedir. Bu durum daha Basel III uzlaşısı hayata geçirilmeden birtakım tartışmaları beraberinde getirmiş ve gelişen ülkeler aleyhine rekabet dezavantajı yaratacağı yönünde eleştirileri doğurmuştur.

1.4. KÜRESEL FİNANSAL KRİZ VE BASEL III UZLAŞISI

Basel Bankacılık Denetim Komitesi’nin (BCBS) bir süredir üzerinde çalışmakta olduğu yeni sermaye yeterliliği uzlaşısı Basel III, 12 Eylül 2010 tarihinde kabul edilerek kamuoyuna açıklanmıştır. Basel III uzlaşısı veya çerçevesi olarak adlandırılan bu yeni düzenleme Basel II anlaşmasının yerine değil fakat Basel I ve Basel II süreçlerinin bir devamı niteliğindedir.

Basel I uzlaşısı minimum sermaye yeterliliğinin şartlarını belirleyen ilk çerçeve olması özelliğini taşımaktadır. Basel I’de asgari sermaye yeterlilik oranının pay ve paydada yer alan değerlerin tanımlaması yapılmıştır. Basel II’de de hem paydada yer alan ‘risk’ unsurları genişletilmiş hem de bankacılıkta etkin risk yönetimi için bazı yeni çerçeveler (II. ve III. Yapısal Bloklar) belirlenmiştir. Basel III ise bu süreçlerden tamamen farklı değildir. Bir benzerlik tespiti yapılacak olursa Basel I’de olduğu gibi risklerden çok sermaye bileşenleri ve sermayeyi güçlendirecek yeni tedbirlerin yer aldığı bir uzlaşma denilebilir.

Basel III, içeriği ve anlaşma hızı ile dikkat çekmektedir. Basel II’nin hazırlanma süreci 1999 ile 2004 yılları arasında iken Basel III on sekiz ayda hazırlanmıştır (O’Keily, 2011:1). Reformların amacı, bankacılık sektörünün yeteneğini geliştirmek böylece mali sektörün reel ekonomiye yayılma riskini azaltmak, kaynağı ne olursa olsun, mali ve ekonomik stresten kaynaklanan şokları etkisiz kılmaktır. Sürdürülebilir ekonomik büyümenin temeli olarak bankacılık sistemi, bankalara güvenen tasarruf sahipleriyle hem ulusal hem de uluslararası tüketiciler, küçük ve orta ölçekli işletmeler, kurumsal firmalar ve hükümetler arasında kredi aracılık sürecinin merkezidir (BIS, 2010: 1).

Basel III uzlaşısında ulaşılmak istenen hedefler:

- Kaynağı ne olursa olsun finansal ve ekonomik şoklara karşı bankacılık sisteminin dayanıklılığının artırılması,
- Kurumsal yönetim ve risk yönetimi uygulamalarının geliştirilmesi,
- Bankaların şeffaflığının ve kamuya bilgi verme özelliklerinin artırılması,
- Mikro bazda yapılan düzenlemelerle bireysel olarak bankaların dayanıklılığının artırılması,
- Makro bazda düzenlemelerle finansal sistemin şoklara karşı direncinin artırılması şeklinde özetlenebilir (BDDK, 2010b: 1).

Basel III ile sermaye tabanı kalitesinin yükseltilmesi, risklerin kapsamı, iki yeni tampon uygulaması, Likidite düzenlemeleri ve Kaldıraç oranı uygulamasının başlatılmasının çerçeveleri belirlenmiştir.

1.4.1. Basel III Uzlaşısı İhtiyacını Doğuran Etkenler

Dünyada 1929 ekonomik buhranından sonra yaşanmış en büyük çaplı kriz olarak kabul edilen 2008 küresel finansal krizi, bankacılık-finans sektörü başta olmak üzere küresel düzeyde etkilerini hala hissettirmektedir. 2008 global krizi, ilk olarak Amerika'da (ABD) başlayan ve daha sonra da büyük bir yayılma gösteren bir kriz niteliği taşımaktadır. Bu kriz 2008 yılında ani olarak ortaya çıkan veya birden patlak veren bir kriz değildir. ABD'de bu noktaya yavaş, yavaş gelinmiştir. Nitekim 2006 yılının sonuna yaklaşıldığında ABD piyasa verileri ve yaşanan bazı iflas olayları bunun ilk sinyallerini vermiştir (Berberoğlu, 2008: 108).

2008 yılının sonlarında Lehman Brothers'ın iflası, dünyanın en büyük sigorta şirketlerinden AIG'nin iflasın eşliğinde ulusallaştırılması ve öncesinde Freddie Mac ile Fannie Mae finans kuruluşlarının müdahale edilerek devletleştirilmesi ile baş gösteren kriz dalgası kısa zamanda tüm dünyayı etkilemiştir.

Ağustos 2008 itibariyle tüm dünyada finansal şirketler yüksek riskli ipotek kredileri için 501 milyar dolar zarar yazmışlardır. IMF'in tahminlerine göre küresel piyasalarda finansal kurumların zararları Kasım 2008 itibariyle 1,5 trilyon dolara ulaşmıştır. Bu zararlar bankacılık sisteminin sermayesinin büyük bir kısmının erimesine ve kredi akımlarının kesilmesine yol açmıştır (Erdönmez, 2009: 87). Yaşanan bu olumsuz gelişmeler özellikle ABD ve Euro bölgesinde menkul kıymetleştirme ve bilanço dışı varlıkların tartışılmasına neden olmuştur.

Küresel Finansal kriz neticesinde oluşan büyük zararlar banka ve finansal kuruluşların sermayelerinin büyük ölçüde erimesine neden olmuştur. Bu çerçevede sadece AB bankalarının Birinci Kuşak (Tier1) Sermaye yeterlilik oranı %8 in altında kalanların sermaye ihtiyacı 108 Milyar EURO civarındadır (Dünya, 2011a: 14).

Bankacılık sektörünün yetersiz sermaye ile faaliyet göstermesi daha büyük sorunlara yol açacağından Komite kriz döneminde yeni sermaye yeterliliği kriterleri oluşturmak için çalışmalara başlamıştır. Bankacılıkta kırılmanın azaltılması çalışması, sermayenin nitelik ve niceliğinin artırılması, risk kapsamının genişletilmesi, bir kaldıraç oranının tesis edilmesi ve ters döngüsel bir sermaye çerçevesi oluşturulması hususlarına odaklanmaktadır (Delikanlı, 2011: 1).

Aralık 2009'da Komite tarafından bahse konu dokümanların yayımlanmasından sonra uzun bir görüş alma süreci tesis edilmiştir. Bu süreçte yüzlerce kuruluş söz konusu dokümanlara ilişkin görüşlerini Basel Bankacılık Denetim Komitesine iletmıştır.

Komite ile Merkez Bankası ve Denetim Otoriteleri Başkanları değerlendirmeleri neticesinde Basel-III ana paketine nihai hali verilmiştir. Aralık 2009'da açıklanan paket ile kıyaslandığında, üzerinde mutabakata varılan paketin önemli geri adımlar içerdiği görülmektedir. Bunun temel nedeni ise pek çok gelişmiş ülkenin bankacılık sektörünün getirilen düzenlemelere uyum konusunda önemli sıkıntılar ile karşı karşıya kalacağına görülmüş olmasıdır. Bu süreçte sadece asgari oranlarda gevşetmeye gidilmemiş, aynı zamanda pek çok hususta uzun geçiş süreleri tanınmıştır.

Basel komitesi krizin ardından likidite riskine daha fazla önem verilmesi gerektiğini kabul etmiştir. Pek çok bankanın bilanço dışı varlıklarıyla ilgili yaşadığı talihsiz deneyim, itibar riskinin daha ciddiye alınması gerektiğini göstermiştir. Krize karşı önerilen belki en ilginç ve geniş kapsamlı cevaplar belli finansal ürünlerin kullanımının kısıtlanmasına odaklanmıştır.

Krizin oluşmasının temel faktörlerinden birisi de türev finansal araçlardır. Mortgage sisteminin uygulandığı finansal piyasalarda türev mortgage finansal ürünlerinin değerinin çok fazla artması, konut kredilerinde karşı taraf riskinin gerçekleşmesi ve

konut fiyatlarının hızla düşmesi neticesinde bu değer artışını bir anda ortadan kaldırmıştır. Komite, çalışmalarında bu konu üzerinde de durmuş ve kaldıraç ile ilgili düzenlemeler de yapmıştır.

1.4.2. Basel III Uzlaşısı Çerçevesi

1.4.2.1. Minimum Sermaye İhtiyacının Tanımlanması

Basel III çerçevesi içerisinde ilk ele alınan konu sermaye ve sermaye yeterliliğine yönelik düzenlemelerdir. Sermayenin nitelik ve niceliği ile ilgili yeni düzenlemeler getirilmiştir.

1.4.2.1.(1). Sermayenin Tanımı, Bileşenleri ve Sermaye Yeterliliği

Basel III, sermayenin tanımı ve sermaye bileşenleri ile ilgili Basel II'den farklı olarak birtakım düzenlemeler getirmiştir. Bunlardan en önemlisi Üçüncü Kuşak Sermayenin (Tier 3) uygulamadan kaldırılması ve katkı sermayenin (Tier 2) ana sermayeden (Tier 1) fazla olamayacağı kuralıdır. Yeni çerçeve, sermaye bileşenleri için üç standart belirlemiştir. Bunlar;

- Çekirdek sermaye veya diğer bir tanımlama ile ekonomik sermaye (Common Equity) , her zaman risk ağırlıklı varlıkların %4,5 i olmalıdır. En kaliteli sermayeyi ifade eden çekirdek sermayenin (ekonomik sermaye olarak da adlandırılmaktadır) ülkemizdeki karşılığı 'ödenmiş sermayedir' denilebilir. Taahhütleri tamamlanmış olan bu sermaye kalemi Basel III' de daha da ön plana çıkarılmıştır.
- Çekirdek sermayenin de içinde yer aldığı Ana Sermaye Tier 1, risk ağırlıklı varlıkların en az %6'sı olmalıdır. Basel II' de sermaye bileşenlerine herhangi bir kısıt getirilmemişken Basel III toplam sermayeyi oluşturan kalemlere asgari seviyeler ihdas etmiş ve böylelikle aynı zamanda bazı kalemleri de sınırlandırmıştır.
- Ana sermaye ve katkı sermayeden oluşan toplam Sermaye (Tier 1 ve Tier 2) risk ağırlıklı varlıkların %8 i olmalıdır (BIS, 2011: 12).

Üçüncü kuşak sermaye toplam sermaye içerisinde değerlendirilmeyecek ve 2013 yılından itibaren kademeli olarak payı azaltılarak 10 yıl sonra sermaye bileşeni olarak kabul edilmeyecektir.

Menkul kıymetleştirme ve mortgage işlemlerinden doğacak riskler için de bazı düzenlemeler yapılmıştır. Finansal kuruluşlara yapılan ve eşik değeri aşan yatırımları, mortgage servis hizmetlerini ve ertelenmiş vergi aktifini içeren düzenleyici ayarlamalar (Sermayeden indirilen değerler ve ihtiyatlı filtreler) 1 Ocak 2018'den itibaren çekirdek sermayede bir indirim kalemi olarak kullanılacaktır. Bunun için kademeli olarak 2014'den başlamak üzere bu unsurların %20'si, 2015'te %40'ı, 2016'da %60'ı, 2017'de %80'i, 2018'de %100'ü çekirdek sermayeden indirilecektir (BDDK, 2010b: 5). Özetle, bankaların 'common equity' sermaye oranlarının asgari % 4,5, ana sermaye yeterlilik oranlarının ise % 6 olması gerekecektir. Toplam sermaye yeterlilik oranında ise bir değişiklik yapılmamıştır (% 8). Ayrıca bankaların bu oranların üzerine kriz ortamlarına karşı güvence olarak % 2,5 oranında sermaye yedeği tutması gerekecektir. Bu durumda 'common equity' yeterlilik oranı % 7 olmaktadır. Sermaye yedeği de dikkate alınca toplam sermaye yeterliliği için bu oran % 10,5 olacaktır (Yardımcıoğlu, 2010: 77).

Bu reformlar sonucunda bankalar 1 Ocak 2015 tarihine kadar aşamalı olarak (1 Ocak 2013 %3, 1 Ocak 2014 %4) risk ağırlıklı varlıkların %4,5'i oranında çekirdek sermaye (common equity) bulundurmak zorunda olacaktır. Bununla birlikte Tier 1 sermaye oranının %6 olarak uygulanması da 1 Ocak 2015 tarihinden itibaren olacaktır. Çekirdek sermaye ve ana sermaye yeterliliği oranlarının bu şekilde yükseltilmesi ile öz sermaye kaybı riskine karşı güçlü bir yapı oluşturulması amaçlanmaktadır (Winston&Strawn LLP, 2010: 1).

1.4.2.2. Sermayenin Güçlendirilmesine Yönelik Tedbirler Çerçevesinde Koruma Tamponları

Basel III çerçevesinde bankaların sermayesinin güçlendirilmesi ve korunması için sadece toplam sermayeyi oluşturan bileşenlerle ilgili yeni düzenleme ve tanımlamalar yapılmakla kalmamış, koruma tamponları oluşturulmak suretiyle nitelik ve nicelik olarak güçlendirilmiş sermayenin korunmasının da sağlanması amaçlanmıştır. Bu koruma kalkanlarından ilki 'Sermaye Koruma Tamponu'(Capital Conservation Buffer), diğeri de dönem dönem kredi büyümesinin ekonomide yaratacağı riskler karşısında bir tedbir olarak düşünülen 'Döngüsel Sermaye Tamponu 'dur (Countercyclical Buffer).

1.4.2.2.(1). Sermaye Koruma Tamponu

Çerçevede belirtilen %2,5'lik sermaye koruma tamponu, çekirdek sermaye Tier 1 den oluşan minimum sermaye gereğinin üzerine tesis edilmiş bir orandır. Bu tedbir, bankaların olası kayıplarında faaliyetlerini sürdürebilmeleri için ihdas edilmiş bir tampondur (BIS, 2010: 55).

Bankaların sermaye koruma tamponu için tuttuğu sermayenin, otorite tarafından belirlenen standart orandan (%2,5) düşük olması halinde, bu iki oran arasındaki farka bağlı olarak kar dağıtımını üzerinde değişen oranlarda kısıtlamalar yapılması öngörülmektedir (BDDK, 2010b: 6).

Çekirdek sermayeye ilave olarak bankaların bulundurmak zorunda olduğu sermaye koruma tamponu, 1 Ocak 2016 tarihinden itibaren uygulanmaya başlayacak ve ilk yıl %0.625 seviyesinde uygulanacaktır. Bu tarihten itibaren aşamalı olarak arttırılacak olan 'Sermaye Koruma Tamponu' 1 Ocak 2017 tarihinde %1.25'e, 1 Ocak 2018 tarihinde %1.875'e ve 1 Ocak 2019 tarihinde de %2,5'e yükseltilecektir (Winston&Strawn LLP 2010: 1).

Aşağıdaki tabloda bir bankanın farklı Tier 1 sermaye seviyelerinde karşılaması gereken sermaye koruma tamponu oranları gösterilmektedir. Örneğin common equity Tier 1 oranı %5,125 ile %5,175 arasında olan bir bankanın sonraki mali yıl içinde gelirinin %80'ini koruması gerekecektir(Bu durumda bankanın dağıtabileceği temettü ve diğer olağanüstü personel ödemeleri gibi giderleri için gelirin en fazla %20 si kullanılabilir). Banka bu kuralın getirdiği kısıtlamaları aşan ödemeler yapmak istiyorsa yukarıdaki miktara eşit düzeyde sermaye artışı yapması bir seçenek olabilir. Çekirdek sermaye Tier 1 oranı, asgari %4,5 çekirdek sermaye gereksinimini karşılayan tutarları içerir ancak %8 toplam sermaye ve %6 çekirdek sermaye Tier 1 ihtiyacını karşılamak için herhangi bir ilave çekirdek sermaye gereksinimini dışlar. Örneğin bir banka %8'lik Çekirdek Sermaye Tier 1 oranı ile ilave bir Tier 1 ve Tier 2 sermayeye ihtiyaç duymaksızın minimum sermaye yeterliliği oranını karşılayabilirdi ancak sıfır koruma tamponu ile %100 kar dağıtımını kısıtlamasına tabi olurdu (BIS, 2010: 56).

Tablo 1.5: Özel Bankalar Minimum Sermaye Koruma Standartları

Çekirdek Sermaye Tier 1 Oranı	Asgari Sermaye Koruma Oranları (Kazançların Yüzdesi Cinsinden)
4.5% - 5.125%	100%
5.126% - 5.75%	80%
5.76% - 6.375%	60%
6.376% - 7.0%	40%
> 7.0%	0%

Kaynak: www.bis.org / e.t. 09.03.2012

1.4.2.2.(2). Döngüsel Koruma Tamponu

Basel III çerçeve anlaşması ile getirilen sermayeye dönük bir diğer ilave düzenleme, Döngüsel Koruma Tamponudur. Bu tedbirle, makro-ekonomik koşullara bağlı olarak kredi miktarındaki hızlı artışların bankalarda yaratacağı olası risklerin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.

Döngüsel sermaye tamponu, döngüsellığı yeterince dikkate almamasıyla eleştirilen Basel II'nin bu yöndeki eksikliğini kapatmak amacıyla ülke şartlarına ve ulusal tercihlere bağlı olarak %0 ile %2,5 arasında değişen oranlarda uygulanabilecektir (BDDK, 2010b: 6).

Bu tamponun herhangi bir ülkede uygulanabilmesi için bunun ulusal ekonomik koşulların bir fonksiyonu olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Döngüsellikle beklenen, bankaları aşırı kredi büyümesinin olduğu dönemlerde korumaktır (Winston&Strawn LLP, 2010: 2).

Döngüsel tampon uygulamasına, sermaye koruma tamponu ile paralel olarak 1 Ocak 2016 ile 2018 yılı sonu arasında geçilmesi öngörülmektedir. Uygulama tam anlamıyla 2019 yılından itibaren hayata geçirilecektir. Bu, 1 Ocak 2016'da risk ağırlıklı varlıkların %0.625'i ile başlayarak ve her yıl 0.625 puan artarak 2019 yılına kadar %2,5'e ulaşacağı anlamını taşımaktadır. Bu geçiş dönemi esnasında hızlı kredi büyümesi deneyimi olan ülkeler, sermaye koruma tamponu ve döngüsel tamponu uygulama konusunda hızlı davranmayı göz önünde bulunduracaklardır (BIS, 2010: 60).

Aşağıdaki tabloda %2,5 döngüsel sermaye tamponuna tabi bir bankanın, çeşitli Tier 1 çekirdek sermaye yeterliliği oranlarında, koruması gereken asgari sermaye oranları gösterilmektedir.

Tablo 1.6: Döngüsel Koruma Tamponu Yeterliliğine Tabi (%2,5) Bir Bankanın Sermaye Koruma Standartları

Çekirdek Sermaye Tier 1 Oranı	Asgari Sermaye Koruma Oranları (Kazançların Yüzdesi Cinsinden)
4.5% - 5.75%	100%
5.75% - 7.00%	80%
7.00% - 8.25%	60%
8.25% - 9.50%	40%
> 9.50%	0%

Kaynak: www.bis.org / e.t. 04.12.2011

Basel III uzlaşısında sermaye yeterliliği ile ilgili yapılan bu düzenlemeler neticesinde, geçiş sürecinde minimum sermaye yeterlilik seviyelerini, getirilen yeni önlemlerle birlikte (tamponlar) gösteren tabloya aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 1.7 : Toplam Sermaye Yeterliliği Uygulama Takvimi-Basel III

Oran Türü	1/1/13	1/1/14	1/1/15	1/1/16	1/1/17	1/1/18	1/1/19
Çekirdek Sermaye/RaV	0%	0%	0%	0.625%	1.25%	1.875 %	2.5%
Sermaye Koruma Tamponu	0%	0%	0%	0.625%	1.25%	1.875 %	2.5%
Çekirdek Sermaye+Tampon	3.5%	4.0%	4.5%	5.125 %	5.75%	6.375 %	7.0%
Tier 1/RaV	4.5%	5.5%	6.0%	6.0%	6.0%	6.0%	6.0%
Toplam Sermaye/RaV	8.0%	8.0%	8.0%	8.0%	8.0%	8.0%	8.0%
Toplam Sermaye/Tampon	8.0%	8.0%	8.0%	8.625 %	9.25%	9.875 %	10.5%

Kaynak: (Winston&Strawn LLP 2010)

1.4.2.3. Kaldıraç Oranı Sınırlandırması

Komite, risk bazlı sermaye yeterliliği için güvenilir bir ek tedbir olarak; şeffaf, basit, risk bazlı olmayan ve anlaşılır bir kaldıraç oranı tanımlamıştır. Kaldıraç oranı aşağıdaki oranlara ulaşmak için tasarlanmıştır (BIS, 2010: 61):

- Kaldıraç tesis edilmesini sınırlamak, Ekonomi ve daha geniş mali sistemlere zarar verebilecek istikrarsızlaştırıcı süreçleri engellemeye yardımcı olmak,
- Basit ve risk bazlı yeterlilikleri, risk bazlı olmayan ‘backstop’ ölçümleri güçlendirme

2017 yılının ilk yarısına kadar sürecek ve %3 oranı ile yapılacak sayısal etki çalışmaları neticesinde 1 Ocak 2018 tarihinden itibaren uygulamaya konulması planlanan kaldıraç oranı, birinci kuşak sermayenin (Ana Sermaye) belirli dönüşüm oranlarıyla dikkate alınmış bilanço dışı kalemler ve aktifler toplamına bölünmesi suretiyle bulunmaktadır (BDDK, 2010b: 7).

$$\text{Kaldıraç Oranı} = \frac{\text{Ana Sermaye}}{\text{Aktifler} + \text{Bilanço Dışı Kalemleri}}^2$$

Diğer bir ifadeyle, test edilecek %3 oranı baz alındığında, aktifler ve belirli dönüşüm oranlarıyla dikkate alınarak yapılacak hesaplamalarda bu varlıkların toplamı, ana sermayenin 33 katını aşamayacaktır.

1.4.2.4. Likidite Standartlarının Tanımlanması ve Likidite Oranları

Komitenin getirmiş olduğu yeniliklerden biri, Basel III öncesi süreçte de sürekli tartışma konularından biri olan bazı likidite standartlarının getirilmiş olmasıdır. Güçlü bir bankacılık sistemi için güçlü sermaye ihtiyacı öncelikli olmakla birlikte yeterli değildir. Finansal kriz bankacılık ve mali sistemin düzgün işleminin önemini bir kez daha göstermiştir. Nitekim kriz döneminde pek çok mali kuruluş likidite dengelerini sağlayamadıkları için büyük sorunlar yaşamıştır. Komite yaşanan bu olumsuzluklardan hareketle ‘Bankacılık sektörünün mali ve ekonomik streten kaynaklanan şokları emme yeteneğini geliştirebilmek’ için iki yeni standart belirlemiştir (O’Keily, 2011:2).

Bazı bankalar tarafından temel likidite prensiplerinin ihlali nedeniyle yaşanan sıkıntıların ardından Denetim Komitesi 2008 yılında, Likidite Riski Yönetimi İlkelerini yayınlamıştır (BCBS, 2010:8).

Daha sonra Basel III çerçevesi içerisinde bu iki yeterlilik ölçütü ile bankaların sağlam bir likidite yapısına kavuşmaları ve bu yapıyı sürdürmeleri sağlanmak istenmiştir.

Bunlardan ilki, bankaların likidite riskine karşı kısa vadeli direncini arttırmak için oluşturulmuş, Likidite Karşılama Oranı (LCR-Liquidty Coverage Ratio) olarak adlandırılan yeterlilik koşuludur. Likidite Karşılama Oranı ile likit varlıkların 30 gün içinde meydana gelecek net nakit çıkışlarını asgari %100 oranında karşılamasıdır. Bu ‘net nakit çıkışları’ aşağıdaki olasılıklar neticesinde ortaya çıkabilir:

- Bankanın ortak kredi derecelendirmesinde önemli bir gerileme,
- Kısmi bir mevduat kaybı,
- Teminatsız bir toptan fonlama kaybı,
- Güvenilir Fonlamaların kısılmasında önemli bir artış,
- Bankaların müşterilerine tahsis etmiş oldukları kullanılmayan kredilerin ve likit varlıkların programsız olarak çekilmesi (O’Keily, 2011:2).

$$\text{Likidite Yeterlilik Oranı (LCR)} = \frac{\text{Likit Varlıklar}}{\text{Nakit Çıkışı (30 Gün Vadeli)}} \geq 100 \%$$

Yeterlilik oranında belirtilen net nakit çıkışı kavramı 30 gün içindeki nakit girişi ile bu süredeki nakit çıkışı arasındaki farkını ifade etmektedir.

Likidite riskine yönelik olarak ihdas edilmiş ikinci oran “Net İstikrarlı Fonlama Oranıdır” (Net Stabil Funding Ratio - NSFR). Söz konusu oran “ mevcut istikrarlı

² Bilanço dışı kalemler; gayri nakdi krediler (teminat mektupları, yükümlülükler) , akreditifler, aval ve kabuller ile menkul kıymetleştirme yoluyla bilanço dışına çıkarılmış varlıklar gibi kalemlerden oluşmaktadır.

fonlama tutarının”, “ihtiyaç duyulan istikrarlı fonlama tutarına” bölünmesi suretiyle hesaplanır ve bunun ‘Likidite Yeterlilik Oranı’ gibi en az %100 olması gerekmektedir (BDDK, 2010b: 7). Bu yeterlilik şartındaki ‘mevcut istikrarlı fonlama oranı’ bankanın pasifinde yer alan kaynakların vade ve kalitelerine göre, ‘ihtiyaç duyulan fonlama oranı’ ise aktifte yer alan varlıkların vade ve kalitelerine göre hesaplanacaktır.

$$\text{Net İstikrarlı Fonlama Oranı} = \frac{\text{Mevcut İstikrarlı Fonlama Oranı}}{\text{İhtiyaç Duyulan İstikrarlı Fonlama Oranı}} \geq 100 \%$$

Komite LCR için 2011 yılından itibaren bir gözlem süreci başlatmıştır. 1 Ocak 2015 tarihinden sonra da gözlem sürecinde elde edilen bulgular neticesinde LCR uygulanmaya başlanacaktır. NSFR’nin ise 2018 yılında uygulamaya konması beklenmektedir. BCBC temsilcisi Saidenberg’ e göre likidite düzenlemeleri iki amaç etrafında şekillendirilmiştir: minimum likit varlıkları bir havuz içinde tutarak finansal firmaların kısa vadeli mali şoklara karşı direncini arttırmak ve firmaların operasyonlarında ihtiyaç duyacakları daha uzun vadeli likidite olumsuzluklarını ortadan kaldırarak daha stabil bir fon kaynağı oluşmasını sağlamaktır.

1.4.2.5. Basel III Uygulama Takvimi ve Geçiş Süreci

Yeni sermaye yeterliliği uzlaşısı öncekilerden farklı olarak aşamalı bir geçiş süreci ile uygulamaya konulacaktır. Basel III 1 Ocak 2013’ den itibaren resmen uygulanmaya başlanacaktır (Ek:1). Uygulama takviminde de görüldüğü üzere sermaye yeterliliği ile ilgili uygulamalar ve sermaye yeterliliğini güçlendirmeye yönelik ilave tampon uygulamaları aşamalı olarak 2013 ile 2019 yılları arasında, toplam sermaye içerisinde yer almayacak olan üçüncü kuşak sermayenin hesaplamalardan çıkarılması 2013 yılından itibaren aşamalı olarak 2019 yılında; Kaldıraç oranı 2017 yılına kadar sürecek gözlem ve testlerden sonra 2018 yılında; LCR (Likidite Yeterlilik Oranı), gözlem sürecinin ardından asgari standartların belirlenmesi ile birlikte 2015 yılında ve NSFR (Net İstikrarlı Fonlama Oranı) aynı koşullarla 2018 yılında tam olarak uygulamaya konulacaktır.

2.TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE RİSK YÖNETİMİ VE TÜKETİCİ KREDİLERİ

2.1.2001 LİKİDİTE KRİZİ VE TÜRK BANKACILIĞININ DURUMU

1999 yılında kurulan koalisyon hükümetinin 2000 yılında uygulamaya koyduğu enflasyonla mücadele programı ve sabit kur politikası, başlangıçta başarılı gibi görünse de yapısal sorunlarla birlikte cari ödemeler dengesinde sürdürülemeyen açıkların da etkisiyle Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerinin yaşanmasına yol açmıştır.

Türkiye’de yaşanan 2001 likidite (bankacılık) krizi, faaliyetleri devam eden bankaları son derece olumsuz yönde etkilemiş, özel sermayeli bankalar büyük ölçekte zarar etmeleri nedeniyle ciddi öz kaynak kayıpları yaşamış, kamu bankaları da ‘görev zararı’ oluşturarak hazineye ve dolayısı ile mali sisteme ciddi yükler getirmiştir.

Bu süreçte bankacılık sistemi yapısal küçülmenin yanında organik olarak da küçülmüştür. Daha önce 1998 ve 1999 yılında Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na (Kısaca Fon olarak da adlandırılmaktadır) devredilen ve birleştirilen bankalarla birlikte 2001 yılı sonuna gelindiğinde banka sayısı 46’ya gerilemiştir (TBB, 2002: 5).

Tablo 2.1: Bankacılık Sisteminde Banka ve Şube Sayısı*

Banka Türü	1999		2000		2001	
	Banka	Şube	Banka	Şube	Banka	Şube
Ticaret Bankaları	62	7.660	61	7.807	46	6.889
Kamu Bankaları	4	2.865	4	2.834	3	2.725
Özel Bankalar	31	3.960	28	3.783	22	3.523
Fondaki Bankalar	8	714	11	1.073	6	408
Yabancı Bankalar	19	121	18	117	15	233
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	19	31	18	117	15	233
Kamusal Bankalar	3	12	3	11	3	4
Özel Bankalar	13	16	12	16	9	12
Yabancı Bankalar	3	3	3	3	3	3
Toplam	81	7.691	79	7.837	61	6.908

* K.K.T.C ve yabancı ülkelerdeki şubeler dahil.

Kaynak: www.tbb.org.tr (e.t. 04.12.2011)

Yaşanan mali kriz bankacılık sektöründe sistemik bir konsolidasyonu da beraberinde getirmiştir. Aslında 1999 yılından itibaren yoğun bir şekilde yasal regülasyon sürecine giren bankacılık sektörü dışsal etkenlerle – bankacılık sektöründen kaynaklanmayan finansal kriz – fiili regülasyon sürecine de girmiştir.

18 Haziran 1999’da kabul edilen 4389 sayılı Bankalar Kanunu, 2000 yılında uygulamaya koyulan ekonomik program öncesi 17 Aralık 1999 tarih ve 4491 sayılı Kanun ile son halini almıştır. Avrupa Birliği (AB) direktifleri ile diğer genel kabul görmüş uluslararası uygulamalar dikkate alınarak hazırlanan yeni Kanun ile mali sistemin güven ve istikrarının sağlanması amacıyla yönelik olarak önemli değişiklikler yapılmıştır. Ancak, Şubat 2001’de piyasalarda yaşanan gelişmeler sonrasında yeniden Kanun değişikliği gündeme gelmiştir. Kriz sonrasında uygulanmaya başlanan yeni

ekonomik programın da odak noktası haline gelen bankacılık sektörünün birikmiş yapısal sorunlarının giderilmesi yönündeki önlemler kapsamında Bankalar Kanunu'nda 12 Mayıs 2001 tarih ve 4672 sayılı Kanun ile tekrar önemli değişiklikler yapılmıştır (TBB, 2001: 78).

4389 Sayılı Bankalar Kanunu ile getirilen en önemli yeniliklerden biri de farklı kurumlarda dağıtık olarak bulunan mali sistemin denetlenmesi ve düzenlenmesine dönük görev ve yetkilerin koordinasyonu ve etkinliğini sağlamak üzere bir denetim otoritesi kurulmasıdır.

2.2.DENETİM OTORİTESİ KOORDİNASYONU VE BDDK'NIN KURULMASI

4389 sayılı Bankacılık Kanunu ile Haziran 1999'da Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun (BDDK) kurulmasına karar verilmiş ve Kurum Ağustos 2000'de faaliyetlerine başlamıştır (BDDK, 2011f: 5).

Banka gözetim ve denetim işlevinin siyasi müdahaleye maruz kalınmaksızın bağımsız bir kurum tarafından etkin olarak yapılması amacıyla kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve mali özerkliğe sahip Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) kurulmuştur. BDDK, Bankalar Kanunu ilgili mevzuatın ve Kanun'da gösterilen yetkiler çerçevesinde düzenlemeler de yapmak suretiyle bunların uygulanmasını sağlamak, uygulamayı denetlemek ve sonuçlandırmak, tasarrufların güvence altına alınmasını temin etmek ve Kanunla verilen diğer görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak üzere görevlendirilmiştir. T.C. Merkez Bankası, Hazine Müsteşarlığı ve Bankalar Yeminli Murakıpları Kurulu ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun (TMSF) yetkileri BDDK'na devredilmiştir(TBB, 2001: 79).

Her ne kadar unvanı Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu olsa da BDDK aslında finansal sektörün bütünü üzerine kısmen de olsa etki edebilmektedir.

Türkiye'de finansal sektör içinde Bankacılığın payının yüksek olmasının yanında banka dışı finans sektörü ile ilgili düzenlemeler de BDDK görev alanı içerisindedir. Böylelikle BDDK, finans sektörünün %77 sini teşkil eden bankacılık sektörü ile birlikte toplam %80 oranında bir sektörel büyüklük üzerinde düzenleme ve denetleme faaliyetlerini yürütmektedir.

Sektöre giriş izinleri de dâhil pek çok düzenleme faaliyetinin yanı sıra BDDK'nın en önemli işlevlerinden biri bankacılıkta etkin risk yönetiminin yürütülmesinin sağlanmasıdır.

Basel II uzlaşısı çerçevesinde ikinci yapısal blokta tanımlanmış denetim otoritesi işlevinin yanı sıra Türk Bankacılık Sektöründe Basel kriterlerinin hayata geçirilmesi ve uygulanması da BDDK'nın en önemli görevlerinden birini teşkil etmektedir.

2.3.YABANCI SERMAYENİN TÜRK BANKACILIĞINA İLGİSİ: KOBİ (İŞLETME) BANKACILIĞI VE BİREYSEL BANKACILIK POTANSİYELİ

Dünyada 1980'li yılların başından itibaren gelişme sürecine girdiği kabul edilen küreselleşme konjonktürü, sermaye hareketlerinin dinamiğine de ivme kazandırmıştır. Gelişmiş ekonomilerde yatırım arayışındaki sermaye sahipleri bu süreçte gelişmekte olan (veya gelişen) ülkelere sermaye transferlerini arttırmışlardır. Bu çerçevede Türkiye'ye de yabancı sermaye yatırımlarının ilgisi 90'lı yıllarla birlikte ivme kazanmış ve 2001 krizi sonrasında Cumhuriyet tarihinin en yüksek tutarlı doğrudan yabancı sermaye girişi yaşanmıştır.

Tablo 2.2: Türkiye’de 1980 – 2009 Yılları Arasında Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları (DYY) ve Hizmetler Sektörü ve Mali Sektörün Payı

Yıllar	DYY Girişleri (Milyon Dolar)	Hizmetler Sek. Payı	Mali Kuruluşların Payı	Bir Önceki Döneme Göre DYY % Artış
1980	97	8,00%	*	*
1981	337,51	26,00%	*	248%
1982	167	39,00%	*	-51%
1983	102,74	13,00%	*	-38%
1984	271,36	29,00%	*	164%
1985	234,49	35,00%	*	-14%
1986	364	42,00%	*	55%
1987	655,24	53,00%	*	80%
1988	820,52	36,00%	*	25%
1989	1511,94	36,00%	*	84%
1990	1861,16	29,00%	*	23%
1991	1967,26	41,00%	*	6%
1992	1819,96	27,00%	*	-7%
1993	2063,39	22,00%	*	13%
1994	1477,61	23,00%	*	-28%
1995	2938,32	29,00%	*	99%
1996	3835,97	81,00%	*	31%
1997	1678,21	46,00%	*	-56%
1998	1646,44	37,00%	*	-2%
1999	1699,57	33,00%	*	3%
2000	3477,42	66,00%	*	105%
2001	2725,28	48,00%	*	-22%
2002	2242,92	58,00%	*	-18%
2003	1702	30,80%	*	-24%
2004	2785	72,00%	*	64%
2005	10031	*	45,00%	260%
2006	20185	77,60%	39,30%	101%
2007	22046	73,90%	59,50%	9%
2008	18187	66,00%	39,70%	-18%
2009	4447	*	6,60%	-76%

Kaynak: (Bülbül ve Emirmahmutoğlu 2010: 214)

Tablodan da görüldüğü gibi Türkiye'ye en büyük doğrudan yabancı sermaye girişi 2005 ile 2008 yılları arasında gerçekleşmiştir. Bu sermaye girişlerinin büyük kısmı hizmetler sektörü ve özellikle bankacılık - finans sektörüne yönelmiştir. Adı geçen dönemde yabancı sermaye tarafından banka satın alma operasyonları en büyük ilk beş yabancı sermaye yatırımları arasında yer almış ve sadece bu dönemde yaklaşık 10 Milyar USD'lik bir yabancı sermaye girişi sağlanmıştır (Bülbül ve Emirmahmutoğlu, 2010: 214).

Türk Bankacılık Sektörünün 2001 krizi sonrası süreçte doğrudan yabancı sermaye yatırımcılarının bu denli ilgisi ile karşılaşması aşağıdaki faktörlere bağlanabilir:

- Diğer ülkelerde de yaşanan (1990'lı yıllarda Meksika, Brezilya, Arjantin gibi ülkelerde) kriz sonrası süreçlerde yabancı sermayeli bankaların, krizden sonra ekonomilerde yüksek seviyelerde büyüme yaşanması olgusu çerçevesinde Türkiye'de de 2001 krizi sonrası yüksek seviyelerde büyüme beklentisi,
- Türkiye'de yaşanan 1994 krizi neticesinde bankacılık sektöründe yaşanan farklı türdeki banka tasfiyesi neticesinde gerek ekonomik durgunluk gerekse yapısal değişiklikler neticesinde yıllar itibariyle küçülmüş ve büyüme potansiyeli taşıyan bir sektörün mevcudiyeti,
- 1999 ve 2000 yıllarında sektöre dönük yasal düzenlemelerin bankacılık sektörünün regülasyonunu hızlandırması,
- Türkiye'de nüfusun genç ve demografik geçiş sürecinin devam ediyor olması nedeniyle gerek tüketim gerekse üretim faaliyetleri açısından kredi başta olmak üzere bankacılık enstrümanları talebindeki artış öngörüsü, buna mukabil tasarruf eğiliminin de zayıf olması nedeniyle makroekonomik dinamiklerin büyüme iştahını karşılayacak sermaye açığı,
- Temel üretim faktörlerinden biri olması perspektifinde bakıldığında doğrudan yabancı sermayenin, 2001 Krizi sonrası 'Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı' çerçevesinde yapısal faiz oranında yaşanan istikrarlı düşüşün ortaya çıkaracağı, yüksek kar beklentisi.

Bireysel bankacılık ve işletme bankacılığı açısından değerlendirildiğinde de 2001 krizi sonrası sektörün niteliği itibariyle büyüme potansiyeline sahip olduğu görülmektedir. Krizin yaşandığı 2001 yılında sabit fiyatlarla %5,7 küçülen Türkiye ekonomisi, kriz sonrası dönemde 2002 yılında %6,2 büyümüş, sonrasında sırasıyla 2003 yılında %5,3, 2004 yılında %9,4, 2005 yılında %8,4, 2006 yılında %6,9 ve 2007 yılında %4,7 büyümüştür.

Bu dönemde yıllar itibariyle sürekli büyüyen ve genç bir nüfusa sahip olan Türkiye önemli bir bireysel bankacılık pazarı görünümündeydi. Düşük enflasyon ve dalgalı kur politikası uygulanan bu dönemde faizlerin de düşmesiyle birlikte tüketici kredileri sürekli artan bir seyir izlemiştir. Yabancı sermayenin bankacılık sektörüne yoğun ilgi duyduğu 2002 ve 2007 arası dönemde tüketici kredilerinin gelişimi incelendiğinde bu ilginin boşuna olmadığı anlaşılmaktadır.

Aşağıdaki tabloda Türkiye'de tüketici kredilerinin 2001 krizi öncesi ve krizin yaşandığı yıl geldiği boyut ile kriz sonrasında adı geçen dönemde (2002 – 2007) yıllar itibariyle gelişimi gösterilmektedir.

Tablo 2.3: 2000 – 2007 Yılları Arasında Türkiye’de Tüketici Kredisi Gelişimi

YILLAR		Bakiye Miktar, Bin TL				
		Taşıt	Konut	İhtiyaç ¹	Diğer	Toplam
2000	TL	1.509.983	462.072	-	1.604.851	3.576.906
	YP	78.000	108.131	-	37.111	223.242
	Toplam	1.587.983	570.203	-	1.641.962	3.800.148
2001	TL	699.282	276.192	-	785.677	1.761.151
	YP	49.992	76.781	-	25.094	151.867
	Toplam	749.274	352.973	-	810.771	1.913.018
2002	TL	922.382	171.614	-	1.404.165	2.498.161
	YP	117.223	135.184	-	24.208	276.615
	Toplam	1.039.605	306.798	-	1.428.373	2.774.776
2003	TL	3.712.287	537.776	-	3.456.443	7.706.506
	YP	269.170	263.602	-	35.867	568.639
	Toplam	3.981.457	801.378	-	3.492.310	8.275.145
2004	TL	6.988.003	1.982.439	-	6.953.792	15.924.234
	YP	315.431	456.657	-	97.715	869.803
	Toplam	7.303.434	2.439.096	-	7.051.507	16.794.037
2005	TP	6.142.833	12.388.464	9.371.717	356.921	28.259.935
	YP	4.586	252	445	268	5.551
	Toplam	6.147.419	12.388.716	9.372.162	357.189	28.265.486
2006	TP	6.395.543	22.136.568	15.710.413	923.963	45.166.487
	YP	6.425	132	1.690	12	8.259
	Toplam	6.401.968	22.136.700	15.712.103	923.975	45.174.746
2007	TP	5.952.955	30.732.936	25.866.245	1.433.604	63.985.740
	YP	11.003	2.071	2.936	8	16.018
	Toplam	5.963.958	30.735.007	25.869.181	1.433.612	64.001.758

Kaynak: www.tbb.org.tr (e.t.22.09.2011)

1 – İhtiyaç kredileri 2005 yılına kadar ‘Diğer’ grubunda gösterilmiştir.

Türkiye’de 1990’lı yıllarla birlikte ithal ikameci politikardan vazgeçilmesi sonucu dış ticaret hacmi gelişmiş, gerek dahilde işleme rejimi gerekse iç talepteki canlılık ithalat ve ihracatın artmasına yol açmıştır. Türkiye’nin dış ticaret hacmi özellikle 2000’li yıllarda artmış ve Cumhuriyet tarihinin en yüksek seviyelerine ulaşmıştır. Bu süreçte gerek iç talebin etkisiyle ithalatın gerekse firmaların küreselleşen dünyaya entegrasyonunun sağlanması ile ihracatın artması bu faaliyetlerin finansmanında banka kredilerinin önemini ve payını olumlu yönde etkilemiştir.

Küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ) bu konjonktürde önem kazanmış ve bu türden işletmelerin reel ekonomi içindeki payı giderek artmıştır. 2006 yılında KOBİ’lerin reel ekonomi içerisindeki payı %99’lar seviyesine yükselmiştir (Alkin ve Okay, 2008: 42). Günümüz Türkiye’sinde ise TÜİK verilerine göre toplam ticari işletmelerin sayısal olarak %99,7’sini KOBİ’ler teşkil etmektedir.

Bu veriler KOBİ’lerin bankacılık sektörü için de ne denli önemli bir potansiyel oluşturduğunu göstermektedir. Nitekim KOBİ nitelikli firmaların ekonomideki sayısal büyüklüğü son on yıllık dönemde oransal değerini korumuş ve hatta bir miktar arttırmıştır.

BDDK verilerine göre Eylül 2011 itibarıyla bankacılık sektörü toplam kredilerinin %43,8’i kurumsal/ticari kredilerden, %32,6’sı bireysel kredilerden, %23,6’sı ise KOBİ kredilerinden oluşmaktadır (BDDK, 2011d: 17). KOBİ kredilerinin toplam krediler

içindeki payının 2001 yılında yalnızca %3 olduğu göz önüne alındığında kriz sonrası 10 yıllık süreçte bankaların bu potansiyeli önemli ölçüde değerlendirebildiği görülmektedir (Yüksel ve Murat, 2001: 1).

Bu bilgiler çerçevesinde 2001 krizi sonrasında makro-ekonomik ve bankacılık sektörünün geneline ilişkin beklentilerin yanı sıra, sektöre doğrudan yabancı sermaye ilgisinin yüksek seviyede gerçekleşmesinin bireysel ve işletme bankacılığındaki yüksek potansiyel öngörüsünden kaynaklandığı görülmektedir. Geçen 10 yıllık süreç de bu görüşü doğrular niteliktedir.

2.4. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE TÜKETİCİ KREDİLERİ

2.4.1. Bankacılıkta Kredi Türleri ve Tüketici Kredileri

Bankaların temel faaliyet alanı finansman ihtiyacı olan gerçek ve/veya tüzel kişilerin bu ihtiyacını karşılamak üzerine tesis edilmiştir. Kısa ve çok genel ifadesiyle; bankalar, tasarruf sahibi mudilerinin –banka müşterileri mudi olarak tanımlanmaktadır- birikimlerini mevduat olarak toplayarak bu mevduatları ihtiyaç sahiplerine kredi şeklinde kullanırlar ve bu faaliyetleri neticesinde kredilerden elde ettikleri faiz gelirleri ile mevduatlara ödemiş oldukları faizler arasındaki fark kadar da kazanç sağlamış olurlar. Tasarrufların yeterli olmadığı bazı dönemlerde veya avantajlı görülen durumlarda bankalar da kredi başta olmak üzere mevduat dışında diğer bazı kaynaklardan faydalanabilmektedir. Bankaların mevduat toplamak ve kredi vermek dışında da dış ticaret işlemlerine aracılık etmek; mudilerin fon transferi, ödemeler, kıymetli evrak işlemleri, vb. gibi işlemlerine aracılık etmek; menkul kıymet işlemleri, sigortacılık işlemleri gibi pek çok ürün ve hizmet çeşitliliği bulunmaktadır. Bankaların kullandığı krediler para cinsi, vade, işleyiş biçimi, hangi amaç ve faaliyetin finansmanı için kullanıldığı, kimlere kullanıldığı, vb. gibi pek çok özelliğe göre farklı ayrıma tabi tutulabilir. Genel olarak bankaların kullandığı kredilerin ayrımını gösterir tabloya aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 2.4: Farklı Özellikleri İtibariyle Kredi Sınıflandırması

Vadelerine Göre Krediler	Kısa Vadeli Krediler	Orta vadeli Krediler	Uzun Vadeli Krediler
Kullanım Şekline Göre Krediler	Rotatif Nitelikli Krediler	Taksitli Krediler	Proje ve Yatırım Kredileri
Finansman Amacına Göre Krediler	Kurumsal Nitelikli Krediler	Ticari Nitelikli Krediler(KOBİ)	Tüketici Kredileri
Kullanıcı Türüne Göre Krediler	Kamu Kesimine Verilen Krediler	Özel Sektöre Verilen Krediler	Mali Kesime Verilen Krediler
Niteliğine Göre Krediler	Nakdi Krediler	Gayri nakdi Krediler (Teminat Mektupları, Akreditifler vb. gibi)	-
Teminat Durumuna Göre Krediler	Teminatlı Krediler	Teminatsız Krediler	-

Tabloda belirtilen özellikleri kısaca açıklamak gerekirse; vadelerine göre kredilerde kısa vadeli krediler 1 (bir) yıla kadar vadeli kredileri, orta vadeli krediler 1-5 yıl vadeli kredileri, uzun vadeli krediler de 5 yıldan uzun vadeli kredileri ifade etmektedir. Geri ödenme özelliklerine göre krediler genelde rotatif veya taksitli olarak kullanılmaktadır. Rotatif nitelikli krediler, belirli bir limit dahilinde sürekli olarak kullanılıp geri ödenebilen kredilerdir. Taksitli krediler ise kullanıldıktan sonra faiziyle birlikte eşit veya eşit olmayan taksitler halinde ödenen kredilerdir.

Ekonomik sistem içerisinde ticari faaliyet gösteren firma ve şahısların bu faaliyetlerinde kullanılmak üzere kullanılan her türlü kredi ticari kredi olarak adlandırılmaktadır. Bu tip kredilerin büyük tutarlarda ve faaliyet sınırları gelişmiş firmalara kullanılan türleri de kurumsal kredi olarak tanımlanır.

Tüketici kredisi ise genellikle hane halkının ve ücretlilerin konut, taşıt, eğitim, tatil, eşya vb. gibi taleplerinin karşılanması için kullanılan kredilerdir. Bu tür kredilerle ilgili detaylı bilgilere ilerleyen bölümde yer verilmiştir.

2.4.2. Tüketici Kredisi Tanımı ve Anlamı: Basel Kriterleri ve Bankacılık Pratiği Farklılıkları

Bankacılık faaliyetleri içerisinde, çok sayıda enstrümanı ile önemli bir kredi kolunu oluşturan tüketici kredileri ülkemizde de özellikle 2000’li yıllardan sonra sektör içerisinde ağırlığını arttırmıştır.

Genel olarak Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanunda yer alan hükümlerle düzenlenen tüketici kredileri, adı geçen kanununun 10. Maddesinde “tüketicilerin bir mal veya hizmet edinmek amacıyla kredi verenden nakit olarak aldıkları kredidir” şeklinde tanımlanmıştır (4077 Sayılı TKHK, m.10).

Bankacılık terminolojisi açısından ise daha detaylı bir tanım yapmak mümkündür. Tüketici kredileri banka veya bir finans kurumunca ihdas edilmiş, gerçek kişilerin mal ve/veya hizmet alımlarını finanse etmek için, genellikle türleri ve koşulları önceden belirlenmiş kredi ürünleridir. Bu noktada kredi kartları kritik bir konudur. Kredi kartı bir vadeli ödeme enstrümanı olmakla birlikte değerlendirmelerde bireysel kredi olarak da ele alındığı görülmektedir. Çalışmanın sınırlarında da değinildiği üzere, bu çalışma içerisinde kredi kartı bir tüketici kredisi türü olarak düşünülmediğinden kapsam dışı bırakılmıştır.

Uygulamada çok kullanılan ve bankaların kullandığı temel tüketici kredisi türlerine değinmek yerinde olacaktır. Bunlar konut finansmanı kredileri, nakit krediler, taşıt kredileri, overdraft (Kredili Mevduat Hesabı) ve diğer kredilerdir. Tüketici kredisi dendiğinde ilk akla gelen kredi türü konut finansmanı kredileridir. Konut finansmanı kredileri genelde konut alımlarının finansmanı için kullanılan ancak zaman zaman mevcut konutların teminatıyla de kullanılabilen kredilerdir. Ülkemiz yasal mevzuatı gereği konut alımı için kullanılacak kredi miktarı konutun değerinin %75’ini geçmemektedir (BDDK e.t.24.12.2011 www.bddk.org.tr). Taşıt kredileri, motorlu taşıt alımının finansmanı için kullanılan kredilerdir. Belirli bir amaca göre değil fakat hane halkının eğitim, tatil, dayanıklı tüketim malı vb. gibi taleplerini karşılamaları için kullanılan tüketici kredileri ihtiyaç kredisi olarak adlandırılmaktadır. Overdraft(Kredili Mevduat Hesabı), bir mevduat hesabında bakiye bulunmadığı hallerde, belirlenen limit dâhilinde hesaptan para çekebilmeyi sağlayan kredi türüdür. Türkçede en yaygın karşılığı ‘Kredili Mevduat Hesabı’ olarak kullanılmaktadır.

Bu bilgiler çerçevesinde tüketici kredilerinin sınırlarını; kısa, orta ve uzun vadeli; rotatif veya taksitli; nakdi; genellikle hane halkının ihtiyaçları için; teminatlı veya teminatsız şekilde kullandırılabilen krediler şeklinde belirtebiliriz.

Uygulamada tüketici kredileri ile bireysel krediler eşanlamlı olarak kullanılmaktadır. Banka uygulamalarında bu tür kavramların kullanılmasına karşın Basel uzlaşlarında tüketici kredileri daha genel bir sınıflandırma ile 'perakende krediler' içerisinde ele alınmıştır.

Basel Komitesi perakende kredi kıstaslarını tanımlayarak bu türden kredilerin %75 risk ağırlığına sahip olduğunu belirtmiştir(BCBS, 2006:29-30).

Borçlu Kriteri: Maruz olunan risk, bir gerçek kişi veya kişilerden veya küçük işletmeden alacakla ilgili olmalıdır.

Ürün Kriteri: Söz konusu krediler rotatif krediler (kredi kartları ve kredili mevduat hesapları dahil), vadeli bireysel krediler, bireysel nitelikli finansal kiralama işlemleri (taksitli krediler, otomobil kredileri ve finansal kiralamaları, öğrenci ve eğitim kredileri, ihtiyaç kredileri) ve küçük işletmelere kullandırılan krediler ve lehlerine verilen taahhütler biçiminde kullandırılmış olmalıdır. İpotek karşılığı verilen krediler eğer konut amaçlı gayrimenkul ipoteğiyle teminat altına alınmış ise ayrı bir sınıflandırmaya tabi tutulmuştur.

Çeşitlendirme Kriteri: Denetim otoritesi, yasal perakende portföyünün, riskleri azaltan ve %75 risk ağırlığı uygulamasını gerektiren derecede çeşitlendirilmiş olduğundan emin olmalıdır. Bu da bir borçluya kullandırılan kredi tutarı toplamının yasal perakende kredi portföy toplamının %0.2'sini aşamayacağını öngören bir sayısal limitle mümkün olabilecektir.

Kredilerin düşük tutarlı olması kriteri: Tek bir borçluya kullandırılan perakende kredilerin toplam tutarı 1 milyon Euro'dan fazla olamaz.

Görüldüğü gibi Basel II uzlaşısı konut ipoteği karşılığı kullandırılan kredileri ayrı bir sınıflandırmaya tabi tutmuş ve perakende krediler içerisinde ele almamıştır. Bu türden kredilerin risk ağırlığı da perakende kredilerden farklı olarak %35 risk ağırlığına sahiptir.

2.4.3. 2001 Krizi Sonrası Tüketici Kredilerinin Gelişimi

Türkiye'de 2000'li yıllara kadar tüketici kredisi 'kültürü' çok fazla oluşmamıştır. Bu durumun pek çok nedeni olmakla birlikte en önemlileri arasında Türkiye'nin dışa açık bir ekonomi olmaması ve yüksek enflasyon nedeniyle talebin baskılanması sonucu tüketici kredisine konu olabilecek hane halkının mal ve hizmet taleplerinin yatay seyri, bankacılık cephesinde aktiflerin, özellikle kamu finansman ihtiyacının yüksek olması nedeniyle, ağırlıklı olarak menkul kıymetler cüzdanından oluşması ve bunun etkisi ile reel ekonominin kredilendirilmesinin arka planda tutulması, piyasa faiz oranının görece yüksek olmasından dolayı kredi ürünlerinin finansman maliyeti nedeniyle tercih edilmemesi, perakende ticarete de satıcı finansmanından faydalanılması gösterilebilir.

2001 krizi sonrası dönemde Türkiye ekonomisi siyasal ve küresel konjonktürün de etkisiyle finansal krizin başladığı 2000'li yılların sonuna kadar istikrarlı bir ekonomik süreç yaşamıştır. Yıllar itibariyle devamlılık arz eden Milli Gelir büyümesi, faizlerin tek haneye düşmesi, kur dalgalanmalarının makul marjlar içerisinde hareket etmesi nedeniyle dış ticaretin ithalat lehine artması talebin de sürekli yukarı yönlü olmasına yol açmıştır. Bu dönemdeki talep artışının finansmanında tüketici kredilerinin payı büyüktür.

Özellikle orta ve uzun vadeli konut ve taşıt alımlarının finansmanında, kredilerin payı oto-finansmandan yüksektir. Yukarıda değinilen milli gelir artışının tüketim malları ithalatına dayalı olduğu ve bunda da tüketici kredilerinin payının büyük olduğu yönündeki tezler bu konjunktürde çokça tartışılmıştır. Aslında burada makroekonomik dinamiklerin etkileşiminden söz etmek mümkündür. Artan gelir ve rekabetçi ikame ithal mallar, talebi arttırırken değeri artan Türk Lirası ve düşük faizli tüketici kredileri de bunu desteklemiştir. Artan talep ithalatı daha da arttırmış ve bu döngü bu şekilde devam ederek finansmanı güçleşen ve sürdürülebilirliği tartışılan yüksek cari açığa neden olmuştur. 2011 yılında kredilere dönük alınan bir dizi tedbir - otorite tarafından niyet olarak belirtilen kredi sınırlaması, kredi ve mevduat karşılıklarının arttırılması gibi önlemler – neticesinde uzun yıllardır artış eğilimi gösteren tüketici kredileri ivmesi bir ölçüde yavaşlatılmıştır.

5 Nisan 1994 krizi sonrası 2001 yılı sonuna kadar olan dönemde tüketici kredisi gelişimini gösterir tabloya aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 2.5: Tüketici Kredisi Gelişimi (1997 – 2001)

Yıllar		Kullandırılan		Bakiye	
		Miktar	Kişi Sayısı, (Adet)	Miktar	Kişi Sayısı, (Adet)
1997	TL	565.307	1.230.240	368.107	926.747
	YP	34.944	7.836	27.862	7.661
	Toplam	600.251	1.238.076	395.969	934.408
1998	TL	1.119.599	1.865.630	620.004	1.404.568
	YP	59.905	12.832	49.013	12.639
	Toplam	1.179.504	1.878.462	669.017	1.417.207
1999	TL	1.185.787	1.471.113	754.683	1.467.524
	YP	63.278	12.970	78.633	26.249
	Toplam	1.249.065	1.484.083	833.316	1.493.773
2000	TL	5.354.974	2.774.453	3.576.906	2.691.867
	YP	332.315	36.207	223.242	37.574
	Toplam	5.687.289	2.810.660	3.800.148	2.729.441
2001	TL	1.050.118	863.920	1.757.551	1.623.634
	YP	96.794	3.113	151.836	8.920
	Toplam	1.146.912	867.033	1.909.387	1.632.554

Kaynak: www.tbb.org.tr (e.t.12.09.2011)

Tablodaki veriler incelendiğinde iki önemli nokta üzerinde durmak kayda değer bulunmuştur. Birincisi, 1994 krizinden sonra her kriz dönemi sonrası yaşanması olası talep artışı ve 1999 yılından itibaren izlenen sabit kur politikası neticesinde yabancı para (YP) tüketici kredisi kullandırımının etkisiyle, tüketici kredilerinin 2000 yılında, bir önceki döneme göre %456 artmış olmasıdır. İkincisi de kriz yılı 2001’de kredi kullandırımı ve hacminin kayda değer bir azalış göstermesidir.

Bu nedenle çalışmada 2001 ve sonrası dönem tüketici kredileri irdelenerek tüketici kredisi gelişimine etki eden unsurlar değerlendirilecektir. Nitekim 2001 yılında tüketici kredisi hacmi %50, kredi kullanan kişi sayısı %40 azalmıştır.

Geçen on yıllık süreçte toplam tüketici kredisi hacmi 2001 yılı sonunda 1.909 Milyon Türk Lirası iken 2010 yılı sonuna gelindiğinde 122.210 Milyon Türk Lirasına ulaşmıştır. Aynı dönemde tüketici kredisi kullanan kişi sayısı 1.632.554'den 11.301.517'e yükselmiştir. Aşağıdaki tablo bu süreçte yıllar itibariyle tüketici kredisi gelişimini göstermektedir.

Tablo 2.6: Türleri İtibariyle Tüketici Kredisi Hacmi Gelişimi (2000–2011)

YILLAR	TUTAR(*)	Türü					Bir Önceki Yıla Göre Artış
		Taşıt	Konut	İhtiyaç (**)	Diğer	Toplam	
2000	TL	1.509.983	462.072	-	1.604.851	3.576.906	-
BİN	YP	78.000	108.131	-	37.111	223.242	
TL	Toplam	1.587.983	570.203	-	1.641.962	3.800.148	
2001	TL	699.282	276.192	-	785.677	1.761.151	-49,7%
BİN	YP	49.992	76.781	-	25.094	151.867	
TL	Toplam	749.274	352.973	-	810.771	1.913.018	
2002	TL	922.382	171.614	-	1.404.165	2.498.161	45,0%
BİN	YP	117.223	135.184	-	24.208	276.615	
TL	Toplam	1.039.605	306.798	-	1.428.373	2.774.776	
2003	TL	3.712.287	537.776	-	3.456.443	7.706.506	198,2%
BİN	YP	269.170	263.602	-	35.867	568.639	
TL	Toplam	3.981.457	801.378	-	3.492.310	8.275.145	
2004	TL	6.988.003	1.982.439	-	6.953.792	15.924.234	102,9%
BİN	YP	315.431	456.657	-	97.715	869.803	
TL	Toplam	7.303.434	2.439.096	-	7.051.507	16.794.037	
2005	TP	6.142.833	12.388.464	9.371.717	356.921	28.259.935	68,3%
BİN	YP	4.586	252	445	268	5.551	
TL	Toplam	6.147.419	12.388.716	9.372.162	357.189	28.265.486	
2006	TP	6.395.543	22.136.568	15.710.413	923.963	45.166.487	59,8%
BİN	YP	6.425	132	1.690	12	8.259	
TL	Toplam	6.401.968	22.136.700	15.712.103	923.975	45.174.746	
2007	TP	5.952.955	30.732.936	25.866.245	1.433.604	63.985.740	41,7%
BİN	YP	11.003	2.071	2.936	8	16.018	
TL	Toplam	5.963.958	30.735.007	25.869.181	1.433.612	64.001.758	
2008	TP	5.369	37.339	33.522	2.584	78.814	23,2%
MİLYON	YP	18	7	4	0	29	
TL	Toplam	5.387	37.347	33.526	2.584	78.844	
2009	TP	4.208	42.705	40.766	596	88.275	12,0%
MİLYON	YP	14	28	3	0	45	
TL	Toplam	4.222	42.733	40.769	596	88.320	
2010	TP	5.336	57.546	45.595	13.674	122.150	38,4%
MİLYON	YP	15	38	5	2	60	
TL	Toplam	5.351	57.584	45.600	13.675	122.210	

(*) 2005 yılına kadar ihtiyaç kredileri "Diğer" Başlığı altında gösterilmiştir.

Kaynak: www.tbb.org.tr (e.t.22.09.2011)

Aynı dönemde tüketici kredisi kullanan kişi sayısı gelişimi de yıllar itibariyle aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2.7: Türleri İtibariyle Tüketici Kredisi Kullanan Kişi Sayısı

YILLAR	Bakiye Kişi Sayısı					Artış Hızı (%)
	Taşıt	Konut	İhtiyaç(*)	Diğer	Toplam	
2000	320.599	79.093	-	2.292.175	2.691.867	-
	14.616	2.517	-	20.441	37.574	
	335.215	81.610	-	2.312.616	2.729.441	
2001	203.863	42.188	-	1.388.314	1.634.365	-39,8%
	2.868	1.412	-	4.645	8.925	
	206.731	43.600	-	1.392.959	1.643.290	
2002	119.182	27.778	-	1.500.473	1.647.433	0,7%
	3.828	1.568	-	2.505	7.901	
	123.010	29.346	-	1.502.978	1.655.334	
2003	252.654	38.566	-	2.170.710	2.461.930	49,5%
	6.541	3.438	-	3.356	13.335	
	259.195	42.004	-	2.174.066	2.475.265	
2004	392.909	213.120	-	2.912.760	3.518.789	42,8%
	7.202	5.669	-	2.501	15.372	
	400.111	218.789	-	2.915.261	3.534.161	
2005	503.529	315.778	4.861.185	89.538	5.770.030	63,3%
	172	2	21	42	237	
	503.701	315.780	4.861.206	89.580	5.770.267	
2006	520.440	491.451	4.145.221	470.912	5.628.024	-2,5%
	228	4	32	5	269	
	520.668	491.455	4.145.253	470.917	5.628.293	
2007	517.370	681.415	5.565.487	159.005	6.923.277	23,0%
	399	18	87	1	505	
	517.769	681.433	5.565.574	159.006	6.923.782	
2008	400.941	762.327	6.777.438	1.208.539	9.149.245	32,2%
	563	66	80	2	711	
	401.504	762.393	6.777.518	1.208.541	9.149.956	
2009	351.172	973.832	8.504.795	81.221	9.911.020	8,3%
	496	272	77	1	846	
	351.668	974.104	8.504.872	81.222	9.911.866	
2010	303.451	1.082.017	7.314.654	2.600.159	11.300.281	14,0%
	586	544	49	57	1.236	
	304.037	1.082.561	7.314.703	2.600.216	11.301.517	

(*) 2005 yılına kadar ihtiyaç kredileri "Diğer" Başlığı altında gösterilmiştir.

Kaynak: www.tbb.org.tr (e.t.04.11.2011)

2.4.4. Tüketici Kredisi Gelişiminde Beklentiler ve Değerlendirmeler

Son 10 yılda Türk Bankacılık Sisteminde tüketici kredilerinin hacmi 64 kat ve tüketici kredisi kullanan kişi sayısı yaklaşık 7 kat artmıştır. Bu yüksek artış eğilimi nüfus, gelir vb. gibi nedenlerle doğrusal bir ilişki göstermemektedir. Tüketici kredilerindeki bu baş döndürücü tabir edilebilecek yüksek ivme daha çok sosyal ve sosyo-kültürel nedenler ve sektörün bu yöndeki yoğun rekabeti ve operasyonel başarısından kaynaklanmaktadır. Tüketici kredilerindeki bu artış eğiliminin ikinci on yıllık dönemde de süreceği beklenmektedir. Nitekim 2011 yılında bütün sınırlandırıcı politikalara rağmen tüketici kredisi ivmesindeki artış sürmüş ve Eylül ayı itibariyle tüketici kredisi hacmi bir önceki

aynı döneme göre %40 artmıştır. Kredi kullanan kişi sayısında da aynı dönemde %34'lük bir artış gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin demografik yapısı göz önüne alındığında nüfustaki artış eğiliminin sürüyor olması dolayısıyla tüketim eğilimi yüksek genç nüfusun varlığı tüketici kredisi artışını olumlu yönde etkileyecek bir faktör olarak düşünülmektedir. Türkiye'de Demografik Geçiş Sürecinin sonlarına gelindiği düşünülse de süreç henüz tam olarak neticelenmemiştir.

Demografik geçiş süreci (Demographic Transition); yüksek doğurganlık ve yüksek ölüm oranlarının hüküm sürdüğü bir durumdan, doğumların bilinçli olarak kontrol edildiği ve ölüm oranlarının düşmüş olduğu duruma verilen genel addır (TÜSİAD, 2010:21). 2010 yılı sonunda 73 Milyonu geçen Türkiye nüfusunun 2023 yılında 84 Milyonu bulması beklenmektedir.

Tablo 2.8: Türkiye Nüfusu Projeksiyonu (Bin) (TÜİK)

2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
73950	74885	75811	76707	77601	78478	79337	80173	80983	81778	82558	83328	84053

2010 yılı verilerine göre 15-65 yaş arası nüfus yaklaşık 50 Milyon iken 2023 yılında 57 Milyonu aşması beklenmektedir. Yıllar itibariyle bu yaş grubu nüfusun artış projeksiyonuna ilişkin veriler ise şöyledir.

Tablo 2.9: Türkiye'de 15-65 Yaş Arası Nüfusu Projeksiyonu (Bin) (TÜİK)

2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
49830	50676	51517	52246	52970	53660	54307	54901	55469	56003	56513	57001	57450

Türkiye'de demografik geçiş sürecinin son yıllarına gelinmiş olmakla birlikte gelecek on yıl için, bankacılık sektöründe bireysel bankacılık ana hedef kitlesini oluşturan 15-65 yaş grubu nüfus artmaya devam edecektir.

Sonuç olarak demografik projeksiyonlar, demografik faktörlerin tüketici kredisi artış potansiyeli üzerindeki olası olumlu etkilerini önümüzdeki on yılda da destekler niteliktedir. Ancak unutulmamalıdır ki demografik veriler gelir, faiz oranı, eğilimler vb. gibi değişkenlerle birlikte tüketici kredisi fonksiyonunu oluşturmaktadır.

2.4.5. Avrupa Birliği Ülkeleri Tüketici Kredileri ve Türkiye Karşılaştırması

Avrupa Birliği'ne üyelik başvurusunda bulunmuş olan Türkiye'nin bu başvurusu 17 Aralık 2004 tarihinde kabul edilmiş ve müzakerelere başlanmıştır. Ekonomik, toplumsal, politik ve yaşamsal alanlarda AB'ne entegrasyon sürecindeki Türkiye, finansal ve özelinde bankacılık sisteminde de Avrupa Birliği'nin uyguladığı kriterleri

benimsemiştir. Bankacılığın düzenlenmesi ve kontrolü konusunda dünyadaki pek çok ülkenin uyguladığı Basel çerçevesi, zaten Avrupa kaynaklıdır.

Düzenleme ve kontrol prensipleri ortak olmakla birlikte doğal olarak bankacılık sistemi nitelikleri ve özellikleri ülkeden ülkeye fark etmektedir. Avrupa Birliği içinde dahi ülkeler bu noktada büyük farklılıklar sergilemektedir. Türkiye'nin bankacılık sistemi de genel nitelikleri ve büyüklükleri itibariyle AB ortalaması ile karşılaştırıldığında net ayrımlar göze çarpmaktadır. 2001 yılı "Likidite Krizi" sonrası süreçte süreklilik arz eden ekonomik büyümeye paralel ve hatta daha fazla büyüyen bankacılık sektörünün temel göstergeleri hala AB ülkeleri ortalamasının çok gerisindedir. Kuşkusuz, büyüme ile birlikte kalkınmanın da gerçekleşmesi halinde kıyaslanan temel gelişmişlik göstergelerine yaklaşılabileceği doğaldır. Bu nedenle "sürdürülebilir büyümenin" devam etmesi bankacılık sektörünün devinimi için de temel faktördür. Son dönemde ülkemiz bankalarının yakın coğrafyada büyüme stratejileri henüz sistemin gelişmesine ivme katacak boyutlara ulaşmamıştır.

2.4.5.1 Avrupa Birliği ve Türk Bankacılık Sisteminin Karşılaştırılması ve Değerlendirmeler

Halen 27 üye ülkesi bulunan Avrupa Birliği³, 2010 yılı sonu itibariyle 500 Milyonu aşan nüfusu, 12,3 Trilyon Euro seviyesindeki milli geliri ile günümüz dünyasının en büyük işlevsel ekonomik ve sosyal sistemidir. Kişi başına düşen 24.400 Euro milli geliri ve yüksek sosyal standartları ile Birlik, günümüzde bir medeniyet motifi olma özelliğini de taşımaktadır. AB'nin temel göstergelerine; karşılaştırma yapmak açısından ABD, Japonya ve Türkiye ile birlikte aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

**Tablo 2.10: AB, ABD, Japonya ve Türkiye Temel Göstergeleri
(2010)**

(2010)	AB	ABD	JAPONYA	TÜRKİYE(*)(**)
MİLLİ GELİR (MİLYAR Euro)	12.300	11.000	4.100	550,65
KİŞİ BAŞINA MİLLİ GELİR (Euro)	24.400	36.500	26.000	7.541
NÜFUS (MİLYON KİŞİ)	501,1	312,5	127,5	73,7
NÜFUS YOĞUNLUĞU(Kişi/km ²)	115,9	31,8	337,4	97
YÜZÖLÇÜMÜ (km ²)	4.324.782	9.826.675	377.835	814.578

Kaynak:EBF(<http://www.ebf-fbe.eu/uploads/Facts%20&%20Figures%202011-reviewed.pdf>
(e.t 24.05.2012)

(*) Milli Gelir ve Kişi Başına Milli Gelir rakamları, TCMB 31.12.2010 tarihli kurları dikkate alınarak dönüştürülmüştür.

(**) Kaynak: TÜİK (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10736>, e.t. 24.05.2012)

Avrupa Birliği bankacılık sistemi de bu ekonomik büyüklükten payını almış, Birlik bünyesinde faaliyet gösteren 6.825 bankanın aktif büyüklüğü 2010 yılı itibariyle 42.92 Trilyon Euro seviyesine ulaşmıştır. Bu büyüklük milli gelirin yaklaşık 3,5 katı anlamını taşımaktadır. Birlik bankalarının toplam kredi hacmi 17,7 Trilyon Euro, mevduat hacmi de 17,1 Trilyon Euro seviyesine ulaşmıştır. AB'de toplam kredi hacmi aktif toplamının %41'ini oluşturmaktadır. Bu oran ABD'de %57, Japonya'da %54,5, Türkiye'de ise %56 seviyesindedir. Faktör piyasalarının (reel ekonominin) ne ölçüde finanse edildiğini

gösteren bu oranın Türkiye’de AB’den yüksek olduğu ABD ve Japonya ile benzerlik gösterdiği dikkat çekmektedir.

Avrupa Birliği ile birlikte ABD, Japonya ve Türkiye’nin temel bankacılık verilerine ilişkin tablo aşağıda yer almaktadır

**Tablo 2.11: Temel Bankacılık Verileri
(AB, ABD, Japonya, Türkiye)**

	AB	ABD	JAPONYA	TÜRKİYE(*)
Banka Sayısı	6,825	6,530	204	48
Bankaların Aktif Toplamı (Euro milyar)	42.920	8.560	7.150	488
Banka Aktiflerinin Milli Gelire Oranı	349%	78%	174%	87%
Toplam Mevduat (Euro milyar)	€17.100	€6.500	€5.600	299
Toplam Kredi (Euro milyar)	€17.700	€4.900	€3.900	255
Banka Mevduatlarının Milli Gelire Oranı (%)	139%	59%	137%	54%
Banka Kredilerinin Milli Gelire Oranı (%)	144%	45%	96%	46%
Mevduatın Krediyeye Dönüşüm Oranı	103,5%	75,4%	69,6%	85,3%

Kaynak: EBF (<http://www.ebf-fbe.eu/uploads/Facts%20&%20Figures%202011-reviewed.pdf> e.t 24.05.2012)

(*) Türkiye verileri BDDK’dan derlenmiştir.

(http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Diger_Raporlar/9105tbs_genel_gorunum_aralik_2010.pdf e.t 19.04.2012)

Bir ekonomide bankacılık sektörünün milli gelire göre hacmini gösteren veriler, sektörün taşıdığı potansiyeli anlamak adına önemli fikirler vermektedir. Bu çerçevede değerlendirildiğinde 2010 yılı verilerine göre Avrupa Birliği dâhilinde faaliyet gösteren bankaların aktif büyüklükleri toplamı, üye ülkeler milli geliri toplamının %349’u seviyesindedir. Yani bir başka ifadeyle sektörün büyüklüğü milli gelirin yaklaşık 3,5 katı seviyesindedir. Bu oran Türkiye’de yaklaşık %87 seviyesindedir.

Kredi hacminin milli gelire oranı ise yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere AB’de %144 iken Türkiye’de %48.50 seviyesindedir. Bu oran kredilerin vadesi, türleri, geri ödenme durumu vb. gibi unsurlar çerçevesinde değerlendirilmeden tek başına bir çıkarsamaya ulaşmak için yeterli olamamakla birlikte Türk Bankacılık sisteminin görece önemli bir büyüme potansiyeli bulunduğu dair net bir fikir vermektedir. Tüketici kredileri açısından da bu potansiyelin bulunduğu düşünülmekte olup ilerleyen bölümlerde bunların detaylarına yer verilecektir.

2.4.5.2. Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Tüketici Kredileri Çerçevesinde Karşılaştırılması

Bir önceki bölümde de değinildiği üzere Türkiye'de bankacılık sektörünün büyüklüğüne ilişkin veriler değerlendirildiğinde AB'nin gerisinde olduğu ve önemli bir potansiyel barındırdığı görülmektedir. Bu durumun tüketici kredileri için de geçerli olup olmadığı irdelenecektir.

Türkiye'de tüketici kredileri 2010 yılında 172,7 Milyar TL na ulaşmış olup toplam krediler içindeki payı yaklaşık %33 seviyesindedir. BDDK verilerine göre 43.7 Milyar TL tutarındaki kredi kartı borçları ihmal edildiğinde sektörün kredi kartı hariç tüketici kredisi hacmi 129.1 Milyar TL dir. TBB verilerine göre, araştırma evreninin kredi kartı hariç tüketici kredisi hacmi de 2010 yılı sonuna göre 122,2 Milyar TL na ulaşmıştır.

Avrupa Birliği'nin tüketici kredisi verileri incelendiğinde 2010 yılında toplam tüketici kredisi hacminin 5.961,1 Milyar Euro seviyesinde olduğu görülmektedir. Bunun 5.039,8 Milyar Euro kısmı mortgage kredilerinden oluşmaktadır. Tüketici kredilerinin toplam krediler içindeki payı %33,6 olup Türkiye, bu oran itibariyle AB ile paralellik göstermektedir. Tüketici kredisi hacminin milli gelire oranı AB'de %48,5 iken bu oran Türkiye'de %31,4 seviyesindedir. Gerek bankacılık sistemi aktif büyüklükleri toplamı, gerek toplam kredi hacmi ve gerekse tüketici kredisi hacmi tutarlarının milli gelire oranı karşılaştırıldığında Türk Bankacılık Sisteminin AB ortalamasının oldukça gerisinde olduğu görülmektedir. Bu durum bir olumsuzluk olarak değil bankacılık sisteminin taşıdığı potansiyel olarak değerlendirilmelidir. Adı geçen oranların da bulunduğu Türk bankacılık sistemi ve AB tüketici kredisi verileri karşılaştırılması aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2.12:AB-Türkiye Tüketici Kredisi Karşılaştırma Tablosu
(2010)

VERİ TÜRÜ	AB	TÜRKİYE
Toplam kredi hacmi (milyar Euro)	17.715,5	274,4
Tüketici kredisi hacmi (milyar Euro)	5.961,1	84,7
Konut kredileri (milyar Euro)	5.039,8	30,2
Konut dışı tüketici kredileri (milyar Euro)	921,3	54,5
Tüketici kredilerinin toplam krediler içindeki payı	33,65%	30,87%
Konut kredilerinin toplam tüketici kredisi içindeki payı	84,54%	35,66%
Aktif toplamlarının milli gelire oranı	349%	87%
Toplam kredi hacminin milli gelire oranı	144%	46%
Tüketici kredilerinin milli gelire oranı	48,46%	15,38%
Kişi başına tüketici kredisi kullanımı (Euro)	11.896	1.149
Kişi başına tüketici kredisi kullanımının kişi başına düşen milli gelire oranı	48,75%	15,23%

Kaynak: EBF (<http://www.ebf-fbe.eu/index.php?page=statistics>) (e.t. 27.05.2012)

Tablo incelendiğinde Türkiye'nin verilerinin, birim gerçekleştirmeler bazında AB ülkeleri seviyesinin altında kaldığı görülmektedir. Kişi başına tüketici kredisi kullanımı gibi göstergelerin aslında gelirin bir fonksiyonu dolayısıyla kişi başına düşen milli gelire ilişkili olduğu kabul edilmekle birlikte "kişi başına tüketici kredisi kullanımının kişi başına milli gelire oranının" AB ülkeleri ortalaması %48,75 iken bu oranın Türkiye'de %15,23 olarak gerçekleşmesi dikkat çekicidir. Bu gösterge, mevcut ekonomik koşullar itibarıyla Türkiye'de hane halkı gelir seviyesinin daha fazla tüketici kredisi kullanılması için yeterli olduğu ve henüz bankacılık sisteminin önemli bir potansiyel oluşturmaya devam ettiği görüşünü destekler niteliktedir.

3.BASEL III SÜRECİ VE TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ

3.1.BASEL III KRİTERLERİ VE TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNİN DURUMU

Türk Bankacılık Sektöründe henüz Basel II ye geçiş çalışmalarının devam ettiği bir dönemde açıklanan Basel III kriterleri yeni tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Sektörün mevcut durumu itibariyle ve Basel III ün uzun sayılabilecek geçiş sürecindeki gelişmeler şimdiden değerlendirilmeye başlanmıştır.

Basel III öncesi mevcut durumda Haziran 2010 tarihi itibariyle sermaye yeterlilik oranı %19,2 olup gerek Basel II kriterlerinin (%8) gerekse denetim otoritesinin koymuş olduğu alt sınır %12'nin çok üzerindedir. Sektörün sermaye bileşenleri irdelendiğinde de en azından mevcut durum itibariyle Basel III açısından yeterli bir sermaye yapısının olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3.1: Türk Bankacılık Sisteminin Sermaye Yapısı

Özkaynak Kalemleri	Tutar (Bin TL)	Oran
Ana Sermaye	113.055.045	91,2%
Ödenmiş Sermaye	46.297.649	37,3%
Yedek Akçeler	62.430.683	50,4%
Diğer	4.326.713	3,5%
Katkı Sermaye	12.320.900	9,9%
Üçüncü Kuşak Sermaye	0	0,0%
Sermayeden İndirilen Değerler (-)	1.392.234	1,1%
Toplam Özkaynak	123.983.711	100,0%

Kaynak: BDDK- Haziran 2010

Yukarıdaki tablo incelendiğinde sermaye yeterliliğinin büyük ölçüde ana sermayeden oluştuğu ve Basel III kriterlerine göre sermaye yeterliliği hesaplamalarına dahil edilmeyecek 'Üçüncü Kuşak Sermayenin' sektörde zaten bulunmadığı görülmektedir. Kaldıraç oranı ile ilgili pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de bir ölçüm mekanizması bulunmamaktadır. Ancak yapılan hesaplamalar neticesinde önümüzdeki üç yıla ilişkin denetim otoritesince yapılan projeksiyonda halen %8 olan kaldıraç oranının 2013 yılında %7 seviyelerinde gerçekleşeceği, bunun, 2017 yılına kadar BCBS tarafından test edilecek %3 oranının bir hayli üzerinde olduğu ve bu durumun sektör için olumlu bir gösterge niteliği taşıdığı anlaşılmaktadır (Delikanlı, 2011:5). Bilindiği üzere Basel III uzlaşısının getirdiği yeniliklerden biri de kaldıraç oranı ihdas edilmesidir. Kaldıraç oranı kısaca bilanço içerisinde ve dışında yer alan risk ağırlıklı varlıkların sermayeye oranını ifade etmektedir. 2008 yılında yaşanmış olan küresel finansal krizin çıkış noktası, bilanço içinde dışına çıkarılmış menkul kıymetleri barındıran fonların aşırı değerlendirilmesi olarak kabul edilmiştir. Bankaların kredi alacakları karşılığında çıkarmış olduğu finansman araçları olarak tanımlanabilecek

'menkul kıymetleştirme' işlemlerinin ülkemizde çok yaygın olmamasının da etkisiyle kaldıraç oranının beklenenin (%3) üzerinde (%8) gerçekleşmesi olumlu bir durumdur. Türk bankacılık sektörü, borç/sermaye yapısını gösteren kaldıraç oranlarının düşük olması, sermayenin büyük ölçüde ana sermayeden oluşması, BDDK'nın % 12 minimum Sermaye Yeterliliği Rasyosu uygulaması, fonlamanın ağırlıklı olarak mevduat ile sağlanmasından dolayı yabancı bankalara kıyasla yeni sermaye rejiminin olası negatif etkilerinden daha az etkilenecektir (Yardımcıoğlu ve Demirel, 2010: 77). Nitekim son veriler itibariyle (Eylül 2011) sektörün SYR %16,4 olarak gerçekleşmiş olmakla birlikte bu oranın hızlı kredi büyümesi yaşanan bir dönemde gerek otoritenin belirlediği %12 sınırının üzerinde olması gerekse özkaynak yapısının %90,6'sının ana sermayeden oluşması sektörün sağlıklı yapısını sürdürdüğünü göstermektedir. Türk Bankacılık sisteminde 2006 yılından bu yana uygulanmakta olan likidite yeterliliği ölçümleri Basel III ile getirilecek olan likidite yeterliliği uygulamaları ile benzeşmektedir. BDDK tarafından uygulanan ve LCR ile benzerlik gösteren likidite yeterlilik rasyosunun %100 olması beklenmektedir. Diğer kriter olan NSFR (Net İstikrarlı Fonlama Oranı) ile ilgili sektörde henüz bir ölçüm yapılmamakla birlikte, sektörün kaynak yapısı göz önünde bulundurulduğunda kaynakların ağırlıklı olarak mevduattan sağlanması nedeniyle bu oranın yeterliliği konusunda otorite nezdinde olumsuz bir beklenti bulunmamaktadır (Delikanlı, 2011:6). Türkiye'de mevduatın ortalama vadesinin yükseltilmesine dönük tedbirleri likidite yeterlilik oranlarına olumlu katkı sağlayacağı beklenmektedir.

3.1.1. Bilanço Dışı Aktifleştirme Yöntemi Olarak Menkul Kıymetleştirme

Önümüzdeki dönemde risk ağırlıklı kredi varlıklarında yaşanacak artışlar paralelinde ortaya çıkacak sermaye yeterliliği ihtiyacının karşılanamaması gibi olası sonuçların yaşanmamasına dönük, ülkemizde henüz yeterince kullanılmamış araçlara başvurulması yoluna gidilebilecektir. Bu çerçevede ABD ve AB gibi gelişmiş bankacılık sistemlerinin uzun yıllardan bu yana uygulamakta olduğu 'menkul kıymetleştirme' yöntemine kısaca değinmek yerinde olacaktır.

Menkul kıymetleştirme (securitization), likit olmayan aktiflerin ihraç edilebilecek ve sermaye piyasalarında alım satımı yapılabilecek menkul kıymetlere dönüştürülmesi işlemi şeklinde tanımlanabilir (Erdönmez, 2006:1). Finans dünyasında çokça bilinen 'Varlığa Dayalı Menkul Kıymetlerin' (VDMK) yanı sıra, 'İpoteğe Dayalı Menkul Kıymetler' de menkul kıymetleştirme işlemleri içinde en çok uygulananlardır. Türkiye'de tam olarak kullanım alanı bulamamış ancak ABD başta olmak üzere AB ve diğer piyasalarda uzun yıllardan bu yana yaygın olarak kullanılan menkul kıymetleştirme işlemiyle;

- 1988 Basel Sermaye uzlaşısıyla belirlenen sermaye yeterlilik zorunluklarını azaltması,
- Finansman kaynaklarına daha uygun koşullarda ulaşılması,
- Finansal aktif ve yükümlülükler arasındaki vade uyumsuzluğunun giderilmesi,
- Bilançodaki aktiflerin farklı ekonomik ve coğrafi sektörlerde riski dağıtmak suretiyle dengelenmesi

Amaçlanmaktadır (Erdönmez, 2006:2).

Görüldüğü üzere menkul kıymetleştirme işlemlerinin en önemli avantajlarından biri banka alacaklarının bilanço dışına çıkarılarak sermaye yeterliliğine tabi olması

zorunluluğunun ortadan kaldırılmasıdır. Basel sermaye uzlaşısı çerçevesinde menkul kıymetleştirilen banka alacakları için sermaye bulundurma zorunluluğuna tabi olmamak için aşağıdaki şartların oluşması gerekmektedir (Doğru, 2007:53);

1. Devredilen alacaklar, hukuken kaynak şirketten ve kaynak şirketin risklerinden izole edilmeli, yani, iflas durumunda kaynak şirketin alacaklıları, menkul kıymetleştirilen alacaklar üzerinde bir hak iddia edememeli ve bu durum bir hukuki görüş ile desteklenmelidir.
2. Özel amaçlı kuruluş muhasebe standartlarında belirlenen kriterlere uymalı ve özel amaçlı kuruluşta hak sahibi olanlar alacaklar üzerinde de hak sahibi olmalıdır.
3. Kaynak şirketin, devredilen alacaklar üzerinde fiili veya dolaylı kontrolü bulunmamalıdır.

3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.2.1. Araştırmanın Modeli ve Örneklemi

Bu tez çalışmasında bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkilerinin ölçülebilmesini teminen alan araştırmasından faydalanılması yoluna gidilmiştir. Alan araştırması uygulamasında anket tekniğinden faydalanılmıştır. Fiziki olanaksızlıklar nedeniyle anketler internet ortamında uygulanmıştır.

Araştırmanın çalışma evreni iki gruptan oluşmaktadır. Birinci grup, 31.12.2010 tarihli veriler doğrultusunda BDDK tarafından açıklanmış, bankacılık sektöründe aktif büyüklüğüne göre toplamda %81.59 paya sahip sırasıyla, T.C. Ziraat Bankası A.Ş., Türkiye İş Bankası A.Ş., Türkiye Garanti Bankası A.Ş., Akbank T.A.Ş., Yapı ve Kredi Bankası A.Ş., Vakıflar Bankası T.A.O., Türkiye Halk Bankası A.Ş., Finansbank A.Ş., Denizbank A.Ş. olmak üzere 9 bankanın 'Risk Yönetimi' konusunda yetkinliğe sahip yöneticilerinden veya yetkililerinden oluşmaktadır. Daha sonra ülkemiz denetim otoritesi BDDK tarafından oluşturulmuş sınıflandırma paralelinde Pazar payı %3'ün altında olan II. Grup ve III. Grup bankalardan ikinci grup örneklem oluşturulmuş ve ikinci faz anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Bu grupta da Türk Ekonomi Bankası A.Ş., HSBC Bank A.Ş., ING Bank A.Ş., Şekerbank T.A.Ş., Citibank A.Ş., AnadoluBank A.Ş., Alternatifbank A.Ş. bulunmaktadır. İlk anket uygulaması gerçekleştirilen kişilerin görev yaptığı bankalar sektörde önemli bir hacme sahip olmakla birlikte ikinci anket uygulaması yapılan bankaların da sektördeki konumu ve tüketici kredisi hacimleri göz önünde bulundurularak yeni sermaye rejiminin uygulanması hakkındaki görüşlerine başvurulması uygun bulunmuştur.

Anketin her bankadan uzman bir kişi ile uygulanmış olması **kurumsal bir eğilim belirlenmesi amacı taşımamaktadır.** Sektörde Pazar payının %90'dan fazlasını oluşturan bankalarda görev yapan yetkin kişilerin, ortaya konan hipotezler çerçevesinde belirlenmiş sorulara verdiği yanıtlarla bilimsel bir doğrulama yapma ihtiyacı duyulmuştur. Uygulama, sektörün farklı oyuncularında görev yapan olabildiğince fazla yönetici ile yapılmaya çalışılarak **güvenilirlik** ilkesinin gerekleri yerine getirilmeye çalışılmıştır. Adı geçen bankaların, sektörün tüketici kredileri hacmindeki payı da genel pazar paylarına paralel bir görünüm sergilemektedir. Birinci anket uygulamasına ilişkin bilgilere Ek-3'de, ikinci anket uygulamasına ilişkin bilgilere Ek-4'de yer verilmiştir.

3.2.2. Araştırmanın Değişkenleri ve Dayandığı Hipotezler

Araştırmanın bağımsız değişkeni Basel III kriterleri ve sermaye yeterliliği çerçevesidir. Araştırmada kullanılan bağımlı değişken ise Türk bankacılık sektöründeki tüketici kredileridir. Araştırmada yer verilen hipotezler ise şunlardır:

Türk Bankacılık Sisteminin sermaye yapısı, tüketici kredilerinin gelişmiş ülkeler seviyesine ulaşması halinde de bu yapısını koruyacak ve/veya buna paralel bir sermaye yapısı gelişimi izleyecektir. Tüketici kredileri son on yıldaki gelişimini bundan sonra da sürdürmeye devam edecektir. Türkiye ekonomisinin gelişimi ve Türkiye'nin demografik yapısı bu görüşü destekler niteliktedir.

Türk Bankacılık Sisteminde otorite, kredi gelişimini engelleyici tedbirler alabilmekte ve ilerleyen dönemlerde de alabilecektir. Sistemin sermaye yapısı açısından bu kısıtlayıcı tedbirler gerekli olmayabilir. Mevcut Basel II kriterleri açısından bankacılık sistemimizde hali-hazırda bir noksanlık göze çarpmamaktadır. Türk Bankacılık Sisteminin sermaye yapısı üçüncü kuşak denetim kriterleri Basel III'e de kolaylıkla uyum sağlayacak niteliktedir.

Araştırmada bu hipotezlerin, elde edilen veriler doğrultusunda değerlendirilip analizlerinin yapılması suretiyle geçerlilikleri hakkında sonuç elde edilmesi amaçlanmaktadır.

3.2.3. Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada iki tür veri toplama yöntemi kullanılmıştır. Teorik kısımda ve bazı hipotezleri desteklemesi amacıyla önceden yayınlanmış istatistikî verilerden faydalanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkinin tespiti, boyutları ve yorumlanması açısından ise anket tekniği ile veri toplanması yoluna gidilmiştir.

Uygulanan ankette, seçilen örnekleme yer alan bankalara yöneltilen sorulara Ek(5) de yer verilmiştir.

3.3. BULGULAR VE YORUM

3.3.1. Araştırma Verilerinin Analizi Ve Değerlendirilmesi

3.3.1.1. “Bağımsız Değişken: Basel III Kriterleri” İle İlgili Verilerin Değerlendirilmesi

3.3.1.1.(1). AB Bankacılık Sisteminin Mevcut Sermaye Yapısı ve Basel III'e Uyumu İle İlgili Değerlendirmeler

Birinci anket uygulamasına katılan banka yetkililerine yöneltilen 3 (Üç) numaralı “Avrupa Birliği ülkeleri bankacılık sektörünün 2019 yılına kadar bütünüyle uygulanmaya başlanması planlanan Basel III kriterlerine uyum sağlayıp/sağlayamayacağı yönünde düşünceleriniz nelerdir?” sorusuna, 3 banka yetkilisi “AB Bankacılık sisteminin 2019 yılına kadar sorunlarını çözerek Basel III'e uyum sağlayacağını düşünüyorum”, 6 banka yetkilisi de “AB Bankacılık sisteminin 2019 yılına kadar sorunlarını tam olarak çözemeyeceğini ve Basel III'e uyum konusunda zorlanacağını düşünüyorum” şeklinde yanıt vermiştir.

Tablo 3.2: AB Bankacılık Sisteminin Sermaye Yeterliliği Beklentileri

ŞIKLAR	CEVAP SEÇENEKLERİ	CEVAP VEREN BANKA YETKİLİSİ SAYISI
a	AB Bankacılık sisteminin 2019 yılına kadar sorunlarını çözerek Basel III'e uyum sağlayacağını düşünüyorum	3
b	AB Bankacılık sisteminin 2019 yılına kadar sorunlarını tam olarak çözemeyeceğini ve Basel III'e uyum konusunda zorlanacağını düşünüyorum	6
c	Fikrim Yok	-
d	Diğer	-
	TOPLAM	9

İkinci anket uygulamasına katılan 3(Üç) banka yetkilisinden ikisi(2) “b- AB Bankacılık sisteminin 2019 yılına kadar sorunlarını tam olarak çözemeyeceğini ve Basel III'e uyum konusunda zorlanacağını düşünüyorum”, bir (1) yetkili de “a- AB Bankacılık sisteminin 2019 yılına kadar sorunlarını çözerek Basel III'e uyum sağlayacağını düşünüyorum” şeklinde yanıt vermiştir. Birinci ve ikinci grup anket uygulaması sonuçları paralellik göstermektedir.

Bu soruya verilen yanıtlar, AB genel bankacılık sisteminin günümüzde yaşadığı sorunların Basel III uygulama sürecinde bazı olumsuzluklara yol açacağı, özellikle sermaye yeterliliği konusunda getirilecek yeni kriterlere uyum konusunda sistemin zorluklar yaşayacağı beklentisini doğrular niteliktedir.

3.3.1.1.(2).Türk Bankacılık Sistemine Yabancı Sermaye İlgisine Dönük Değerlendirmeler

Uygulamada yer alan 8 (Sekiz) numaralı “Sizce önümüzdeki 10 (on) yılda ülkemiz bankalarına yabancı sermaye ilgisi ne yönde oluşacaktır?” sorusunu birinci anket uygulamasına katılan 5 (beş) banka yetkilisi “artacağını düşünüyorum”, 4 (dört) banka yetkilisi de “son yıllardaki seviyelerde kalacağını, kayda değer bir artış olmayacağını düşünüyorum” şeklinde yanıtlamıştır.

İkinci anket uygulamasına katılan 3(Üç) banka yetkilisinden ikisi(2) “artacağını düşünüyorum”, 1 (bir) yetkili de “son yıllardaki seviyelerde kalacağını, kayda değer bir artış olmayacağını düşünüyorum” şeklinde yanıtlamıştır.

Tablo 3.3: Önümüzdeki On Yılda Yabancı Sermaye Beklentileri

ŞIKLAR	CEVAP SEÇENEKLERİ	CEVAP VEREN BANKA YETKİLİSİ SAYISI
a	Artacağını düşünüyorum	5
b	Son yıllardaki seviyelerde kalacağını, kayda değer bir artış olmayacağını düşünüyorum	4
c	Düşük seviyelerde olacağını düşünüyorum	-
d	Fikrim yok/fikir belirtmek istemiyorum	-
e	Diğer	-
	TOPLAM	9

Her iki ankete katılan deneklerin çoğunluğu önümüzdeki dönemde ülkemiz bankacılığına olan yabancı sermaye ilgisinin artacağını beklemektedir. Diğer denekler de bu ilginin artmasa da mevcut durumda olduğu gibi devam edeceğini düşünmektedir. Bu durum sektörün Basel III sürecinde olası sermaye yeterliliği ihtiyacı sorunlarının çözümünde, olumlu katkı sağlayacak bir unsur olarak düşünülmektedir.

Türkiye’de 2001 ‘Likidite Krizinden’ hiç kuşkusuz en çok zarar gören sektör bankacılık sektörü olmuştur. Kriz yılı ve sonrasında bankalar çok ciddi faaliyet zararı elde etmiş ve özkaynakları önemli ölçüde azalmıştır.

Kriz sonrası dönemde siyasal iktidarın el değiştirmesi ve yeterli parlamento gücü ile uzun bir süreden sonra yeniden tek partili bir dönemin başlaması ile Türkiye ekonomisinde makroekonomik dengeler yeniden beklenen seviyelere gelmeye başlamıştır. Krizde ciddi özkaynak erimesi yaşayan bankacılık sistemi, kriz sonrasında yabancı sermaye yatırımları ve ardışık büyüyen ekonominin finansmanı ile elde edilen karların, otoritenin kontrolünde mali bünyede bırakılması ile kayıplarını karşılamaya ve öz kaynaklarını arttırmaya başlamışlardır.

Bankacılık sektörünün özkaynakları son on yıllık dönemde 18 kattan fazla büyümüştür. Özkaynaklar toplamı 2000 yılı sonu itibariyle 7.203 Milyon TL dan 2010 yılı sonuna gelindiğinde 134.290 Milyon TL na ulaşmıştır. Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının bankacılık sektörünün özkaynak yapısının güçlenmesinde olumlu katkıları vardır. Adı geçen dönem içinde Türk Bankacılık Sektöründe doğrudan yabancı sermaye yatırımının 2001 – 2007 yılları arasında yoğunlaştığı ve bu dönemde sektöre yalnızca blok satışlar yoluyla yaklaşık 10 Milyar Dolar yabancı sermaye girişi olduğu görülmektedir (Bülbul ve Emirmahmutoğlu, 2010:214).

Önümüzdeki dönemde, G-20 ülkeleri tarafından başından kabul görmüş yeni sermaye rejiminin, Türk Bankacılık Sistemi’nde uygulanması ile birlikte ortaya çıkabilecek muhtemel sermaye ihtiyacının karşılanmasında, yabancı sermaye katkı sağlayacak bir unsur olarak düşünülmektedir. Alan araştırmasında ortaya çıkan sonuçlar bu beklentiyi doğrular niteliktedir.

3.3.1.1.(3). Türk Bankacılık Sisteminin Sermaye Yeterlilik Yapısı ve Yeni Sermaye Rejimi Sürecine Uyumu Konusundaki Değerlendirmeler

Ankete katılan yöneticilere yöneltilen 2 (İki) Numaralı “Türk Bankacılık Sektörünün minimum sermaye yeterliliğinin üzerinde bir sermaye yapısının olduğu ve ülkemiz denetim otoritesinin açıklamalarına göre bankacılık sistemimizin halen, ‘yeni sermaye rejimi’ ile getirilecek yeni sermaye yeterliliği standartlarına sahip olduğu göz önüne alındığında, sektörün önümüzdeki 10 yılda oluşacak sermaye yapısı hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusunun farklı seçeneklerle yanıtladığı görülmektedir. Birinci anketi yanıtlayan 1 (Bir) banka yöneticisi “Sermaye gelişimi düşük seviyelerde bir seyir izler” seçeneğini; 6 (Altı) banka yetkilisi “Sermaye gelişimi mevcut durum ile paralel bir seyir izler” seçeneğini; 1 (Bir) banka yetkilisi “Sermaye gelişimi mevcut durumdan daha ileri seviyelerde bir seyir izler” seçeneğini işaretlemiş; 1 (Bir) banka yetkilisi de “Diğer” seçeneğini tercih etmiş ve açıklamada bulunmuştur. Yanıtların dağılımını gösterir tabloya aşağıda yer verilmiştir:

Tablo 3.4: Önümüzdeki On Yılda Sermaye Yeterliliği Beklentileri

ŞIKLAR	CEVAP SEÇENEKLERİ	CEVAP VEREN BANKA YETKİLİSİ SAYISI
a	Sermaye gelişimi düşük seviyelerde bir seyir izler	1
b	Sermaye gelişimi mevcut durum ile paralel bir seyir izler	6
c	Sermaye gelişimi mevcut durumdan daha ileri seviyelerde bir seyir izler	1
d	Fikrim Yok/Fikir Belirtmek istemiyorum	-
e	Diğer	1
	TOPLAM	9

“Diğer” seçeneğini işaretleyen banka yetkilisi “Sektörün yeni sermaye rejimine uyum sağlamak için sermaye arttırma yolunu seçeceğini, ancak yeni rejim sonrasında risk ağırlıklı varlıklarda yaşanacak artış nedeniyle sermaye yeterliliği oranlarında yine de gerileme görülebileceğini düşünüyorum” şeklinde bir açıklamada bulunmuştur.

Bu açıklamadan, sistemin sermaye yeterliliğini arttırmaya dönük reaksiyon göstereceği ancak koşulların bunu sağlamayı engelleyeceğinin tahmin edildiği anlaşılmaktadır. Sonuç olarak sermaye yeterliliği oranının gerileyeceği kanaati taşınmaktadır.

Böylelikle anketi yanıtlayan yetkililerin biri hariç diğerleri önümüzdeki 10 yılda, Basel III sürecinde, sermaye yeterliliğinin mevcut durumunu ancak koruyacağını veya zayıflayacağını öngörmektedir.

Aynı soruyu yanıtlayan ikinci anket uygulamasına katılan 1 (Bir) yetkili sermaye gelişiminin düşük bir seyir izleyeceğini, 1 (Bir) yetkili mevcut durum ile paralel bir seyir izleyeceğini, 1 (Bir) yetkili de mevcut durumdan daha ileri seviyede bir seyir izleyeceği yönünde görüş belirtmiştir.

Ülkemiz bankacılık sisteminin Basel II kriterlerini 2012 yılı Temmuz ayından itibaren hayata geçirilmesi yönündeki denetim otoritesi kararının uygulanması yönündeki beklentilere dönük 6 (Altı) numaralı soruya 6 banka yetkilisi “evet uygulamanın başlatılacağını düşünüyorum” şeklinde, 3 banka yetkilisi de “1(Bir) yıl ve daha kısa süreli bir erteleme bekliyorum” şeklinde yanıt vermiştir. Önceki yıllarda uygulaması birkaç kez ertelenen Basel Kriterlerinin bu kez uygulamaya koyulmasının beklendiği yönünde kanaat ağır basmakla birlikte ertelenebileceğini bekleyen sektör yetkilileri de bulunmaktadır. Basel II kriterleri BDDK tarafından açıklandığı şekilde Temmuz 2012’ de uygulamaya koyulmuştur. Çalışmada adı geçen ikinci anket uygulaması Temmuz 2012’den sonra uygulandığından ikinci anket çalışmasında bu soruya yer verilmemiştir.

Tablo 3.5: Basel II’nin Uygulanmasına Dönük Beklentiler

ŞIKLAR	CEVAP SEÇENEKLERİ	CEVAP VEREN BANKA YETKİLİSİ SAYISI
a	Evet, uygulamanın başlatılacağını düşünüyorum	6
b	1 (Bir) yıl ve daha kısa süreli bir erteleme bekliyorum	3
c	1 (Bir) yıldan uzun süreli erteleme bekliyorum	-
d	Fikrim yok/fikir belirtmek istemiyorum	-
e	Diğer(lütfen belirtiniz)	-
	TOPLAM	9

Bu iki soru ile Basel Kriterlerinin artık uygulamaya konulacağı ve önümüzdeki dönemde bankacılık sisteminin sermaye yeterliliği yapısını koruyacağı veya bir miktar azalış olabileceği yönünde bir kanaatin mevcut olduğu tespitine ulaşılabilmektedir.

3.3.1.2. “Bağımlı Değişken: Genel Kredi Gelişimi İle Birlikte Tüketici Kredileri” İle İlgili Verilerin Değerlendirilmesi

3.3.1.2.(1). Önümüzdeki On Yılda Türkiye’de Tüketici Kredisi Gelişimi İle İlgili Beklentiler

Ankette yer alan 1 (Bir) numaralı “2001 Likidite Krizi sonrası 50 kattan fazla artış göstererek 2011 yılının son çeyreğine gelindiğinde 150 Milyar TL nı aşan tüketici kredilerinin, kriz sonrası ikinci on yılda (2012 – 2021) nasıl bir gelişim göstereceğini düşünüyorsunuz?” sorusuna birinci ankette 1 banka yetkilisi “Bu dönemde de artacağını düşünüyorum ama artış hızı hakkında fikrim yok” şeklinde, 8 banka yetkilisi de “ Daha düşük seviyelerde bir hızla artmaya devam eder” şeklinde yanıt vermiştir.

Tablo 3.6: Tüketici Kredilerinin Önümüzdeki On Yıllık Gelişimine İlişkin Beklentiler

ŞIKLAR	CEVAP SEÇENEKLERİ	CEVAP VEREN BANKA YETKİLİSİ SAYISI
a	2001 – 2011 döneminden daha yüksek ivmede artış	-
b	Bu dönemde de artacağını düşünüyorum ama artış hızı hakkında fikrim yok	1
c	İlk dönemki seviyelerde bir hızla artacağını düşünüyorum	-
d	Daha düşük seviyede bir hızla artmaya devam eder	8
e	Kayda değer bir artış olmayacağını düşünüyorum	-
f	Volatiliteli bir seyir izleyeceğini düşünüyorum	-
g	Fikrim yok / Fikir belirtmek istemiyorum	-
h	Diğer	-
	TOPLAM	9

Anketi yanıtlayan yetkililerin tamamına yakını önümüzdeki dönemde Türk Bankacılık Sisteminde tüketici kredilerinin geçmiş dönemden daha düşük bir hızda da olsa artacağını beklemektedir.

Aynı soruya ikinci anket uygulamasında 1(Bir) yetkili “Bu dönemde de artacağını düşünüyorum ama artış hızı hakkında fikrim yok”, 1 (Bir) yetkili “ İlk dönemki seviyelerde bir hızla artacağını düşünüyorum”, 1 (Bir) yetkili de “ Kayda değer bir artış olmayacağını düşünüyorum” şeklinde yanıt vermiştir. İkinci ankette de birinci ankete paralel bir eğilim olduğu görülmektedir.

3.3.1.2.(2).Türkiye’de Kredilerin AB Ülkeleri Seviyesine Ulaşması Hususunda Beklentiler

Ankete katılan yetkililere yöneltilen 4 (Dört) numaralı “Türkiye’nin %45 seviyelerinde olan kredi hacminin Milli Gelire oranının AB ortalaması olan %85 seviyelerine ulaşması konusunda düşünceleriniz nelerdir?” sorusuna birinci anket uygulamasında; 2 banka yetkilisi “ %46 - %55 aralığında oluşabileceğini düşünüyorum”; 5 banka yetkilisi “ %56 - %65 aralığında oluşabileceğini düşünüyorum”; 1 banka yetkilisi “ %66 - %75 aralığında oluşabileceğini düşünüyorum”; 1 banka yetkilisi de “ %76 ve üzeri bir oran seviyesinde oluşabileceğini düşünüyorum” şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 3.7:Kredi Hacmi/Milli Gelir Oranına İlişkin Beklentiler

ŞIKLAR	CEVAP SEÇENEKLERİ	CEVAP VEREN BANKA YETKİLİSİ SAYISI
a	%45 ve altında bir oranda oluşabileceğini düşünüyorum,	-
b	%46 - %55 Aralığında oluşabileceğini düşünüyorum.	2
c	%56 - %65 Aralığında oluşabileceğini düşünüyorum.	5
d	%66 - %75 Aralığında oluşabileceğini düşünüyorum.	1
e	%76 ve üzeri bir oran seviyesinde oluşabileceğini düşünüyorum.	1
f	Fikrim yok / fikir belirtmek istemiyorum.	-
	TOPLAM	9

Dört (4) numaralı soruya, ikinci anketin uygulanması neticesinde 1 (Bir) banka yetkilisi “%45 ve altında”, 1 (Bir) banka yetkilisi “%46 - %55 aralığında”, 1 (Bir) banka yetkilisi de “%56 - %65 aralığında” bir oluşum beklendiği yönünde yanıt vermiştir. İkinci ankette de mevcut durumdan daha yüksek seviyelerde bir gelişme beklendiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Kredi gelişimine ilişkin beklentilerin hangi zaman perspektifinde gerçekleşeceğine dönük öngörülere ilişkin olarak yöneltilen 5 (Beş) numaralı soruya verilen yanıtlara göre, kredi hacminin “%46 - %55 aralığında” bir seviyeye geleceğini düşünenler bunun 5 ila 10 yıl arasında gerçekleşeceğini; kredi hacminin “%56 - %65 aralığında” bir seviyeye geleceğini düşünenlerden 3 banka yetkilisi bunun 5 ila 10 yıl arasında

gerçekleşeceğini, 2 banka yetkilisi de bunun 10 yıldan uzun bir sürede gerçekleşeceğini; “%66-%75 aralığında” bir seviyeye geleceğini düşünen banka yetkilisi ile “%76 ve üzeri” bir seviyeye geleceğini düşünen banka yetkilisi de yine bunun 10 yıldan uzun bir sürede gerçekleşeceğini öngördüğünü belirtmiştir. Böylelikle Türkiye’de kredi hacminin milli gelire oranının artacağı ancak bunun uzun vadede gerçekleşeceği beklentisinden söz edilebilecektir. İkinci anket uygulamasındaki sonuçlar da bu yönde şekillenmiştir.

3.3.1.3. Bağımsız Değişken Basel III ve Bağımlı Değişken Tüketici Kredisi Arasındaki İlişkinin Tespitine Yönelik Verilerin Değerlendirilmesi

3.3.1.3.(1). Ülkemizde Basel Kriterlerinin Uygulanması Halinde Kredi Gelişimindeki Beklentiler İle İlgili Değerlendirmeler

Ankete katılan yetkililere yöneltilen 7 (Yedi) numaralı “Ülkemizde Basel kriterlerinin tam olarak uygulanmaya başlaması ile birlikte sektörde kredi gelişiminin ne yönde etkileneceğini düşünüyorsunuz?” sorusuna, 3 (Üç) banka yetkilisi “Kredi gelişimini olumsuz yönde etkiler”, 3 (Üç) banka yetkilisi “Kredi gelişimi üzerine doğrudan bir etkide bulunmaz”, 2 banka yetkilisi “Kredi gelişimini olumlu yönde etkiler” şeklinde cevap vermiş; 1 (Bir) banka yetkilisi de bu soruyu “diğer” seçeneği ile farklı bir yorum içerecek şekilde cevaplamıştır.

Tablo 3.8:Yeni Sermaye Rejimi-Kredi Gelişimi Değerlendirmeleri

ŞIKLAR	CEVAP SEÇENEKLERİ	CEVAP VEREN BANKA YETKİLİSİ SAYISI
a	Kredi gelişimini olumsuz yönde etkiler	3
b	Kredi gelişimi üzerine doğrudan bir etkide bulunmaz	3
c	Kredi gelişimini olumlu yönde etkiler	2
d	Fikrim yok/fikir belirtmek istemiyorum	-
e	Diğer	1
	TOPLAM	9

Seçeneklerde belirtilenler dışında görüş belirten banka yetkilisi “Kredi kullanıcılarının yaşayacağı mevzuata uyum sorunu nedeniyle kredi gelişimi üzerinde kısa vadede olumsuz etkisi olabilecek gibi gözükmeyle birlikte, uzun vadede kredi büyüklüğünün yanı sıra kredi portföy kalitesi üzerinde de olumlu etkilerde bulunacaktır” şeklinde görüş belirtmiştir.

İkinci anket uygulamasında da ankete katılan 3 (Üç) yetkili de farklı görüş belirterek birinci anket paralelinde bir eğilimin varlığını teyit etmiştir.

Bu soruya benzer nitelikteki dar anlamda tüketici kredisi gelişimi beklentilerinin belirlenebilmesine dönük 9 (Dokuz) numaralı “Basel Kriterlerinin Türk Bankacılık sektöründe uygulanması halinde bankaların tüketici kredisi iştahının ne yönde etkilenmesini bekliyorsunuz?” sorusuna; 3 (Üç) banka yetkilisi “olumlu yönde etkilenir”, 2 (İki) banka yetkilisi “belirgin bir etkisi olacağını düşünmüyorum”, 1 (Bir) banka yetkilisi “olumsuz yönde etkilenir”, 2 (İki) banka yetkilisi “olumsuz yönde etkileri olur ama bankacılık sistemi bunu engelleyecek tedbirleri alabilir” yönünde yanıt vermiş, 1(bir) banka yetkilisi de “diğer” seçeneği ile farklı bir görüş belirtmiştir.

Tablo 3.9: Yeni Sermaye Rejimi-Tüketici Kredisi İştahı Beklentileri

ŞIKLAR	CEVAP SEÇENEKLERİ	CEVAP VEREN BANKA YETKİLİSİ SAYISI	YETKİLİLERİN GÖREV YAPTIKLARI BANKALARIN SEKTÖR İÇİNDEKİ AKTİF PAYLARI TOPLAMI (%)
a	Olumlu yönde etkilenir	3	27,03
b	Belirgin bir etkisi olacağını düşünmüyorum	2	19,59
c	Olumsuz yönde etkilenir	1	15,02
d	Olumsuz yönde etkileri olur ama bankacılık sistemi bunu engelleyecek tedbirleri alabilir	2	6,79
e	Fikrim yok/fikir belirtmek istemiyorum	-	-
f	Diğer	1	13,15
	TOPLAM	9	81.58

Diğer seçeneği ile farklı görüş belirten banka yetkilisi “Basel kriterlerinin uluslararası uygulaması tüketici kredilerini özendirici bir yapıya sahiptir, Basel 2’ye geçilen ülkelerde tüketici kredileri düşük bir risk ağırlığına sahip olduğundan bankaların tüketici kredisi iştahı artmıştır. Ancak ülkemizde Basel kriterleri aynı zamanda Merkez Bankası’nın cari açığı azaltmaya yönelik sıkılaştırıcı politika araçlarından biri olarak kullanılmak istenmektedir. Mevcut sermaye rejiminde olduğu gibi Basel 2’ye geçiş sonrasında da 1 yıldan uzun vadeli ihtiyaç kredileri ve kredi kartı borçlarının %150-200 gibi yüksek risk ağırlıklarında dikkate alınması planlanmakta, dolayısıyla Basel kriterlerinin tüketici kredilerini özendiren etkisi azaltılmaktadır. Bu nedenle Türk bankacılık sektöründe bankaların tüketici kredisi iştahlarında artış olmasının

beklenebileceği, ancak bu artışın sınırlı olacağını düşünüyorum” şeklinde yorum yapmaktadır.

Bu yorumda da belirtildiği üzere Basel Kriterleri çerçevesinde tüketici kredilerinin risk ağırlığı görece düşük tutulmuş olmakla birlikte makroekonomik koşullar nedeniyle Türkiye’de otoritelerin dengeleri gözetmek maksadıyla tüketici kredisi iştahını engelleyecek tedbirler alması olasılığını da gözetmek gerekecektir.

İkinci anket uygulamasına katılan 3 (Üç) yetkili de tüketici kredisi iştahının olumlu yönde etkileneceği beklentisini ortaya koyarak birinci anket çalışması sonuçlarına paralel bir görüş belirtmiştir.

3.3.1.3.(2).Yeni Sermaye Rejimi Uygulamalarının Tüketici Kredisi Fiyatları ve Gelişimine Etkilerinin Değerlendirilmesi

Hemen hemen tüm bankacılık ürünlerinde olduğu gibi Tüketici Kredisi hacminin belirleyici faktörlerinden biri olan “fiyatın”, yeni sermaye rejimi ile ne yönde şekillenebileceğine dönük beklentilerin belirlenebilmesi amacıyla yöneltilmiş 10 (On) numaralı “Yeni sermaye rejiminin önümüzdeki dönemde tüketici kredisi fiyatlamalarında yaratacağı etkiler hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna; Birinci ankete katılan 5 (Beş) banka yetkilisi “Tüketici kredisi fiyatlarını arttırıcı yönde etkisi olacağını düşünüyorum”, 1 (Bir) banka yetkilisi “Tüketici kredisi fiyatlarının değişimi yönünde bir etkisi olacağını düşünmüyorum”, 2 (İki) banka yetkilisi “Tüketici kredisi fiyatlarını azaltıcı yönde etkisi olacağını düşünüyorum” seçenekleri ile cevap vermiş, 1 (Bir) banka yetkilisi de “diğer” yönde görüş belirtmiştir.

Tablo 3.10: Yeni Sermaye Rejimi-Tüketici Kredisi Fiyatı Beklentileri

ŞIKLAR	CEVAP SEÇENEKLERİ	CEVAP VEREN BANKA YETKİLİSİ SAYISI
a	Tüketici kredisi fiyatlarını arttırıcı yönde etkisi olacağını düşünüyorum	5
b	Tüketici kredisi fiyatlarının değişimi yönünde bir etkisi olacağını düşünmüyorum	1
c	Tüketici kredisi fiyatlarını azaltıcı yönde etkisi olacağını düşünüyorum	2
d	Fikrim yok/Fikir belirtmek istemiyorum	-
e	Diğer	1
	TOPLAM	9

Diğer seçeneği ile “Düşük riske düşük fiyat, yüksek riske yüksek fiyat şeklinde etki edeceğini düşünüyorum” yönünde görüş belirten banka yetkilisi, yeni sermaye rejimi ile ortaya çıkacak risk görünümüne göre fiyatlama yapılacağını vurgulamıştır.

Anketi yanıtlayan sektör yöneticilerinin beklentileri yeni sermaye rejiminin tüketici kredisi fiyatlarının artacağı yönünde şekillenmektedir.

Bu beklentilere destek verir nitelikte görüş belirtilen ikinci anket uygulamasına katılan 3 (Üç) banka yetkilisi, tüketici kredisi fiyatlarını “arttırır”, “değiştirmez” ve “azaltır” şeklinde üç ayrı beklenti ortaya koymuştur.

3.3.1.3.(3). Yeni Sermaye Rejimi Uygulamaları Sürecinde Tüketici Kredilerinin Toplam Krediler İçindeki Payının Gelişiminin Değerlendirilmesi

Önümüzdeki dönemde tüketici kredilerinin toplam krediler içindeki payının seyrine ilişkin 11 (On bir) numaralı “Basel kriterlerinin uygulanması ile birlikte 2011 yılı içerisinde %32.6 olan tüketici kredilerinin toplam krediler içindeki payında ne yönde bir değişim öngörüyorsunuz?” sorusuna ankete katılan 1 (Bir) yetkili “Toplam krediler içindeki payının düşmesini öngörüyorum”, 3 (Üç) yetkili “Toplam krediler içindeki payında kayda değer bir değişim öngörmüyorum”, 5 (Beş) yetkili de “Toplam krediler içindeki payının artmasını öngörüyorum” yönünde görüş belirtmiştir.

Tablo 3.11: Tüketici Kredilerinin Toplam Krediler İçindeki Payının Gelişimine İlişkin Beklentiler

ŞIKLAR	CEVAP SEÇENEKLERİ	CEVAP VEREN BANKA YETKİLİSİ SAYISI
a	Toplam krediler içindeki payının düşmesini öngörüyorum	1
b	Toplam krediler içindeki payında kayda değer bir değişim öngörüyorum	3
c	Toplam krediler içindeki payının artmasını öngörüyorum	5
d	Fikrim yok/Fikir belirtmek istemiyorum	-
e	Diğer	-
	TOPLAM	9

Bu konudaki genel eğilim tüketici kredilerinin önümüzdeki dönemde toplam krediler içindeki payının artmasının beklendiği yönündedir.

Aynı eğilim ikinci anket uygulaması sonuçlarına da yansımış ve bu ankete katılan 3 (Üç) banka yetkilisi de tüketici kredilerinin, önümüzdeki dönemde toplam krediler içindeki payının “artacağını” öngörmüştür.

3.3.1.3.(4).Yeni Sermaye Rejimi Uygulamaları Çerçevesinde Konut Finansmanı Kredilerinin Seyrine İlişkin Beklentilere Dönük Değerlendirmeler

“Halen Türkiye’de toplam tüketici kredisi hacminin yarısına yakını oluşturulan konut finansmanı kredilerinin, yeni sermaye rejiminin uygulanması ile birlikte önümüzdeki dönemde ne yönde bir gelişme göstermesini bekliyorsunuz?” şeklindeki 12 (On iki) numaralı soruya, ankete katılan 3 (Üç) banka yetkilisi “Tüketici kredilerine paralel bir artış/azalış göstermesini bekliyorum” şeklinde, 4 (Dört) banka yetkilisi “Tüketici kredileri artış/azalışının üzerinde bir oranda gelişim göstermesini bekliyorum” şeklinde, 1 (Bir) yetkili de “Tüketici kredileri artış/azalışının altında bir oranda gelişim göstermesini bekliyorum” şeklinde görüş belirtmiş; 1 (Bir) yetkili de “kesin artacağı” kanaatini vurgulamıştır.

Tablo 3.12: Önümüzdeki Dönemde Konut Kredisine İlişkin Beklentiler

ŞIKLAR	CEVAP SEÇENEKLERİ	CEVAP VEREN BANKA YETKİLİSİ SAYISI
a	Tüketici kredilerine paralel bir artış/azalış göstermesini bekliyorum	3
b	Tüketici kredileri artış/azalışının üzerinde bir oranda gelişim göstermesini bekliyorum	4
c	Tüketici kredileri artış/azalışının altında bir oranda gelişim göstermesini bekliyorum	1
d	Fikrim yok/Fikir belirtmek istemiyorum	-
e	Diğer	1
	TOPLAM	9

Konut kredilerinin yeni sermaye rejimi uygulamaları ile birlikte önümüzdeki dönemde tüketici kredileri içindeki payının artmasına dönük genel bir öngörü olduğundan bahsedilebilecektir. Daha önceki sorularda, tüketici kredilerinin de artması beklentisi göz önüne alındığında gerek konut kredisi hacminin gerekse konut kredisinin krediler içindeki payının artması beklenmektedir.

İkinci anket uygulaması sonuçlarına göre de konut kredilerinin payının tüketici kredilerine paralel bir seyir izleyeceği sonucuna ulaşılmaktadır. Buna göre ankete katılan 3 (Üç) banka yetkilisinden ikisi “Tüketici kredilerine paralel bir artış/azalış göstermesini bekliyorum” şeklinde görüş belirtmiştir.

İkinci bölümde detaylarına değinilmiş olan Türkiye'nin demografik geçiş sürecini tamamlamamış olması nedeniyle konut talebi ve dolayısıyla arzının artacağını beklemek hatalı olmayacaktır. Son yıllarda uygulanan para politikası çerçevesinde piyasa faizlerinin görece düşük tutulması böylelikle tasarruf sahiplerinin tasarruflarını gayrimenkule yönlendirmesi, konut talebini arttıran ve gelecekte de arttırmaya devam etmesi beklenen bir unsurdur. Konut talebini arttırıcı bir diğ er husus da konut finansmanı kredilerinin vadesinin son dönemde uzaması ve bu uzun vadeye karşın faiz oranlarının tüketici cephesinde düşük algılanması neticesinde banka finansmanından faydalanılarak konut alımının artmasıdır. Ekonomik durgunluk ve likidite sorunlarının yaş andığı dönemlerde, bu olumsuzluklardan öncelikle etkilenen sektörlerin başında inşaat ve gayrimenkul sektörleri gelmektedir. Ekonominin bu tip dönemlerinde makroekonomik göstergelerin ve para piyasaları araçlarının da kredi talebini azaltıcı etkisinin olacağı tabiidir. Dolayısı ile yukarıdaki tespitlerin, diğ er koşulların sabit kabul edildiği (*ceteris paribus*) dönemler için yapıldığı dikkate alınmalıdır.

Bu etkenlerin konut ticareti hacmini arttırması, bu durumun konut kredisi hacmi artışına da olumlu katkıda bulunması beklenebilecektir.

Konut kredisi hacminin artması, tüketici kredisi hacminin artışına katkıda bulunmasının yanı sıra bu tür kredilerin yeni sermaye rejimi çerçevesinde teminatlı kredi sınıfında kabul edilmesi nedeniyle düşük risk ağırlığına sahip olmasından (%35) dolayı daha düşük sermaye yeterliliğine yol açması açısından önemlidir.

Konunun gerek ilişkisel ve olgusal verilerle analizi gerekse alan araştırması evreninden elde edilen veriler neticesinde değerlendirilmesinden, araştırma konusu hipotezlerin desteklendiği sonucuna varılmıştır. Araştırma evreninden anket tekniği ile elde edilen verilerin ilgili hipotezleri destekleme durumlarına ilişkin tabloya EK-6 da yer verilmiştir.

4.SONUÇ VE ÖNERİLER

Bankacılıkta etkin risk yönetimini sağlayan Basel çerçeve uygulamaları, 1979 petrol krizinden sonra ortaya çıkan yeni dünya düzeni içerisinde baş gösteren ihtiyaçlar paralelinde şekillenmiştir. İlk çerçevenin 1988 yılında oluşturularak uygulamaya konulmasından sonra pek çok ülke tarafından kabul edilerek geniş bir uygulama alanı bulmuştur.

Basel I kriterlerinin en önemli ve en çok eleştirilen yönü olan “kulüp kuralı” nedeniyle Türkiye’nin diğer OECD ülkelerinin de olduğu gibi çok fazla kaygı duyulacak bir durumu söz konusu değildi. Dünyada yaşanan finansal hareketler ve bankacılık krizleri ile birlikte değişen ve gelişen bankacılık, ikinci nesil sermaye yeterliliği kurallarının belirlenmesi gerekliliğini doğurmuştur. 2004 yılından itibaren uygulamaya konulan bu ikinci nesil Basel kriterleri (Basel II), daha önce geliştirilen piyasa riski ölçümü ve son olarak operasyonel risklerin de hesaplamalara dahil edilmesiyle etkin bir risk yönetimi anlayışı getirdiği için bankacılık sistemleri tarafından kabullenilmiştir.

Türkiye’nin ekonomik açıdan kilometre taşlarından en yakın tarihli krizi 2001 “Likidite Krizi” bankacılık sisteminin dinamiklerini de tamamıyla etkilemiştir. Kriz öncesi dönemde yasal zeminleri ile birlikte tesis edilemeye başlanan denetim otoritesinin, sistemi etkin olarak düzenleme ve denetleme fonksiyonu ile beraber Basel II kriterlerine uyum çalışmaları da hız kazanmıştır. Bugün gelinen noktada, Basel II, içinde bulunduğumuz yıl içerisinde uygulamaya konulacaktır.

Küreselleşmenin bir olgu olmaktan çıkıp dünyanın yeni ekonomik düzeni haline geldiği 2000’li yılların sonunda yaşanan ve adını da yine bu konjonktürden alan “Küresel Mali Kriz” bu tanımlamadan anlaşılacağı üzere hem bütün dünya ülkelerini olumsuz etkilemiş ve ciddi boyutta varlık kayıplarına neden olmuş hem de bankacılık sistemlerinin ‘iflas’ noktasına gelen sorunlar yaşamasına yol açmıştır. Finansal düzenlemelerin genellikle kriz döneminden sonra, krizlere yol açan olumsuz deneyimlerin ışığında yapıldığı görülür. En son yaşanan küresel boyuttaki bu kriz de hem bankacılık sistemindeki, olası sonuçları önceden iyi hesaplanmayan uygulamalardan kaynaklanmış hem de en büyük zararı yine bu sistemlere vermiştir.

Krizin net olarak tanımlanmasından sadece iki yıl gibi kısa bir sürede üçüncü kuşak sermaye yeterliliği kuralları oluşturulmuş ve Basel III olarak adlandırılan yeni çerçevenin ilkeleri Eylül 2010’da dünya kamuoyuna açıklanmıştır. Burada asıl amaç bankaların ekonomik kriz nedeniyle artan şok dalgalarına karşı direncini arttırmak, kaynak ne olursa olsun risk yönetimini güçlendirip bankaları daha şeffaf ve güçlü bir hale getirmektir.

Uygulanması için gözetim sürecinin, hazırlanması kadar kısa sürmeyeceği anlaşılan Basel III tam olarak 2019 yılında hayata geçirilmiş olacaktır. Yeni çerçevenin BCBS tarafından açıklanmasından sadece iki ay sonra G-20 zirvesinde üye ülkeler tarafından benimsenmesi de yeni sermaye rejimine duyulan ihtiyacı teyit eder niteliktedir ancak uygulama sürecinin uzun sürmesi yöneltile eleştirilerin başında gelmektedir.

Birinci ve ikinci kuşak sermaye yeterliliği ilkelerinin devamı niteliğinde olan yeni sermaye rejimi Basel III ün ana hatları ve getirilen yenilikler aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Toplam sermaye yeterliliği, yeni sermaye yedeği zorunluluğu da dikkate alındığında %8'den %10,50'ye, asgari çekirdek sermaye oranı da %2'den %4,50'ye yükseltilmiştir.
- Hızlı kredi büyümesi gerçekleşen dönemlerde bir emniyet supabı niteliğinde düşünülen “döngüsel koruma tamponu” oluşturulmuş ve oranı %2,5 olarak belirlenmiştir.
- Küresel kriz ile birlikte gerekliliği daha da belirgin olan ‘kaldıraç’ sınırlamaları düzenlenmesi yapılmış ve aşamalı olarak %3 oranının uygulanması benimsenmiştir.
- Likiditenin ölçümlenmesi ile olası risklerin bertaraf edilmesi amaçlanmış ve aktif-pasif dengesinin risk oluşturmasını engellemek amacıyla ‘Likidite Yeterlilik Oranı’ ve ‘Net İstikrarlı Fonlama Oranı’ olmak üzere iki yeni oran getirilmiştir.

Kriz dönemlerinde piyasa disiplini, bankaların minimum sermaye gereksinimlerini üst düzeye çekmelerini zorlamaya neden olmaktadır. Basel III, önümüzdeki yıllarda Pillar III deki (Piyasa Disiplini) gelişmeler sayesinde piyasa disiplini güçlendirecek, uygulamaların güvenlik açığını kapatacak, düzenleyici sermaye tabanı ve ücretlerin buna göre oluşturulması yoluyla belirgin bir rahatlamaya neden olacaktır. Bununla birlikte sektör içinde piyasa disiplinin karlılık oranında bir düşmeye neden olacağı da görülmektedir.

Ülkemiz bankacılık sisteminde de yeni sermaye rejiminin uygulanmasına dönük çalışmalar başlatılmış, otorite nezdinde bazı testler gerçekleştirilmiş, şimdye kadar ölçümleme yapılamayan konularda çalışmalara başlanmıştır.

Ülkemiz bankacılık sisteminde tüketici kredileri son on yıllık süreçte önem kazanmış ve gelişme göstermiştir. Adı geçen dönemde, araştırma evrenini oluşturan bankacılık sisteminde tüketici kredisi hacmi 64 kat artarak 1.909 Milyon TL dan 122.210 TL na; tüketici kredisi müşteri sayısı da yaklaşık 7 kat artarak 1.632.554 kişiden 11.301.517 kişiye yükselmiştir. Baş döndürücü olarak tanımlanabilecek bu gelişime rağmen ülkemiz bankacılığı ve özelinde tüketici kredileri AB ile karşılaştırıldığında hala önemli bir büyüme potansiyeline sahiptir. Nitekim AB’de tüketici kredilerinin milli gelire oranı %48,46 iken bu oran Türkiye’de %15,38 dir. Kişi başına tüketici kredisinin kişi başına düşen milli gelire oranı AB’de %48,75 iken Türkiye’de %15,78 seviyesindedir.

Teminat yapıları, riskin çok sayıda kişi üzerine dağılmış olması, genelde sabit gelirli kişilerce kullanılması nedeniyle ‘karşı taraf riskinin’ görece düşük seviyelerde gerçekleşmesi özellikleri göz önüne alındığında tüketici kredilerinin; gerek otorite tarafından gerekse ekonominin karar mekanizmaları açısından engelleyici tedbirler dışında bırakılması yerinde olacaktır. Makroekonomik perspektifte ödemeler dengesinin sürdürülebilirlik sınırlarının üzerinde bozulması kaygılarından dolayı, alınan tedbirlerin başında talebin daraltılmasına dönük tedbirler gelmektedir. Bu dengelerin, gelir yaratıcı etkisinden dolayı kredi talebinin daraltılması yoluyla değil yapısal düzenlemelerle tesis edilmesinin gerektiği düşünülmektedir. Nitekim Türkiye’de bankacılık sisteminin gelişimine katkı sağlayacak en önemli dinamiklerin başında kredi hacminin artışı gelmektedir. Kamu maliyesinin niteliği ve para piyasası dinamikleri göz önüne alındığında, ülkemiz bankacılığı için mevcut konjunktürde en karlı ve sürdürülebilir faaliyet alanının menkul kıymetlerden ziyade krediler olduğu genel kabul görmektedir.

Yukarıda detaylarına değinildiği üzere, Basel sermaye rejimi çerçevesinde, tüketici kredisi riski karşılığında oluşan sermaye yeterliliği ihtiyacı homojen aynı zamanda kurumsal ve Kobi kredileri ile karşılaştırıldığında daha düşük seviyelerdedir. Nitekim mevcut sermaye yeterliliği prensiplerine göre konut finansmanı kredileri hariç olmak üzere tüketici kredilerinin de içinde bulunduğu ‘perakende krediler’ kategorisinin risk ağırlığı standart yaklaşımda %75 olarak kabul edilmektedir. Konut finansmanı kredileri ve konut ipoteği teminatı ile kullanılan perakende kredilerin risk ağırlığının standart yaklaşımda %35 olduğu düşünüldüğünde en geniş çerçevesi ile tüketici kredilerinin risk ağırlığı kurumsal ve Kobi kredileri risk ağırlığına kıyasla daha düşük seviyelerdedir.

BDDK’nın yapmış olduğu ‘Sayısal Etki Çalışmaları’ na göre, Mart 2010 döneminde ülkemizde Basel II uygulanmış olsaydı, tez çalışmasının evrenini oluşturan mevduat bankaları özelinde Sermaye Yeterlilik Rasyosu (SYR) %16,95 seviyesinde oluşacaktı. Bu oran, halen uygulanmakta olan yaklaşımla o dönem için %18,35 seviyesindedir. Sermaye yeterlilik oranının Basel II düşünüldüğünde 1,40 puan gibi bir oynamaya neden olacağı olumlu bulunmakla birlikte, risk ağırlıkları analiz edildiğinde dikkate değer bazı hususlar göze çarpmaktadır. Bu analizin, tüketici kredisi risklerinin niteliği açısından önem taşıdığı için üzerinde durulması gerektiği düşünülmektedir.

Mart 2010 dönemi için yapılan bu çalışma sonucunda, özkaynak tutarı aynı seviyede gerçekleşirken, risk ağırlıklı varlıkların %8,41 oranında artış göstermesi dikkat çekicidir. Portföyler bazında risk ağırlıklı varlık tutarlarının Mevcut Yaklaşım ve Standart Yaklaşım arasındaki değişimi incelendiğinde; Kamu Portföyünde (%1073), Alım Satım Hesaplarında (%94), Bankalar Portföyünde (%35) ve Kurumsal Krediler Portföylerinde (KOBİ Dışı Kurumsal %5 ve Kurumsal KOBİ %6) artış görülürken, İkamet Amaçlı Gayrimenkul Kredileri Portföyünde (%33), KOBİ Perakende Portföyünde (%16) ve Diğer Perakende Portföyünde (%24) düşüş görülmektedir. Basel II Standart Yaklaşımına göre; I. Kuşak Basel çerçevesine getirilen en önemli eleştiri sayılabilecek “kulüp kuralının” uygulanmaması nedeniyle yukarıda adı geçen kalemlerin risk ağırlıkları artmıştır. Özellikle Türkiye’nin kredi derecelendirme notunun 4.kredi kademesine tekabül etmesi nedeniyle, yeni hesaplamada Kamu Portföyünün %1073 oranı ile artması dikkat çekicidir. Bu kalem mevcut yaklaşımda Türkiye’nin OECD ülkesi olması nedeniyle “0” (sıfır) risk ağırlığı ile ifade edilmekteydi. Nitekim yine aynı dönem için oluşturulmuş Ek-5 de bulunan sermaye yeterliliği tablosunda da görüleceği üzere risk ağırlığı “0” olan kalemlerin değeri 266.893Milyon TL seviyesinde olup toplam içindeki payı yaklaşık %37 civarındadır. Bazı kalemlerin Risk ağırlıklarındaki yüksek oranda artışa rağmen toplamda artış oranının %8,41, SYR de ise %1,40 seviyesinde gerilemesi; İkamet Amaçlı Gayrimenkul Kredileri Portföyü ’nün %33, KOBİ Perakende Portföyü ’nün %16 ve Diğer Perakende Portföyü ’nün %24 oranında düşmesinden kaynaklanmıştır. Bu durum, daha önce de üzerinde durulduğu üzere mevcut yaklaşımda (Basel I) %50 ve %100 olarak ağırlıklandırılan perakende krediler ve ikamet amaçlı gayrimenkul teminatlı krediler risk kalemlerinin standart yaklaşımda %75 ve %35 oranında ağırlıklandırılmasından kaynaklanmaktadır.

Avrupa Bankacılık Otoritesi’nin (EBA) yapmış olduğu Basel III e uyum konusundaki sayısal etki çalışmasının sonuçlarına göre Haziran 2011 itibariyle, toplam 158 banka ile gerçekleştirilen çalışmada sadece I.Grup bankaların %4,5’lik asgari oranı tutturmak için 18 milyar EUR’luk ve %7’lik hedefi tutturmak için ise 242 milyar EUR’luk bir sermaye açığı olduğu görülmektedir.

Türk Bankacılık Sektörünün güncel durumu ve mevcut rasyoları incelendiğinde halen Basel III’e uyum konusunda herhangi bir olumsuzluk taşımadığı, sistemin kredi

hacmindeki reel artışın AB seviyelerine gelmesi, bu çerçevede tüketici kredisi hacminin toplam krediler içerisindeki payının artması eğilimini sürdürmesi ile ulaşacağı boyutun, sermaye yeterliliği açısından dezavantaj oluşturmayacağı aksine risk ağırlığı avantajları nedeniyle sistemin kredi portföyünün tüketici kredisi lehine artış göstermesinin düşük sermaye yeterliliği ihtiyacı avantajı yaratacağı sonucuna ulaşılabilecektir.

Türkiye’de 1 Temmuz 2012’den itibaren uygulanan planlanan Basel II ve BCBS tarafından açıklanan Basel III ile beraber şekillenen yeni sermaye rejimi çerçevesinde menkul kıymetleştirmenin önem kazanması beklenebilecektir. Nitekim Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunun 18 Haziran 2011 tarih ve 27968 Nolu Resmî Gazetede yayınlanan “Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” ile bir kısım tüketici kredisinin risk ağırlığı %50 ve %100’den %150 ve %200’e yükseltilmiştir. Otoritenin bu türden düzenlemeleri menkul kıymetleştirme işlemlerinin ülkemizde de uygulama alanını genişletebilecektir.

Tüketici kredisi artışının toplam talebi arttırıcı etkisi ile birlikte ekonomik büyümeye yapacağı pozitif katkı, ülkemiz ekonomisinin tam istihdam dengesine ulaşmada makroekonomik dinamikleri olumlu yönde etkileyecektir. Yakın dönemde kredi artışının ağırlıklı olarak ithalatın finansmanına ve artışına neden olmasından dolayı, dış ticaret ve ödemeler dengesinin sürdürülebilir sınırlar içerisinde kalmasını teminen, kredileri sınırlayıcı önlemler alındığı görülmüştür. Bir ekonomide bankacılığın gelişmesi ve bankacılık sisteminin güçlenmesi giderek daha da önem kazanmaktadır. Bankaların asıl faaliyet konusu ve belki de en önemli sayılabilecek fonksiyonlarından biri piyasanın fonlanması yani kredi verme işlevidir. Dolayısı ile cari açığın önlenmesi için öncelikle yapısal önlemlerin devreye sokulması, bu önlemleri destekleyecek ölçüde para ve bankacılık piyasalarına müdahale araçlarının kullanılmasının yerinde olacağı düşünülmektedir. Türkiye’nin son yıllarda ihracatta rekorlar kırması, önümüzdeki on yıl için ihracat stratejileri belirlemesinin yanı sıra, benzer rekorların görüldüğü ithalat için de stratejiler belirlenmesi önem taşıyacaktır. Kuşkusuz ki küresel ekonomik sistemde dış ticaret hacminin yüksek olması bir gerekliliktir ve kaçınılmazdır. Ancak dış ticaret faaliyetinin çok iyi yönetilerek ödemeler dengesini sürdürülemez şekilde olumsuz etkilememesine dönük strateji ve politikalar geliştirilmelidir. Bankacılık sektörüne dönük düzenlemeler bunun en kolay yapılabilir yollarından biri olmakla birlikte ilk tercih edilen yöntem olmaması gerektiği düşünülmektedir. Dönem dönem döviz kurlarında yaşanan hareketlenmelerle ekonomi “soğumuş” görünse de Türk Lirasının değerliliğine dönük politikalar yukarıda anlatılan olumsuzlukların önümüzdeki dönemlerde de devam edebileceğini göstermektedir.

Ülkemiz bankacılık sektörünün aktif toplamı içinde kredilerin payı ABD ve Japonya gibi ülkelere paralel ve AB’den yüksek seviyededir. Bu da bankaların faaliyetinde asıl olarak sınai ve ticari faaliyetlerin fonlanmasını tercih etme saikinin var olduğunu göstermektedir. Sistemin, reel ekonomiyi fonlayarak büyümesi sağlıklı bulunmaktadır. Bankacılık sektörünün milli gelirle karşılaştırmalı rasyolarda ve mevduatın krediye dönüşme oranında halen AB, ABD ve Japonya’nın gerisinde olduğu görülmektedir. Tüketici kredilerinde vergi ve fon kesintilerinde yapılacak düzenlemelerle kredi hacminin artışı sağlanabilecektir. Özellikle AB’de konut kredilerinin toplam tüketici kredilerinin %84,54 ünü oluşturmasına karşın, Türkiye’de bu oranın %35,66 olmasından hareketle, ülkemiz mortgage sisteminde vergi avantajlarının bir an önce uygulanmaya başlamasının konut kredilerine ivme kazandıracığı düşünülmektedir. Konut kredisi hacminin artması, orta vadede ekonominin lokomotif sektörlerinden inşaat sektörünün büyümesine de ivme kazandıracaktır.

Otoritenin de teşviki ile Bankaların, “içsel derecelendirmeye dayalı” ölçüm metotlarını uygulaması halinde, sermaye yeterlilik oranlarının daha yüksek seviyede seyretmesi sağlanarak bankaların kredi hacimlerini artırma yönünde, sermaye yeterliliği kaygılarının görece azalacağı düşünülmektedir.

5.KAYNAKLAR

- AKAN N.K. 2007, “Piyasa Riski Ölçümü”, TBB Bankacılar Dergisi, (61) ss.59-75
<http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Dergiler/Dokumanlar/61.pdf> (e.t. 08.12.2011)
- AKSOY, T. 2007, Basel II ve İç Kontrol Antalya SMMM Odası Yayınları, Antalya 540s.
- ALKİN, K. ve OKAY E. 2008, Türkiye’de Kobilerin Basel II’ye Uyum Süreci ve Öneriler, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 177s.
- ALTINTAŞ, H. 2004, “Bankacılık Krizleri, Nedenleri ve Ekonomik Maliyetleri”, Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Ocak-Haziran (22) ss.39-62.
- BAŞAR, M. 2007 Basel II Düzenlemeleri ve Kobi’ler, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 122s.
- BATU T.K. 2010, “Bankacılık Krizleri ve Erken Uyarı Sistemleri: Türk Bankacılık Sektörü İçin Bir Model Önerisi”, BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar, 4 (1) (38), ss.9-46
(http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/BDDK_Dergi/81445.makale%20tunay.pdf) (e.t. 11.10.2011)
- BCBS (The Basel Committee on Banking Supervision) 1996, “Amendment to the Capital Accord to Incorporate Market Risk”, 10s.
<http://www.bis.org/publ/bcbs23.pdf> (e.t. 08.12.2011)
- _____ 2000. ‘Principles for the Management of Credit Risk’ 26s.
<http://www.bis.org/publ/bcbs75.pdf> (e.t 06.12.2011)
- _____ 2011. “The Road to Basel III - Quantitative Impact Study, the Basel III Framework and Implementation in the Eu”, Financial Stability Report 21, Basel,
- _____ 2006, (BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS), “International Convergence Of Capital Measurement and Capital Standards”, Çeviri: BDDK, 2007, 420s.
- BDDK 2004a, “Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı Yeterliliği (Basel II) Birinci Yapısal Blok” <http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/1322Pillar-1.pdf> (e.t.24.08.2011)
- _____ 2004b, “Basel II, İkinci Yapısal Blok (Pillar II)”, <http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/1321Pillar2.pdf> (e.t.27.08.2011)
- _____ 2004c, “Basel II, Üçüncü Yapısal Blok (Pillar III)”, <http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/1321Pillar2.pdf> (e.t.02.09.2011)

- 2005, “10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı”,
http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/125010_Soruda_Basel-II.pdf
(e.t.29.09.2011)
- 2006, “Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik”
http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Mevzuat/Bankacilik_Kanununa_Iliskin_Duzenlemeler/1678bankalarin_ic_sistemleri_hakkinda_yonetmelik_24_02_2011.pdf, (e.t. 27.12.2011)
- 2010a, “2009 Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler”,
http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Bankacilikta_Yapısal_Gelismeler/8280byg2009.pdf (e.t. 07.12.2011)
- 2010b, “Sorularla Basel III”,
http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/8742sorularla_basel_iii_29_11_2010_.pdf (e.t. 24.08.2011)
- 2011a, “2010 Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler”,
http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Bankacilikta_Yapısal_Gelismeler/9886bankacilikta_yapısal_gelismeler_sayi5.pdf
(e.t.07.12.2011)
- 2011b, “Genel Görünüm Mart 2011” ,
http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Finansal_Piyasalar_Raporlari/9679fpr_mart_2011.pdf (e.t. 24.10.2011)
- 2011c, “Genel Görünüm Haziran 2011”,
http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Finansal_Piyasalar_Raporlari/9992fpr_haz2011_260811.pdf (e.t. 24.10.2011)
- 2011d, “Genel Görünüm Eylül 2011” ,
http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Finansal_Piyasalar_Raporlari/10385fpr_eyl2011_121211.pdf (e.t.27.12.2011)
- 2011e, “Bankacılık Sektörü Basel II İlerleme Raporu (Eylül 2011),
http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/10084ilerlemeraporu_06_11.pdf
(e.t. 27.10.2011)
- 2011f, “BDDK Tanıtım Kitapçığı”,
http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Kurum_Bilgileri/BDDK_Hakkında/580230042011bddkkitap.pdf (e.t. 17.12.2011) 49s.
- 2011g, “Basel-II Üçüncü Sayısal Etki Çalışması QIS-TR3 Değerlendirme Raporu Mart 2011”
http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/9236qistr_3raporu_web.pdf
(e.t 25.05.2012)

- _____ 2012, “Risk Bülteni Nisan 2012”
http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Risk_Bultenleri/10844riskbulteni_nisan12_s14.pdf e.t 22.05.2012
- BERBEROĞLU B. 2008, “Global Krizin Türkiye Ve Avrupa Birliği’ndeki Etkilerinin Kümeleme Analizi İle İncelenmesi”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11 (1). ss105-130
- BIS (Bank For International Settlements) 2010, “Basel III: A Global Regulatory Framework For More Resilient Banks and Banking Systems”, EBSCOHOST Veri Tabanı, Eylül 2010, 76s.
- BOLGÜN K.E. ve AKÇAY M.B. 2005, Risk Yönetimi: Gelişmekte Olan Türk Finans Piyasasında Entegre Risk Ölçüm ve Yönetim Uygulamaları (Genişletilmiş 2.Baskı), Scala Yayıncılık, İstanbul, 698s.
- BÜLBÜL O. G. & EMİRMAHMUTOĞLU F. 2010, “Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının İstihdam Etkisi: Türk Bankacılık Sektörü Örneği”, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 12 (1) ss. 205-238
- CHICAGO FED LETTER 2011, “Implementing Financial Reform Regulations From The Dodd–Frank Act And Basel III” , The Federal Reserve Bank of Chicago, Eylül 2011 No:290b ss.5 , (EBSCOHOST)
- ÇELİK, F. ve KIZIL, İ. 2008, “Banka sermaye Yeterliliğinde Basel II Yaklaşımı ve Türk Bankacılığı” Doğu Üniversitesi Dergisi 9 (1). ss.19-34.
- DELİKANLI İ.U. 2011, “Basel III: Uluslararası Bankacılık ve Finans Sisteminin Yeni Mimarisi ve Türk bankalarına Etkileri Konferansı”, http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/9812iir_konusmametnif.pdf (e.t.24.08.2011)
- DİNÇER, A. 2006, Bankacılık Sektöründe Konsolidasyon, Ülke Deneyimleri ve Türkiye İçin Öneriler, DPT Uzmanlık Tezi, DPT Yayınları, Ankara, 156s.
- DOĞRU H. 2007, “Basel II ve IAS 39 Muhasebe Standardı Çerçevesinde Menkul Kıymetleştirme İşleminin Türkiye’de Banka ve Diğer Kaynak Şirketlerin Bilanço ve Sermaye Yeterliliği Yükümlülüklerine Etkileri” Bankacılar Dergisi, Sayı 62, ss.44-58 (<http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Dergiler/Dokumanlar/62.pdf>) (e.t. 23.05.2012)
- DÜNYA Gazetesi 2011a, 24 Ekim 2011, s.14.
- _____ 2011b, 10 Kasım 2011.
- ER, S. 2009 Devletin Bankacılık Sektöründe Düzenleyici Denetleyici Rolü ve Türkiye Uygulaması İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 279s.

- ERDÖNMEZ P. A. 2006, “Aktif Menkul Kıymetleştirmesi”, Bankacılar Dergisi, Sayı 57. ss75-84 (<http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Dergiler/Dokumanlar/57.pdf>) (e.t. 23.05.2012)
- _____ 2009, “Küresel Kriz ve Ülkeler Tarafından Alınan Önlemler Kronolojisi”, Bankacılar Dergisi, Sayı 68. ss.85-101 (<http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Dergiler/Dokumanlar/68.pdf>) (e.t. 07.12.2011)
- FİLİZ, M. 2007 “Uluslararası Bankaların Düzenlenmesine Yönelik Yeni Bir Uygulama Olarak Basel II ve Gelişmekte Olan Ülkelere Etkisi” Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 7 (13).s.200-221.
- GHOSH S. R. & SUGAWARA N. and ZALDUENDO J. 2011, “Banking Flows and Financial Interconnectedness and Basel III Effects” Policy Research Working Paper 5769 (EBSCOHOST)
- IMF (International Monetary Fund), 2011. Possible Unintended Consequences of Basel III and Solvency II Working Paper , (EBSCOHOST)
- İŞ BANKASI Yayınları 2007, “ Basel II Risk Yönetimi” Yayın No: 82, 52s.
- KESKİN D.A. 2007, “Basel II Kriterlerinin İşletmeler Üzerindeki Etkileri” İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Sosyal Bilimler Dergisi, sayı 1, ss.95-104
- KİNG P. & TARBERT H. 2011, “Basel III: An Overview” Banking & Financial Services Policy Report, 30 (5). ss.1-19.
- LYONS G. J. & CASEY C. E. 2011, “Basel III–An Initial Piece of the Global Puzzle” Banking & Financial Services Policy Report, 30 (7). ss. 21-30
- MACNAIL I. 2011, “ Signing On”, Law and Financial Markets Review, January 2011, s3 (EBSCOHOST)
- MAZIBAŞ M. 2005, “Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı: Risk Verilerine İlişkin Bir Değerlendirme”
http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/1283MM_Opriskdata.pdf
(e.t: 10.12.2011)
- O'KEİLY B.A. 2011, “All Changed, Changed Utterly under Basel III”, Banking Ireland Spring ss.1-4
- OKTAY S. ve TEMEL H. 2007, “Basel II Kriterleri Ekseninde Ticari Bankalarda Kredi Riski Yönetiminin Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Saha Çalışması”, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3 (6). ss.163-185.
- ÖKMEN, O. 2005, Basel Uzlaşılarının Yetersizliği ve Bankalara Alternatif Model, Kora Yayınları İstanbul 131s.

- RODOPLU G. & AYAN E. 2008, “ Basel-II Uzlaşısında Piyasa Riski Yönetimi Ve Türkiye Açısından Faiz Riskine İlişkin Bir Uygulama”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 13 (2) ss.1-28.
- TBB (Türkiye Bankalar Birliği) 2001, “Son Dönemde Bankacılık Alanında Gerçekleştirilen Yasal ve Düzenleyici Değişiklikler 1999-2001” Bankacılar Dergisi 12 (39) ss.75-91 (<http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Dergiler/Dokumanlar/12.pdf>) (e.t. 23.09.2011)
- _____ 2002, “2001 Yılında Türk Bankacılık Sistemi”, Bankacılar Dergisi, 13 (42) ss. 1-19 (<http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Dergiler/Dokumanlar/13.pdf>) (e.t. 30.09.2011)
- _____ 2004, “Risk Yönetimi ve Basel II’nin KOBİ’lere Etkileri” Yayın No:228
- _____ 2006, “ Basel II’nin KOBİ’lere Etkileri”, Basel II ve Kobiler Çalışma Grubu Bankacılar Dergisi, (58), ss.3-63 (<http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Dergiler/Dokumanlar/58.pdf>) (e.t. 26.09.2011)
- TCMB (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası), 2005 Finansal İstikrar ve Basel II’nin Etkileri Konferansı, İstanbul
- TEKSÖZ D. 2007, “Basel II’nin Kobilerin Finansmanına Etkileri”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Sosyal Bilimler Dergisi, 2007 (1).ss.191-207.
- TURGUT A. 2007, ”Bankalar ve Kobiler için Dönüm Noktası: Basel II Standartları” Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi İİBF Dergisi, 9 (13). ss.29-44.
- TÜSİAD (TÜRKİYE SANAYİCİ VE İŞADAMALARI DERNEĞİ) 2010, 2050’ye Doğru Nüfusbilim ve Yönetim: Eğitim, İşgücü, Sağlık ve Sosyal Güvenlik Sistemlerine Yansımalar, İstanbul, 9s.
- WALKER G.A. 2011, “Basel III Market and Regulatory Compromise Journal of Banking Regulation” 12, ss95–99 (EBSCOHOST)
- Winston&Strawn LLP, Basel III Bank Capital Standards, Eylül 2010, 4s. (EBSCOHOST)
- YARDIMCIOĞLU M. ve DEMİREL H.G. 2010, “Risk Yönetiminde Kriz Sonrası Yeni Finansal Mimariye Yönelik Bir Adım: Basel III”, Mali Çözüm, Kasım-Aralık, ss.61-81,
- YAYLA M. & KAYA Y.T. 2005, “Basel II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci”, BDDK, 52s. http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/1272calismaraporu_2005_3.pdf (e.t. 11.09.2011)

YÜKSEL A. 2004, “Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı”, Araştırma Raporu,
<http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/1322Pillar-1.pdf>
(e.t.07.12.2011)

YÜKSEL Ö. & MURAT G. 2001, “ şubat Krizinin Kobiler Üzerindeki Etkileri Ve
Çözüm Önerileri”, http://www.emu.edu.tr/smeconf/turkcepdf/bildiri_09.pdf
(e.t.07.01.2011)

İNTERNET SİTELERİ

www.bddk.gov.tr

www.tcmb.gov.tr

www.tbb.org.tr

www.makalem.com

www.bis.org

www.ecb.int

www.tusiad.org

www.eba.eu

www.ebf-fbe.eu

www.oecd.org

www.worldbank.org

www.dpt.gov.tr

6.ÖZGEÇMİŞ

Araştırmacı 1974 Yılında Silifke'de doğmuştur. Silifke Lisesi'ni bitirdikten sonra 1996 yılında Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Kamu Yönetimi Bölümü'nde lisans eğitimini tamamlamıştır. Askerlik yükümlülüğünü yerine getirdikten sonra 1999 yılında T.İş Bankası A.ř. Mut/Mersin Şubesinde profesyonel iş hayatına başlamıştır. Sırasıyla Silifke ve Küçük Sanayi Sitesi/Mersin Şubelerinde Servis Yetkilisi, Tarsus Şubesinde II. Müdür ve Pozantı/Adana Şubesinde Şube Müdürü olarak görev yapmıştır. Halen aynı bankanın Toroslar/Mersin Şubesi müdürlüğü görevini sürdürmektedir.

Mersin Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yüksek Lisansına 2009 yılında başlayan araştırmacı bu çalışması ile yüksek lisansını tamamlayacaktır. Evli ve iki çocuk babasıdır.

7.EKLER

Ek 1- Öz Kaynaklar Detay Tablosu

Ek 2- Basel III Uygulama Takvimi

Ek 3- Birinci Anket Uygulaması Yapılan Banka Yetkili Bilgileri

Ek 4- İkinci Anket Uygulaması Yapılan Banka Yetkili Bilgileri

Ek 5- Anket Uygulaması Soruları

Ek 6- Anket Tanıtım Metni

Ek 7- Hipotez Doğrulama Tablosu

Ek 8- Sermaye Yeterliliği Tablosu

Ek 1: Öz kaynaklar Detay Tablosu (Bolgün vd. 2005)

I-Ana sermaye:

- a) Ödenmiş Sermaye
- b) Kanuni yedek akçeler
- c) İhtiyari ve Olağanüstü Yedek Akçeler
- d) Öz kaynak Kalemlerinin Enflasyon Muhasebesine Göre Düzeltilmesinden Kaynaklanan Sermaye Yedekleri
- e) Vergi Provizyonundan Sonraki Dönem Karı ve Geçmiş Yıllar Karları Toplamı
- f) Dönem Zararı ile Geçmiş Yıllar Zararı Toplamı(-).

II-Katkı Sermaye:

- a) Genel Kredi Karşılığı Tutarı
- b) Banka Sabit kıymet Yeniden Değerleme Fonu (Maliyet Artış Fonu, Sermayeye Eklenecek İştirak ve Bağlı Ortaklık Hisseleri ile Gayrimenkul Satış Kazançları Dâhil)
- c) Banka Sabit Kıymetleri İçin Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında 4. Maddesi
- d) İştirak Ve Bağlı Ort. Sab. Kıy. Yen. Değ. Kars.(Men. Kıy.ler ara.izl.İştirak amaçlı Diğ.Ort.İlişk.Olanl.Dâhil)
- e) Alınan Sermaye Benzeri Krediler
- f) Menkul Değerler Değer Artış Fonu
- g) Muhtemel Riskler İçin Ayrılan Serbest Karşılıklar

III-Üçüncü Kuşak Sermaye:

(Sadece piyasa riski için kullanabilen sermaye benzeri krediler)

IV-Sermayeden İndirilen Değerler(-):

- a) Ana Faaliyet Konuları Para ve Sermaye Piyasaları ile Sigortacılık Olan ve Bu Konulardaki Özel Kanunlara Göre İzin ve Ruhsat ile Faaliyet Gösteren Mali Kurumlara Yapılan Tüm sermaye Katılımlarına İlişkin Tutarlar
- b) Özel Maliyet Bedelleri
- c) İlk Tesis Giderleri
- d) Peşin Ödenmiş Giderler
- e) İştiraklerin, Bağlı Ortaklıkların, Sermayesine Katılınan Diğer Ortaklıkların ve Sabit Kıymetlerin Rayiç Değeri Bilançoda Kayıtlı Değerinin Altında ise Aradaki Fark
- f) Türkiye’de faaliyet gösteren diğer bankalara verilen ‘Sermaye Benzeri Krediler’
- g) Şerefiye
- h) Aktifleştirilmiş Giderler

Ek 2: Basel III Uygulama Takvimi

	Mevcut Durum	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	1 Ocak 2019 itibarıyla
Kaldıraç Oranı										
Asgari Çekirdek Sermaye Oranı	2%			3,5%	4,0%	4,5%	4,5%	4,5%	4,5%	4,5%
Sermaye Koruma Tamponu	-						0,625%	1,25%	1,875%	2,5%
Asgari Çekirdek Sermaye Oranı + Sermaye Koruma Tamponu	-			3,5%	4,0%	4,5%	5,125%	5,750%	6,375%	7,00%
Çekirdek Sermayeden Düşülen Değerler	-				20%	40%	60%	80%	100%	100%
Asgari Birinci Kuşak Sermaye Oranı	4%			4,5%	5,5%	6,0%	6,0%	6,0%	6,0%	6,0%
Asgari Sermaye Yeterlilik Oranı	8%			8,0%	8,0%	8,0%	8,0%	8,0%	8,0%	8,0%
Asgari Sermaye Yeterliliği artı Koruma Oranı	-			8,0%	8,0%	8,0%	8,625%	9,250%	9,875%	10,5%
Birinci ve İkinci Kuşak Sermaye Bileşenleri Olmaktan Çıkarılan Enstrümanlar	-									
2013 yılından itibaren kademeli olarak 10 yıl										

Likidite Karşılama Oranı										
Net İstikrarlı Fonlama Oranı			Gözlem Süresinin Başlangıcı						Asgari Standartların Belirlenmesi	

Kaynak: BIS, Annex 2 "Phase-in Arrangements" Of Governors And Heads Of Supervision Announces Higher Global Minimum Capital Standards", September 2010, <http://bis.org/press/p100912b.pdf>

EK 3: Birinci Anket Uygulaması Yapılan Banka Yetkili Bilgileri

	ANKET UYGULAMASININ YAPILDIĞI KİŞİNİN UNVANI/GÖREVİ	GÖREV YAPTIĞI BANKA ADI
1	RİSK YÖNETİMİ BÖLÜMÜ YÖNETİCİSİ	T.CZİRAAT BANKASI A.Ş.
2	RİSK YÖNETİMİ BÖLÜMÜ/ RİSK YÖNETİMİ UZMANI	T.İŞ BANKASI A.Ş.
3	RİSK YÖNETİMİ BÖLÜM YÖNETİCİSİ	T.GARANTİ BANKASI A.Ş.
4	RİSK YÖNETİMİ BÖLÜMÜ / PİYASA RİSKİ YÖNETİCİSİ	AKBANK T.A.Ş.
5	KREDİ RİSKİ POLİTİKALARI BÖLÜMÜ YÖNETİCİSİ	YAPI KREDİ BANKASI A.Ş.
6	RİSK YÖNETİMİ BÖLÜMÜ YÖNETİCİSİ	VAKIFBANK T.A.O
7	KREDİ RİSKİ İZLEME BÖLÜMÜ YÖNETİCİSİ	T.HALK BANKASI A.Ş.
8	RİSK YÖNETİMİ BÖLÜMÜ KREDİ RİSKİ YÖNETİMİ YÖNETİCİSİ	FİNANSBANK A.Ş.
9	RİSK YÖNETİMİ BÖLÜMÜ YÖNETİCİSİ	DENİZBANK A.Ş.

EK 4: İkinci Anket Uygulaması Yapılan Banka Yetkili Bilgileri

	ANKET UYGULAMASININ YAPILDIĞI KİŞİNİN UNVANI/GÖREVİ	GÖREV YAPTIĞI BANKA ADI
1	YANITLAMADI	TÜRK EKONOMİ BANKASI A.Ş.(*)
2	YANITLAMADI	HSBC BANK A.Ş.
3	YANITLAMADI	ING BANK A.Ş.
4	YÖNETMEN YARDIMCISI	ŞEKERBANK A.Ş.
5	ULAŞILAMADI	CİTİBANK A.Ş.
6	RİSK YÖNETİMİ BÖLÜMÜ YÖNETİCİSİ	ANADOLUBANK A.Ş.
7	RİSK YÖNETİMİ BÖLÜMÜ YETKİLİSİ	ALTERNATİFBANK A.Ş.

Ek 5: Anket Uygulaması Soruları

- 1- **2001 Likidite Krizi sonrası 50 kattan fazla artış göstererek 2011 yılının son çeyreğine gelindiğinde 150 Milyar TL nı aşan tüketici kredilerinin, kriz sonrası ikinci on yılda (2012 – 2021) nasıl bir gelişim göstereceğini düşünüyorsunuz?**
 - a- 2001 – 2011 döneminden daha yüksek ivmede artış
 - b- Bu dönemde de artacağını düşünüyorum ama artış hızı hakkında fikrim yok
 - c- İlk dönemki seviyelerde bir hızla artacağını düşünüyorum
 - d- Daha düşük seviyede bir hızla artmaya devam eder
 - e- Kayda değer bir artış olmayacağını düşünüyorum
 - f- Fikrim yok / Fikir belirtmek istemiyorum
 - g- Diğer (Lütfen Belirtiniz)
- 2- **Türk Bankacılık Sektörünün minimum sermaye yeterliliğinin üzerinde bir sermaye yapısının olduğu ve ülkemiz denetim otoritesinin açıklamalarına göre bankacılık sistemimizin halen, ‘yeni sermaye rejimi’ ile getirilecek yeni sermaye yeterliliği standartlarına sahip olduğu göz önüne alındığında, sektörün önümüzdeki 10 yılda oluşacak sermaye yapısı hakkında ne düşünüyorsunuz?**
 - a- Sermaye gelişimi düşük seviyelerde bir seyir izler
 - b- Sermaye gelişimi mevcut durum ile paralel bir seyir izler
 - c- Sermaye gelişimi mevcut durumdan daha ileri seviyelerde bir seyir izler
 - d- Fikrim Yok/Fikir Belirtmek istemiyorum
 - e- Diğer (Lütfen Belirtiniz)
- 3- **Avrupa Birliği ülkeleri bankacılık sektörünün 2019 yılına kadar bütünüyle uygulanmaya başlanması planlanan Basel III kriterlerine uyum sağlayıp/sağlayamayacağı yönünde düşünceleriniz nelerdir?**
 - a- AB Bankacılık sisteminin 2019 yılına kadar sorunlarını çözerek Basel III’e uyum sağlayacağını düşünüyorum
 - b- AB Bankacılık sisteminin 2019 yılına kadar sorunlarını tam olarak çözemeyeceğini ve Basel III’e uyum konusunda zorlanacağını düşünüyorum
 - c- fikrim yok
 - d- diğer (Lütfen Belirtiniz)
- 4- **Türkiye’nin %45 seviyelerinde olan kredi hacminin Milli Gelire oranının AB ortalaması olan %85 seviyelerine ulaşması konusunda düşünceleriniz nelerdir?**
 - a-) %45 ve altında bir oranda oluşabileceğini düşünüyorum,
 - b-) %46 - %55 aralığında oluşabileceğini düşünüyorum.
 - c-) %56 - %65 aralığında oluşabileceğini düşünüyorum.
 - d-) %66 - %75 aralığında oluşabileceğini düşünüyorum.
 - e-) %76 ve üzeri bir oran seviyesinde oluşabileceğini düşünüyorum.
 - f-) fikrim yok / fikir belirtmek istemiyorum.

- 5- Bir önceki soruda belirtmiş olduğunuz beklentilerinize hangi süreçte ulaşabileceğini düşünüyorsunuz?
- a- Beş yıla kadar bir sürede
 - b- 5 ila 10 yıl arası bir sürede
 - c- 10 yıldan daha uzun bir sürede
 - d- fikrim yok/fikir belirtmek istemiyorum
 - e-diğer(lütfen belirtiniz)
- 6- BDDK tarafından yapılan son revizyon ile Türkiye’de Basel Kriterlerinin Temmuz 2012’den itibaren tam olarak uygulanacağı hususundaki düşünceniz ne yöndedir?
- a- evet uygulamanın başlatılacağını düşünüyorum
 - b- 1 (Bir) yıl ve daha kısa süreli bir erteleme bekliyorum
 - c- 1 (Bir) yıldan uzun süreli erteleme bekliyorum
 - d- fikrim yok/fikir belirtmek istemiyorum
 - e-diğer(lütfen belirtiniz)
- 7- Ülkemizde Basel kriterlerinin tam olarak uygulanmaya başlaması ile birlikte sektörde kredi gelişiminin ne yönde etkileneceğini düşünüyorsunuz?
- a- Kredi gelişimini olumsuz yönde etkiler
 - b- Kredi gelişimi üzerine doğrudan bir etkide bulunmaz
 - c- Kredi gelişimini olumlu yönde etkiler
 - c- fikrim yok/fikir belirtmek istemiyorum
 - d-diğer(Lütfen açıklayınız)
- 8- Sizce önümüzdeki 10 yılda ülkemiz bankalarına yabancı sermaye ilgisi ne yönde oluşacaktır?
- a- artacağını düşünüyorum
 - b-son yıllardaki seviyelerde kalacağını, kayda değer bir artış olmayacağını düşünüyorum
 - c- düşük seviyelerde olacağını düşünüyorum
 - d- fikrim yok/fikir belirtmek istemiyorum
 - e- diğer (lütfen belirtiniz)
- 9- Basel Kriterlerinin Türk Bankacılık sektöründe uygulanması halinde bankaların tüketici kredisi iştahının ne yönde etkilenmesini bekliyorsunuz?
- a- olumlu yönde etkilenir
 - b- belirgin bir etkisi olacağını düşünmüyorum
 - c-olumsuz yönde etkilenir
 - d-olumsuz yönde etkileri olur ama bankacılık sistemi bunu engelleyecek tedbirleri alabilir
 - e-fikrim yok/fikir belirtmek istemiyorum
 - f-diğer (Lütfen belirtiniz)

- 10- Yeni sermaye rejiminin önümüzdeki dönemde tüketici kredisi fiyatlamalarında yaratacağı etkiler hakkında ne düşünüyorsunuz?**
- a- Tüketici kredisi fiyatlarını arttırıcı yönde etkisi olacağını düşünüyorum
 - b- Tüketici kredisi fiyatlarının değişimi yönünde bir etkisi olacağını düşünmüyorum
 - c- Tüketici kredisi fiyatlarını azaltıcı yönde etkisi olacağını düşünüyorum
 - d- Fikrim yok/Fikir belirtmek istemiyorum
 - e- diğer(Lütfen belirtiniz)
- 11- Basel kriterlerinin uygulanması ile birlikte 2011 yılı içerisinde %32.6 olan tüketici kredilerinin toplam krediler içindeki payında ne yönde bir değişim öngörüyorsunuz?**
- a- Toplam krediler içindeki payının düşmesini öngörüyorum
 - b- Toplam krediler içindeki payında kayda değer bir değişim öngörmüyorum
 - c- Toplam krediler içindeki payının artmasını öngörüyorum
 - d- Fikrim yok/Fikir belirtmek istemiyorum
 - e- diğer(Lütfen belirtiniz)
- 12- Halen Türkiye’de toplam tüketici kredisi hacminin yarısına yakını oluşturarak konut finansmanı kredilerinin yeni sermaye rejiminin uygulanması ile birlikte önümüzdeki dönemde ne yönde bir gelişme göstermesini bekliyorsunuz?**
- a- Tüketici kredilerine paralel bir artış/azalış göstermesini bekliyorum
 - b- Tüketici kredileri artış/azalışının üzerinde bir oranda gelişim göstermesini bekliyorum
 - c- Tüketici kredileri artış/azalışının altında bir oranda gelişim göstermesini bekliyorum
 - d- Fikrim yok/Fikir belirtmek istemiyorum
 - e- diğer(Lütfen belirtiniz)

Ek 6 : Anket Tanıtım Metni

Sayın Yetkili,

Bu anket çalışması, araştırmacı tarafından hazırlanmakta olan ‘**Basel III: Türk Bankacılığında Tüketici Kredisi Riski Üzerine Etkileri**’ konulu yüksek lisans tezinin uygulama bölümünde kullanılmak üzere tasarlanmıştır. Araştırmacı, Mersin Çağ Üniversitesi İşletme Yüksek Lisansı (MBA) öğrencisi olmanın yanı sıra T.İş Bankası A.Ş. Toroslar/Mersin Şube Müdürlüğü görevini de yürütmektedir. Araştırmacının, öğrencilik rolü ile bu çalışmayı yürüttüğü hususunun özellikle vurgulanması ihtiyacı hissedilmiştir. Ankette yer alan sorular tamamen kişisel görüşlerin belirlenmesine yönelik olup herhangi bir kurumsal görüş ve eğilim belirlenmesine yönelik değildir. Anket sonuçlarının analizi de banka ismi zikredilmeden sonuçların gruplandırılması yoluyla yapılacaktır.

Bu anket çalışmasının, 31.12.2010 tarihli veriler doğrultusunda BDDK tarafından açıklanmış, Bankacılık sektöründe aktif büyüklüğüne göre toplamda %81.59 paya sahip **T.C. Ziraat Bankası A.Ş., Türkiye İş Bankası A.Ş., Türkiye Garanti Bankası A.Ş., Akbank T.A.Ş., Yapı ve Kredi Bankası A.Ş., Vakıflar Bankası T.A.O., Türkiye Halk Bankası A.Ş., Finansbank A.Ş., Denizbank A.Ş.** olmak üzere 9 bankanın yetkilileri ile yapılması planlanmaktadır. Anketin belli kriterlere göre seçilmiş banka yetkililerine uygulanması, bu çalışmanın ulaşmak istediği sonucun sektöre yön veren bankaların yetkililerinin kanaati ile sağlamanın yapılmasına yönelik olup herhangi bir kurumsal bilgi ve kurumsal kanaat tespiti amacı taşımamaktadır.

Yürütülen çalışmanın, 1 Ocak 2013 tarihinden itibaren aşamalı olarak uygulamaya koyulması ve 1 Ocak 2019 tarihinden itibaren bütün düzenleyici unsurları ile hayata geçirilmesi planlanan Basel III kriterlerinin, Türk Bankacılık Sektöründe özellikle tüketici kredisi riski üzerindeki etkilerine ışık tutması ve sermaye yeterliliği düzenlemelerinde yeni bir uygulama olan Basel III ile ilgili bundan sonraki akademik çalışmalara da katkı sağlaması beklenmektedir.

Çalışmanın tamamlanmasının ardından anket sonuçlarını ve analizlerini de içeren çalışmanın bir nüshası tarafınıza iletilecektir.

Bu anketin yanıtlanmasında, ayırdığınız değerli vaktinizden ve göstermiş olduğunuz yakın ilgiden dolayı teşekkürü bir borç bilir, iyi çalışmalar dileriz.

Saygılarımızla.

Harun Işıl
Çağ Üniversitesi,
İşletme Yönetimi Anabilim Dalı

Yard.Doç.Dr. Caner Atış
Çağ Üniversitesi İ.İ.B.F.
Uluslararası Finans
Bölümü Başkanı

Ek 7-Hipotez Doğrulama Tablosu(Birinci Anket Sonuçlarına Göre)

Hipotez No	Hipotez	Soru	Durum	Adet	Oran	Sonuç	
Hipotez 1	Türk Bankacılık Sisteminin sermaye yapısı, tüketici kredilerinin gelişmiş ülkeler seviyesine ulaşması halinde de bu yapısını koruyacak ve/veya buna paralel bir sermaye yapısı gelişimi izleyecektir. Tüketici kredileri son on yıldaki gelişimini bundan sonra da sürdürmeye devam edecektir. Türkiye ekonomisinin gelişimi ve Türkiye'nin demografik yapısı bu görüşü destekler niteliktedir.	Anketin 1.Sorusu	Destekleyen	9	81,58%	DESTEKLENİYOR	
			Desteklemeyen	0	0,00%		
		Anketin 4.Sorusu	Destekleyen	7	69,37%	DESTEKLENİYOR	
			Desteklemeyen	2	12,21%		
		Anketin 7.Sorusu	Destekleyen	5	58,79%	DESTEKLENİYOR	
			Desteklemeyen	3	15,21%		
		Anketin 9.Sorusu	Destekleyen	7	53,41%	DESTEKLENİYOR	
			Desteklemeyen	2	28,17%		
		Anketin 10.Sorusu	Destekleyen	3	28,94%	DESTEKLENMİYOR	
			Desteklemeyen	5	40,33%		
			Anketin 11.Sorusu	Destekleyen	5	52,49%	DESTEKLENİYOR
			Desteklemeyen	3	29,09%		
Hipotez 2	Türk Bankacılık Sisteminde otorite, kredi gelişimini engelleyici tedbirler alabilmektedir ve ilerleyen dönemlerde de alabilecektir. Sistemin sermaye yapısı açısından bu kısıtlayıcı tedbirler gerekli olmayabilir. Mevcut Basel II kriterleri açısından bankacılık sistemimizde hali hazırda bir noksanlık göze çarpmamaktadır. Türk Bankacılık Sisteminin sermaye yapısı III.kuşak denetim kriterleri Basel III' e de kolaylıkla uyum sağlayacak niteliktedir. AB'nin aksine Türk Bankacılık sisteminde ilerleyen dönemlerde de sermaye yeterliliği sorunları yaşanmayacaktır.	Anketin 2.Sorusu	Destekleyen	8	73,16%	DESTEKLENİYOR	
			Desteklemeyen	1	8,42%		
		Anketin 6.Sorusu	Destekleyen	6	54,64%	DESTEKLENİYOR	
			Desteklemeyen	3	26,94%		
		Anketin 8.Sorusu	Destekleyen	5	47,07%	DESTEKLENİYOR	
			Desteklemeyen	4	34,51%		
		Anketin 3.Sorusu	Destekleyen	3	30,81%	DESTEKLENMİYOR	
			Desteklemeyen	6	50,77%		

EK 8 - Sermaye Yeterliliği Tablosu

	Sermaye Yeterliliği (milyon TL), Dönem:2010/3	Sektör- Toplam	Mevduat- Toplam	Yerli Özel- Toplam	Kamu-Toplam	Yabancı-Toplam
1	ANA SERMAYE TOPLAMI	109104,8	91730,3	55083,59	35441,64	18579,57
2	KATKI SERMAYE TOPLAMI	12762,9	12397,66	7805,22	1786,13	3171,55
3	ÜÇÜNCÜ KUŞAK SERMAYE	0	0	0	0	0
4	ORANA ESAS SERMAYE TOPLAMI	121867,7	104127,96	62888,82	37227,77	21751,12
5	SERMAYEDEN İNDİRİLEN DEĞERLER TOPLAMI	1342,37	1278,99	261,21	913,3	167,87
6	YASAL ÖZKAYNAK (4-5)	120525,33	102848,97	62627,61	36314,47	21583,25
7	RİSK AĞIRLIKLIL KALEMLER TOPLAMI	604218,67	552682,47	332611,7	151441,82	120165,16
8	SERMAYE YETERLİLİĞİ STANDART RASYOSU ((6/7)*100) (YÜZDE)	19,95	18,61	18,83	23,98	17,96
9	RİSK AĞIRLIĞI %0 OLAN KALEMLER TOPLAMI	251245,66	238167,33	129996,42	93913,95	27335,29
10	RİSK AĞIRLIĞI %10 OLAN KALEMLER TOPLAMI	0	0	0	0	0
11	RİSK AĞIRLIĞI %20 OLAN KALEMLER TOPLAMI	51743,63	40425,1	22471,89	19056,63	10215,11
12	RİSK AĞIRLIĞI %50 OLAN KALEMLER TOPLAMI	105458,49	93312,05	44795,39	31380,77	29282,34
13	RİSK AĞIRLIĞI %100 OLAN KALEMLER TOPLAMI	424568,7	389754,3	242203,24	101669,5	80695,96
14	RİSK AĞIRLIĞI %150 OLAN KALEMLER TOPLAMI	2102,38	2080,46	1416,52	69,93	615,93
15	RİSK AĞIRLIĞI %200 OLAN KALEMLER TOPLAMI	430,45	428,22	194,36	2,3	233,8
16	PIYASA RİSKİNE MARUZ TUTAR	27582,72	26143,54	16714,4	6729,96	4138,36
17	OPERASYONEL RİSKE MARUZ TUTAR	84974,8	78066,46	44288,5	23431,15	17255,15